

Kannattaako sotia?

Marxistinen regressioanalyysi sodan taloudellisesta
kannattavuudesta

Antti Stoor

Pro gradu -tutkielma

Kansainväliset suhteet

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

2024

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: *Kannattaako sota? Marxistinen regressioanalyysi sodan taloudellisesta kannattavuudesta*

Tekijä: *Antti Stoor*

Oppiaine: *Kansainväliset suhteet*

Työn laji: *Pro gradu -tutkielma*

Sivumäärä: *63*

Vuosi: *Kevät 2024*

Tiivistelmä:

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään millaiset voimat ajavat yhteiskuntia sotimaan. Tämä suoritettiin tarkastelemalla taloudellisia indikaattoreita ja kuinka niiden voidaan marxismin näkökulmasta nähdä selittävän sodan syitä. Sodan syiden ymmärtäminen on ensisijaisen tärkeää maailmassa, jonka vanhaa stabiliteettia kyseenalaistetaan ja jonka imperialistiset kunnianhimot ovat palanneet. Arvioimalla sodan taloudellisia vaikutuksia marxismia hyödyntäen, on tämän tutkimuksen mahdollista arvioida sekä taloudellisia kannustimia sodan syinä että marxismin yleistä kyvykkyyttä selittää valtioiden toimintaa.

Tämä tutkielma analysoi yhteensä 43 valtiota, jotka olivat edustettuina G20-ryhmässä vuonna 2022. Ekonometrisessä analyysissä hyödynnettiin regressioanalyysia, jolla valtionalouden muutoksia konflikteissa oli mahdollista arvioida. Regression lopputulokset viittaavat siihen, että sotiminen ei ole valtioiden kasvun näkökulmasta kannattavaa. Tämä puolestaan nostaa esiin kuinka perinteiseen marxismiin on muodostunut sokea kulma liittyen sodan ymmärtämiseen. Taloudellisten kannustimien ei voida katsoa olevan syy siihen, miksi nämä 43 valtiota ovat olleet osallisina konflikteihin, viitaten toisen selittävän tekijän toimivan sotaan ajavana voimana. Sotaan keskittyvä oppi sekä moderni marxistinen kirjallisuus viittaavat sodan taustalta löytyvän todennäköisesti poliittiset, ei taloudelliset syyt.

Avainsanat: *Marxismi, Sota, Valtionalous, Regressioanalyysi, G20, Taloudellinen kannattavuus*

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. <i>Aiempaa tutkimusta</i>	3
1.1.1. <i>Jesmy, Abd Karim & Applanaidu</i>	3
1.1.2. <i>Aijaz Syed</i>	4
1.1.3. <i>Thies & Baum</i>	4
1.1.4. <i>Pieroni, d'Agostino & Lorusso</i>	5
1.2. <i>Tutkimusongelma ja tutkimuskysymyksen muotoilu</i>	6
2. Yhteiskunnallinen teoria	7
2.1. <i>Marxismin perusteet</i>	7
2.2. <i>Kapitalistinen yhteiskunta ja sen tulevaisuus</i>	9
2.3. <i>Marxismin tulkinta imperialismista</i>	12
2.4. <i>Sodan poliittinen käsite</i>	15
2.4.1. <i>Marxismin ongelma</i>	16
2.4.2. <i>Vankien dilemma ja peliteoria</i>	18
2.5. <i>Marxismin modernia tulkintaa</i>	22
2.5.1. <i>Marxismi Eagletonin mukaan</i>	23
2.5.2. <i>Marxismi Hardtin ja Negrin mukaan</i>	25
3. Taloustieteellinen teoria	28
3.1. <i>Valtiontalous</i>	29
3.2. <i>AD-AS malli</i>	32
3.3. <i>Solow'n kasvumalli</i>	33
3.4. <i>Tasa-arvo kertoimet</i>	35
4. Aineisto ja Metodi	36
4.1. <i>Aineisto</i>	36
4.2. <i>Metodi</i>	37
5. Analyysi	38
6. Tulkinta	50
6.1. <i>Millaisia taloudellista vaikutusta sodalla on G20-maissa?</i>	50
6.2. <i>Miten marxistisen teorian tulisi tulkita sodan taloudellisia vaikutuksia G20-maissa?....</i>	54
6.3. <i>Kokoavia ajatuksia</i>	59
7. Lähteet	61

1. Johdanto

"War, huh, yeah. What is it good for? Absolutely nothing, uh" – Edwin Starr. *War* [Kappale]. *War & Peace* (Albumi). (1970).

"America's wanted this war for years. The Patriots -- they knew war was good for the economy. Four years later their legacy lingers on...[...] Then the only value left is dollar value -- the economy. So we'll do whatever it takes to keep it humming along. Even war. Especially war. [...] PMCs, arms manufacturers... Job creators, Jack! All those workers spending money, paying taxes... Trust me, a little war can work wonders." – Senator Armstrong. *Metal Gear Rising: Revengeance* [Videopeli] PlatinumGames Inc. (2013).

"In the councils of government, we must guard against the acquisition of unwarranted influence, whether sought or unsought, by the military-industrial complex." – Dwight D. Eisenhower. (1961).

Vilkaisu ihmiskunnan historiaan paljastaa, kuinka sivilisaatio on alusta asti kulkenut ikuinen kumppani rinnallaan. Muinaiset rauniot paljastavat muureja ja linnoituksia, joiden tarkoituksena oli pitää asukkaansa turvassa. Kauan sitten unohtuneet ruumiit makaavat joko aseet rinnallaan tai kantaen niiden jälkiä jäänteissään. Sota itsessään ei ole ihmiskunnalle mitään uutta. Eurooppa itse on yhtä vanha kuin sodankäynti ja tullut vuosituhansien saatossa useiden sotakoneistojen arpeuttamaksi (Van Rompuy 2012, 1:35). Silti, vaikka sota on jotain, mikä tuntuu sivilisaatioiden pitkässä mittakaavassa normaalilta, nousee huulille kysymys sen syistä. Miksi sotiminen on ollut läsnä yhteiskunnan kehitystä koko tämän ajan; miksi yhteiskunnat käyvät sotaan?

Ollakseen historiallisessa mielessä tavanomainen ilmiö, sodan narratiivilla ei ole tapana tulkita sitä arkisena ilmiönä. Sotaa on päinvastoin normaalimpaa tulkita negatiivisena ilmiönä. Moderni pyhä sota oikeutetun sodan muodossa on kyllä tuttu konsepti, mutta tuolloinkin sota itsessään säilyttää negatiivisen arvonsa, sen vaatien oikeutuksia ja moraalista taistoa pahuutta vastaan ilmetäkseen (Hardt 2005, 16). Joten jos sota ja sen jättämät arvet tunnustetaan sellaisena pahana, mitä ei tulisi sallia tai johon ei tulisi ryhtyä, mikä ajaa yhteiskuntia toimimaan tätä omaa viisauttaan vastaan?

Tarkastellessa sotia selittäviä tekijöitä, tietyt teemat ja argumentit nostavat lopulta päätään. Sloganit vanhan miehen sodasta nuoren miehen uhrauksesta, sotilasteollisesta kompleksista ja rautakolmiosta sekä ryöstöretkistä vieraille öljykentille ja tärkeiden kauppareittien valloituksesta

eivät ole missään muotoa harvassa selittämään sotia, saavuttaen vankan pohjan omassa kannattajakunnassaan. Nämä esille nousevat sotaa selittävät argumentit jakavat saman materialistisen hyväksikäytön mekanismin, jonka mukaan vallanpitäjä asemaansa hyödyntäen parantaa sitä entisestään.

Tämän hyväksikäytön mekanismin olemassaolo puolestaan kääntää katseet kohti sitä poliittista teoriaa, joka loi tämän poliittisen ymmärryksen raamit. Marxismi on kenties viimeisen kahden vuosisadan tärkein poliittinen teoria. Se on luonut pohjaa vaikutusvaltaiselle käytännön politiikalle niin suurvalloissa kuin pienemmissäkin valtioissa. Se on vaikuttanut intymisti niin poliittiseen kuin taloustieteelliseenkin kehitykseen, joita se on vaatinut tunnustamaan omia havaintojaan ja reagoimaan marxismin nostamiin kysymyksiin. Tämä marxismin luoma ajattelutapa on säilynyt osana tieteellistä keskustelua tähän päivään asti, useimpien meistä ymmärtäen taloudellisten intressien ja markkinavoimien olevan todellisia asioita, jotka vaikuttavat valtioihin ja yhteiskuntiin kokonaisuutena (Newton 2016, 32). Joten lieneekö marxismilla vastaus sodan syihin? Lenin uskoi aikanaan, että samoin kuin työläisdiktatuuri on valtionvastainen liike, on se myös kapitalismin luoman sodan juonen vastainen liike (Balibar 2010, 11). Onko sota siis selitettävissä taloudellisilla kannustimilla, samoin kuin muukin kapitalistinen toiminta?

Mikäli kannustimet ja taloudellinen hyöty olisivat sotien selittäviä tekijöitä, olisi moderni Eurooppa viimeisiä paikkoja, joissa sota olisi odotettavissa. Historiallisesti Eurooppa on ollut useiden kilpailullisten kuningaskuntien ja imperiumien taistelutanner. Mutta siitä huolimatta Eurooppa on pyrkinyt toisen maailmansodan jälkeen katkaisemaan oman väkivallankierteensä ja rakentamaan itselleen pysyvää rauhaa. Tätä uskottavaa rauhaa Eurooppaan alettiin rakentaa 1950-luvulla, Eurooppalaisen yhteisön leviten maanosan länsirannikolta sen itäisiin valtioihin vuosisadan vaihtuessa (Satuli 2020, 18). Tästä yhteisöstä muodostuisi aikanaan Euroopan valtioiden liitto, eli Euroopan Unioni. EU toi yhteen maanosan valtiot ja pyrki sitomaan niiden taloudelliset- ja poliittiset intressit yhteen siinä uskossa, että tämä tekisi sodista lopulta mahdottomia (Van Rompuy 2012, 6:57). Jos taloudellinen hyöty on sodan motiivi, Euroopan rauhan olisi uskonut säilyvän.

Mutta vaikka EU:n jäsenvaltiot eivät enää käyneetkään keskenään sotia, sen periferiassa niitä kuitenkin ilmeni. Ajatus kestävästä rauhasta Euroopassa koki Jugoslavian hajoamissodat, Georgian sodan sekä Krimin kriisin, mutta kaatui viimeistään Venäjän hyökkäykseen Ukrainaan 24.2.2022. Vaikkakaan Venäjän hyökkäys tuskin tarkoittaa, että Euroopan maat ovat taas palaamassa sotaan tapoihinsa tai että EU olisi epäonnistunut rauhanprojektina, voidaan se kuitenkin tulkita EU:n epäonnistumiseksi luomaan rauhaa naapurivaltioidensa välille. Taloudellisen painovoiman olisi uskonut riittävän ylläpitämään rauhaa Euroopassa, EU:n ollen tärkeä markkina-alue Venäjälle ja

sodan syttyminen romauttikin Venäjän ruplan arvon (ECB, 2022). Taloudellisten suhteiden olisi tullut olla riittävä motiivi ylläpitää hyviä suhteita, mutta tästä tosiasiaa riippumatta Euroopan rauha on rikottu. Taloudellisten intressien sitominen onnistui muussa Euroopassa, mutta ei riittänyt ajamaan Venäjää pidättäytymään sotilaallisen voiman käytöstä Ukrainaa vastaan. Joten mikä on lopulta vastaus sodan pysyvältä vaikuttavaan läsnäoloon yhteiskunnassa? Onko sillä oikeasti taloudellinen motiivi, vai johtaako sen syyt jotain toisesta lähteestä? Onko valtion kannattavaa sotia?

1.1. Aiempaa tutkimusta

Sodan taloudellisia vaikutuksia on tutkittu osana taloustieteitä jo pidemmän aikaa. Talouskasvu on kaiken taloudellisen ja poliittisen suunnittelun perusta ja vaatimus elintason kasvulle, minkä takia vaurastuminen on valtioille toivottua (Jesmy 2019, 45). Tämän takia aiempaa tutkimusta siitä, taloudellisia vaikutuksia konfliktilla on ollut eri valtioissa eri aikoina, on runsaasti. Nämä tutkimukset voivat puolestaan enteillä, millaisia taloudellisia motiiveja valtioilla mahdollisesti olisi sodankäyntiin.

1.1.1. Jesmy, Abd Karim & Applanaidu

Vuonna 2019 julkaistussa artikkelissaan, Jesmy, Abd Karim ja Applanaidu tutkivat konfliktin taloudellisia vaikutuksia Etelä-Aasiassa. Etelä-Aasia on yksi maailman köyhimmistä alueista, vastaten kuitenkin samalla suhteutetusti ylisuurta osaa globaalista sotilaallisesta kulutuksesta. Se on samalla maailman toiseksi konfliktirikkain alue, Etelä-Aasian valtioiden joutuen delegeimaan niukkoja resurssejaan voidakseen taata itselleen jonkinlaisen turvallisuuden ja puolustuskyvykkyyden. Artikkelin huomioi, että alhaisesta elintasostaan ja suurista riskitekijöistä johtuen, sotilaallinen kulutus on Etelä-Aasiassa pääasiassa konfliktien luoma kustanne, jossa valtiot ostavat kalustoa ulkomailta. Tämän toimen voidaan puolestaan katsoa riistävän budjetin rahoitusta muilta valtion sektoreilta, stimuloidakseen muita talouksia Etelä-Aasian ulkopuolella (Jesmy 2019, 51). Selvittääkseen näitä sotatalouden vaikutuksia, tutkimuksessa hyödynnettiin ARDL-testiä, sekä muunneltua Solow'n kasvumallia, johon on lisätty konflikti omaksi muuttujakseen. Tutkimuksen lopputulokset totesivat konfliktilla olevan negatiivinen vaikutus talouskasvuun kaikissa etelä-Aasian maissa joko lyhyellä, pitkällä tai molemmilla aikaväleillä. Konflikti laski valtioiden tehokkuutta ja kaupankäyntiä, johtaen luonnollisesti talouden kuihtumiseen. Artikkelin toteaa

konfliktilla ja siihen sijoittamisella on negatiivinen vaikutus valtion talouteen ja sen asemaan, rohkaisten Etelä-Aasian valtioita pyrkivän ennemmin poliittisiin ratkaisuihin kuin väkivalta tai sillä uhkailuun, mikäli toivovat voivansa saavuttaa parempaa taloudellista kasvua.

1.1.2. Aijaz Syed

Vuonna 2021 julkaistussa artikkelissaan, Aamir Aijaz Syed tutki sotilaallisen kulutuksen ja taloudellisen kasvun suhdetta Intiassa, Kiinassa ja Pakistanissa. Sotilaallinen kulutus on tärkeä osa valtioiden budjetointia, tuodakseen turvallisuutta ja vakautta suvereenille alueelleen. Sotilaallisella kulutuksella on havaittavissa vaikutus koetussa turvallisuudessa ja vakaudessa, kuten Kiina on todistanut kasvattamalla omaa taloudellista vakauttaan turvallisuuskustannuksien kautta. Israelissa puolestaan on havaittavissa käänteinen efekti, jossa talouskasvu ja sotilaallinen kulutus kulkevat eri suuntiin. Tämä johtunee jo muodostetusta turvallisuustakeista, jotka Israel saavutti aggressiivisella sotilaallisella kulutuksella aiempina vuosikymmeninä, voidaan nyt pienentää turvallisuuskustanteitaan ja sijoittamalla muihin sektoreihin taloudessaan (Aijaz Syed 2021, 79). Sotilaallinen kulutus on valtion investointia talouteensa, jonka vaikutusta artikkeli pyrkii selvittämään turvallisuustakeita syvällisemmin. Muun muassa Yhdysvallat on aiemmin ilmaissut sotilaallisen keynesiläisyyden mukaista tuotantoa, mutta uuden vuosituhaten aikana kasvun ja kulutuksen suhteet ovat erkaantuneet toisistaan. Tutkiakseen Intian, Kiinan ja Pakistanin talouksia, artikkeli hyödynsi keynesiläistä talousteoriaa ja epäsymmetristä ARDL-analyysimetodia (NARDL). Analyysin lopputulokset viittaavat siihen, että sekä Intia että Kiina hyötyvät sotilaallisesta kulutuksesta keynesiläisyyden mukaisesti, kun taas Pakistanin taloudellinen suhde sotilaallisen kulutuksen ja talouden välillä on negatiivinen. Artikkelin arvioi, että köyhemmille valtioille sotilaallinen kulutus ei ole kannattavaa, mutta vauraammat valtiot kykenevät hyödyntämään sitä taloudellisena stimulanttina.

1.1.3. Thies & Baum

Vuonna 2020 julkaistussa artikkelissaan, Theis ja Baum tutkivat sotien intensiteetin vaikutuksia taloudelliseen kasvuun. Artikkelin nostaa esiin, kuinka Neuvostoliiton romahdettua, maailma on saavuttanut uuden sotien ja väkivallan tasapainopisteen, joka perustuu ennemmin etnisiin, uskonnollisiin, terroristisiin ja rikollisiin elementteihin, kuin suurvaltojen aatteellisiin eroavaisuuksiin ja kilpailuun (Theis 2020, 201). Vallankaappaukset ja sodat eivät nykyäänkaan

ole erityisen harvinaisia, artikkelin havainnoista 24 prosenttia sisältäen sotia ja 26 prosenttia sisältäen vallankaappauksia (Theis 2020, 204). Tutkiakseen tämän uuden ajan taloudellisia ominaisuuksia, artikkeli hyödynsi Arellano-Bond-regressioanalyysiä. Tutkimuksen löytöjen mukaan suuret sodat ja vallankaappaukset heikentävät merkittävästi taloudellista kasvua. Sodan luoma tuho laskee tuotannon tehokkuutta ja tuhoaa sekä tuotantoa että tuottajia, tämän vaikutuksen vain kasvaessa konfliktin syventyessä. Sodan taloudellinen taakka on erityisen suuri pienemmissä ja kehittyvissä talouksissa, jotka eivät kykene kantamaan sodan luomia taakkoja, jotka voivat olla vauraammalle valtiolle vielä siedettävissä kohdennetuilla investoinneilla konfliktin ollessa pienempi mittakaavassaan. Artikkelitoteaa sodan olevan kokonaisuutena haitallista taloudelle, kannustaen valtioita pyrkimään ennemmin vapautteen ja liberaaliin politiikkaan, jotka ovat taloudellisesti sotaa kannattavampia.

1.1.4. Pieroni, d'Agostino & Lorusso

Vuonna 2008 julkaistussa artikkelissa Pieroni, d'Agostino ja Lorusso tutkivat finanssipolitiikan vaikutuksia valtion sotilaallisen- ja siviilikulutuksen kokonaistuotantoon. Hyödyntämällä IS-MP ja IS-LM teoreettisia viitekehyksiä, artikkeli pyrki arvioimaan sotilaallisen keynesiläisyyden talusteoreettista uskottavuutta luoda positiivisia vaikutuksia valtiontaloudessa ja selvittää sotilaallisen kulutuksen vaihtoehtoisuuskustannusta. Hyödyntämällä autoregressiivistä vektori (VAR) laskelmaa, artikkelin tulokset ilmaisevat epäselvää suhdetta sotilaallisen kulutuksen ja talouskasvun välillä. Yhdysvalloissa sotilaallisen kulutuksen taloudellisen vaikutuksen voidaan katsoa heikentyneen vuosien saatossa, siviili sijoitusten ollen tuottoisampia kuin sotilaallisten (Pieroni 2008, 686). Artikkelit huomioi, että turvallisuus ja sen vaikutukset voivat olla tämän reaktion takana, sotilaallisen kulutuksen saavutettua varjelevan kynnyksen, jonka jälkeen siviilisijoittamisesta tulee luotettavampaa, ennustettavampaa ja sitä kautta kannattavampaa. Yhdysvalloista poiketen Isossa-Britanniassa kulutuksen vaikutus oli tilastollisesti merkityksellisempää. Ison-Britannian sotilaallinen kulutus on enemmän johdettavissa kansainvälisiin sopimuksiin ja poliittisiin tapahtumiin, luoden joustavaa sotilaallista kulutusta, kun taas Yhdysvalloissa sotilaallinen kulutus on hyvin joustamatonta. Kokonaisuutena artikkeli ei tee vahvoja johtopäätöksiä siitä, kuinka merkittävässä roolissa sotilaallinen kulutus taloudellisesti on.

1.2. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymyksen muotoilu

Sota on säilynyt konkreettisenä osana yhteiskunnallista todellisuutta halki historian, mutta sen taloudelliset ulottuvuudet ovat säilyneet epäselvinä. Taloudellisen hyödyn ja sen luoman kannustimen epäselvyyden lisäksi, sota on toimintana muodostunut sokeaksi kulmaksi marxistiseen teoriaan (Balibar 2010, 9). Olemassa olevan teorian tulisi voida arvioida ja tulkita sodan materialistisia ulottuvuuksia, mutta marxismi on teoriana ollut kiinnostuneempi omasta vallankumouksen konseptistaan. Tämä mielenkiinnon keskittyminen puolestaan on jättänyt valtioiden sodankäynnin tilaan, jossa sen ymmärretään olevan jotain mitä valtiot tekevät, mutta joka ei kuitenkaan näyttäisi välttämättä seuraavan marxistista käsitystä valtiosta. Tämän tutkielman tarkoituksena onkin pyrkiä syventämään marxismin ymmärrystä sodankäynnistä, tutkimalla sodan taloudellisia vaikutuksia marxistisesta näkökulmasta mielenkiintoisissa valtioissa ja tulkitsemalla näitä lopputuloksia marxismin teoriaa hyödyntämällä.

Marxismi tunnistaa kuinka vauraus ja valta ovat intiimissä suhteessa keskenään, näiden kahden aspektin syöttäen ja kulminoiden toisiaan. Tämän takia, vauraiden valtioiden tulisi olla tämän tutkielman keskiössä. Tutkimalla vauraita valtioita, on tämän tutkielman mahdollista nähdä poliittista päätöksentekoa siellä, missä sen uskoisikin tapahtuvan, vaurauden keskiössä. Tässä tapauksessa vauraissa valtioissa, joiden voidaan katsoa olevan oma poliittinen luokkansa. Tämä tutkielma tulee hyödyntämään kohderyhmänään G20-ryhmää, joka kattaa maailman vauraimmat talousalueet. Vuonna 2023 G20 laajeni sisällyttämään myös Afrikan Unionin, mutta rajauksen nimissä, tämän tutkielma tulee käyttämään vain kaikkia niitä maita, jotka olivat edustettuina G20-ryhmässä vuonna 2022. Tämän rajauksen jälkeen tutkielman aineisto kattaa kokonaisuudessaan 43 valtiota ja noin 78 prosenttia globaalista taloudesta (G20, 2022). Tämän lisäksi maailman 100 suurimmasta asetuottajasta 98 olivat yrityksiä G20 valtiossa tai monikansallisia yrityksiä G20 maista vuonna 2022 (SIPRI, 2024a). Näiden valtioiden vahva talous toimii takeena siitä, että halutessaan ne kykenisivät tuottamaan ja rahoittamaan sotia, tehden niistä ihanteellisia mittaamaan sodan vaikutuksia valtiontalouksissa.

Tutkielman kysymykset voidaankin muotoilla seuraavasti:

- 1. Millaisia taloudellista vaikutusta sodalla on G20-maissa?*
- 2. Miten marxistisen teorian tulisi tulkita sodan taloudellisia vaikutuksia G20-maissa?*

2. Yhteiskunnallinen teoria

Jotta tämä tutkimus voisi tulkita valtioiden toimintaa ja mitä vaikutuksia sen taloudellisella todellisuudella on sen toimintaan, tulee se tarvitsemaan teoreettisen viitekehyksen. Tässä kappaleessa määritellään tutkielman marxistinen viitekehys, selvittäen miten valtioiden rakenne muodostuu, millaiset voimat ajavat valtioiden toimintaa ja miten valtioiden marxismin mukaan tulisi käyttäytyä. Tämän teorian avulla valtioiden taloudellisen todellisuuden poliittisia ulottuvuuksia on mahdollista ymmärtää ja arvioida.

2.1. *Marxismin perusteet*

Marxismi on 1800-vuosisadalla syntynyt yhteiskuntateoria, joka on iästään huolimatta säilynyt osana yhteiskunnallista keskustelua vuosien halki. Tuona aikana, useat eri teoreetikot ovat tehneet omia marxismiin liittyviä uusia määritelmiä ja lisäyksiä, mutta marxismin taustalta löytyvät aina lopulta Karl Marxin ja Friedrich Engelsin luomat yhteiskuntateoriat ja käsitteet.

Marxismi teoriana rakentuu kahden keskeisen teorian varaa; historialliseen materialismiin ja luokkasotaan. Historiallinen materialismi ilmaisee sen, millaisia yhteiskuntia maailmaan muodostuu ja luokkasota ilmaisevat kuinka nämä järjestelmät toimivat.

Historiallisen materialismi pohjautuu näkemykseen siitä, että kaikki yhteiskunnan aspektit nousevat materiaalisesta todellisuudesta ja sen lainalaisuuksista; luonnosta ja tuotannosta, joiden päälle abstraktit konseptit kuten kulttuuri, juridiikka ja politiikka rakentuvat (Marx 1948, 14). Nämä kaksi fundamentaalista voimaa vaikuttavat yhteiskunnan todellisuuteen eri tavoin.

Ihmiskunnan ensimmäinen materiaallinen todellisuus on se ympäristö, josta ihminen löytää itsensä. Kaikki ihmiset oleksivat yhtenäisesti materiaalisessa todellisuudessa, mutta tämä todellisuus ei ole olemukseltaan universaali, vaan sen eri ominaisuudet vaihtelevat aluekohtaisesti. Jotkin alueet omaavat hyödyllisiä elementtejä, kuten ravintorikasta maata, malmivarantoja tai jokiverkostoja. Toiset puolestaan omaavat haitallisia elementtejä, kuten epäedullisia lämpötiloja, tautirikasta eläimistöä tai ravinnollisesti köyhän maaperän. Näillä muuttujilla on intiimi vaikutus siihen, millaiseksi niiden alueiden ihmisten todellisuus muodostuu (Marx 1989, 47). Esimerkiksi erämaassa asuvat ihmiset eivät koskaan luo merenkäyntiin liittyviä konsepteja, sillä heidän ympäristönsä ei ole luonteeltaan sellainen, mikä mahdollistaisi tämän kehityksen. Meri tai merenkulku eivät ole osa heidän materiaalista todellisuuttaan, joten siihen liittyviä konsepteja ei

synny, ennen kuin heidän ympäristössään tapahtuu jokin muutos, joka loisi olosuhteet tämän konseptin synnylle.

Ihmiskunnan toinen materiaallinen todellisuus on sen tuotannon taso. Aikojen alussa, ihmisillä ei ollut muita pyrkimyksiä kuin selviäminen ja olivat siksi erottamattomia muista eläimistä, jota samoin toivovat vain selviävänsä. Näiden alkeellisten ihmisten materialistinen todellisuus oli niin yksinkertainen, että selviämistä monimutkaisempia konsepteja ei edes päässyt kehittymään. Tämä kuitenkin muuttui, kun ihmiset alkoivat aktiivisesti vaikuttamaan ympäristöönsä, kun nämä alkoivat työskentelemään ja tuottamaan (Schleifstein 1980, 78). Tämä tuotanto puolestaan alkoi muuttaa ihmisten materiaalista todellisuutta. Työkaluja valmistamalla, ihmiset kykenivät vaikuttamaan omaan tehokkuuteensa, mikä puolestaan muuttaa sitä, miltä heidän materiaallinen todellisuutensa näyttää. Esimerkiksi ennen suuren pedon kaataminen oli mahdotonta, mutta valmistettuaan keihään, ihminen yhtäkkiä kykeneekin metsästämään ennen mahdotonta saalista. Kun tuotannon kautta ihmiset alkoivat täydentää perustarpeitaan ja vapauttamaan itseään alkeellisuuden raameista, tuli syvällisempien aspektien muodostumisesta mahdollista (Schleifstein 1980, 74).

Marxismen toinen kulmakivi on käsite luokkasodasta. Alkeellisimmassa olotilassaan, jossa ihmiset keskittyvät vain perustarpeisiinsa, ihmiset organisoituvat perherakenteiden mukaisesti. Nämä alkeelliset perherakenteet ovat luonteeltaan alistavia ja patriarkaalisia, joissa perheen isäntä omistaa vaimonsa ja lapsensa (Borodulina 1980, 30). Tuotannon alettua näissä alkeellisissa yhteiskunnissa, jakautuivat ne lopulta suhteellisten etujensa mukaan erilaisiin tuotantoluokkiin (Marx 1989, 43). Tämä jakautuminen loi pohjan ensimmäisille yhteiskuntajärjestelmille, joissa näiden yksilöiden ja yhteisöjen intressit alkoivat kilpailla keskenään (Eagleton 2011, 33). Tämä monimutkaistunut yhteisö peri itseään edeltäneen yksinkertaisemmän perhejärjestelmän, tuoden alistaja ja alistettu suhteen perheestä koko yhteisön tasolle (Marx 1989, 53).

Luokkasodan kuvailema taisto sortajien ja sorrettujen välillä on jatkunut marxismen mukaan alkuajoista aina tähän päivään asti (Marx 2016, 9). Tämä taisto on kestopensa aikana nähnyt useampia muutoksia niissä luokissa, ketkä ottavat osaa luokkasotaan, hallittujen luokkien vaihtuessa toisiin ja silloin tällöin uusien hallitsijoiden noustessa valtaan. Luokkasodan seurauksena kuitenkin lopulta seuraa aina joko; osallisena olevan luokan tuhoutuminen tai yhteiskuntamuutos (Marx 2016, 9). Luokat itsessään ovat poliittisia kategorioita, jotka muodostuvat poliittisen toiminnan ja intressien kautta (Hardt 2005, 104). Luokkasodassa sortava luokka on se intressiryhmä, joka kykenee asettamaan yhteiskunnallisen aatteen ja sen institutionaaliset periaatteet (Schleifstein 1980, 89). Tämä hallitseva ryhmä muodostuu tuotannon kautta, ollen se luokka, joka hallitsee tuotannon tuloksia (Marx 1989, 69). Luokkasodan sorrettu luokka on puolestaan aina se osa sorretusta

väestöstä, joka havahtuvat oman alistetun tilansa luonteesta ja yhdistyvät omaksi luokakseen asemansa parantamiseksi (Marx 2016, 23).

Näitä kahta peruseriaatetta hyödyntämällä, marxismiin on mahdollista rakentaa ja ymmärtää yhteiskuntaa ja sen toimintaa. Vaikkakaan Marx ei ollut järkkymätön deterministi, hän uskoi ihmisten toiminnan olevan ennustettavissa, mikäli heidän materialistiset perusteensa tunnetaan (Eagleton 2011, 49). Tämä seikka puolestaan mahdollistaa marxismia tekemään materialistisiin tosiasioihin perustuvia ennusteita siitä, mitä maailmassa tulee tapahtumaan. Tämä aktiviteetti onkin marxismissa tyypillistä, teoreetikoiden pyrkiessä ennustamaan ja kuvailemaan seuraavaa maailmanhistoriallista hetkeä, eli tulevaa työväenluokan vallankumousta.

2.2. Kapitalistinen yhteiskunta ja sen tulevaisuus

Marxismissa ja historiallisessa materialismissa maailman nähdään kulkevan hegeliläiseen tapaan ennustettavan prosessin muodossa (Schleifstein 1980, 83). Tämä prosessi ottaa perinteisesti viisiportaikkoisen muodon, jossa ihmiskunta siirtyy maailmanhistoriallisten tapahtumien kautta eteenpäin historiallisella asteikolla. Tässä asteikossa ihmiskunta aloittaa alkuyhteisö, josta se työn avulla nostattaa itsensä seuraavaan asteikkoon, eli orjayhteisöön. Orjayhteisö puolestaan kehittyy aikanaan feodaaliyhteisöksi. Tämä feodaaliyhteisö tulee puolestaan aikanaan luomaan kauppiaiden luokan, joka kasvaa yhteisössä vauraaksi, mutta sijaitsee poliittisesti valtaapitävän aateliston alapuolella. Aikanaan tämä kauppiaiden luokka havahtui oman asemansa luonteesta, ja nousi luokkasodan kapinoivaksi osapuoleksi hallitsevaa järjestelmää vastaan. Kauppiaiden luokka onnistui taistossaan feodalismia vastaan, nousten uudeksi hallitsevaksi luokaksi ja saattaen maailman feodalismista nykyiseen yhteiskuntamuotoon, kapitalismiin (Marx 2016, 9).

Vaikkakin marxismi tulkitsee historian harpanneen tuotannon kehittyessä uusiin instituutioihin, ei tuo aikojen alussa syntynyt alistava suhde ole kadonnut, vaan yhteiskunta on edelleen jaettavissa hallitsijoihin, jotka alistavat hallittavia (Paloheimo 2012, 88). Kapitalistinen yhteiskuntajärjestelmä on puolestaan uniikki siinä suhteessa, kuinka paljon se on yksinkertaistanut yhteiskunnan luokkajakoa. Missä ennen yhteiskunnat pitivät sisällään useita eri luokkia, on yhteiskunta nykyään jaettavissa selkeästi kahtia, hallitsevaan porvaristoon ja hallittavaan proletaariin (Marx 2016, 9).

Proletaarit ovat nykyisen yhteiskunnan luokkasodan alistettu osapuoli, koostuen kaikista niistä, jotka eivät kuulu yhteiskunnan hallitsijoihin. Proletaarien tarkoitus kapitalismissa on toimia yhteiskunnan työläisinä, porvariston kutsuen ja keskittäen sen valmistamaan itselleen vaurautta

(Marx 2016, 17). Koska proletaarit ovat vain keino valmistaa ja tuottaa vaurautta porvaristolle, on se käytännössä erottamaton muista tuotannon osista, kuten koneistosta, jääden siksi vaille oikeutettua korvausta ja tullen kaupatuksi markkinoilla kuten kaikki muukin. Käyttötarkoituksensa lisäksi proletaarille on ominaista sen vauraus kapitalismissa. Koska kapitalistisessa järjestelmässä vauraus keskittyy porvaristolle, proletaarin saaden osakseen vain murto-osan yhteiskunnan vauraudesta, tulee proletaari jäämään kapitalismissa lopulta ilman omistusta (Marx 2016, 23).

Porvaristo puolestaan on kapitalismin hallitseva luokka, joka koostuu yhteiskunnan omistajaluokasta. Hallitsijaluokkana, porvaristo hallitsee sekä yhteiskunnan taloudellisia- sekä poliittisia instituutioita, hyödyntäen niitä oman etunsa ajamisessa (Marx 2016, 15). Yhteiskunnan omistajina, porvaristo eroaa proletaarista myös sillä, että sen omistus vapauttaa sen olemasta kaupankäynnin materiaalia. Missä proletaari on osa työmarkkinoita, porvaristo on omaisuutensa ansiosta olemassa näiden markkinoiden ulkopuolella, käyden kauppaa omaisuudellaan sen sijaan että tulee itse kaupatuksi (Hardt 2005, 147).

Nämä luokat sijaitsevat modernissa markkinayhteiskunnassa, joka rakentuu valtiojärjestelmien varaan. Tässä järjestelmässä maailman pinta-ala on jaettu sen monien valtioiden välillä. Nämä valtiot ovat piirteiltään monimuotoisia, niiden materiaalien todellisuuden kuten sijainnin vaikuttaen siihen, millaisiksi instituutioiksi ne ovat ajan saatossa muuttuneet (Marx 1989, 43). Tämän lisäksi valtioiden porvaristolla on suuri vaikutus siihen, millaiseksi instituutioksi valtiot muodostuvat (Schleifstein 1980, 89). Mikäli paikallinen porvaristo esimerkiksi arvostaa kunniaa ja rehellisyyttä, ovat nämä myös niiden valtakunnan arvostamia aatteita (Marx 1989, 64). Pinnallisista eroavaisuuksistaan huolimatta, näillä valtioilla on kuitenkin enemmän yhteistä kuin eroavaisuuksia. Jokainen valtio instituutiona kärsii muun muassa polkuriippuvuudesta sekä instituutionaalisesta kitkasta (Newton 2016, 90). Tämä tarkoittaa, että instituutioina valtiot vastustavat muutosta omassa rakenteessaan, pyrkien jatkamaan samalla toimintamallilla kuin missä ne toistaiseksi ovat. Tämän tosiasian voidaan nähdä heijastuvan luokkasodan todellisuudessa, jossa instituution jatkumon säilyessä vallankumouksen puuttuessa tai vallankumouksen kukistamalla, tai jatkumo voidaan katkaista uuden luokan noustessa valtaan. Institutionaalisen todellisuutensa lisäksi, kaikki valtiot tarvitsevat myös rahoitusta selvitäkseen (Schleifstein 1980, 101). Jokainen valtio maailmassa hyödyntää jonkinlaista rahoitusmenetelmää, joka takaa sen oman jatkumon. Mutta ennen kaikkea, maailman valtioita yhdistää niiden jaettu tehtävä on auttaa porvarien luokkaa kasvattamaan omaa vaurauttaan, yhteiskunnan tuotantoa hyväksikäyttäen (Marx 2016, 18).

Marxismien mukaan maailman yksittäiset valtiot ovat itsessään erillisiä markkina-alueita, jotka paikallinen porvaristo on itselleen kaivertanut (Marx 1989, 80). Kapitalismin universaali kilpailu

ajaa porvariston valloittamaan ensin paikallisen markkina-alueen kotimaassaan ja tämän saavutettuaan se kääntää katseensa koko maailman valloitukseen (Lenin 1999, 70). Vaikkakin tämä maailmankauppa ja universaali kilpailu loivat globaalien porvariensa luokan, joka jakaa intressin hyväksikäyttää työvoimaa rikastuakseen, on valtioiden paikallisilla porvareilla edelleenkin omat intressinsä (Marx 1989, 75). Ne haluavat vahvistaa omaa markkinaosuuttansa kotimaansa ylitse ja sitä kautta omaa vaurauttaan.

Samat taloudelliset intressit, jotka toivat porvarit nykyiseen tilaansa, tulevat myös esittämään ratkaisun kilpailun luomaan vastakkainasetteluun. Taloustieteissä täydellisen kilpailun seurauksena tuotannon voitot poistetaan, luoden tasapainopisteen, jossa kysyntä vastaa tuotantoa (Krugman 2018, 84). Tasapainopistettä enemmän tuottaminen loisi ylijäämää, jolla ei olisi ostajia ja sitä vähemmän tuottaminen jättää maksavia asiakkaita ilman tuotetta. Mutta vaikka tämä luokin toivotun määrän tuotantoa, ei se voitot eliminoimalla ole tuottajan toivotuin määrä. Mikäli tuotanto jäisi tasapainopistettä vähäisemmäksi, olisi tuotanto mahdollista myydä markkinat tyhjentävää hintaan kalliimmalla, luoden puhdasta voittoa (Krugman 2018, 248). Tämä intressi kannustaa tuottajia pyrkimään epätäydelliseen kilpailuun tai jopa puhtaaseen yhteistyöhön, kartelliin. Kartellissa useammat kuin yksi yritystä suunnittelevat tuotantoaan markkinoilla yhdessä, luoden lähtökohdat suunnitella tuotantoa niin kuin markkinoilla olisikin vain yksi yritys (Varian 2020, 533). Tämä puolestaan antaa niille monopoliin verrattavan markkina-aseman, jossa ne kykenevät luomaan voitot maksimoivan pisteen, jossa tuotanto asetetaan siten, että se saadaan myytyä voitot maksimoivalla hinnalla (Krugman 2018, 391).

Marxismien mukaan, samalla tavalla kuin yritykset, valtiotkin tulevat löytämään itsensä tämän saman havainnon ääreltä. Maailmanmarkkinat valloitettuaan valtiot voivat joko kamppailla keskenään tai yhdistää voimansa (Gilbert 1978, 348). Porvaristo tulee tekemään taloudellisesti viisaimman ratkaisun ja yhtyy globaaliin yhteistyöhön keskittääkseen maailman vaurauden itselleen. Tämän voidaan katsoa olevan nykyisen yhteiskunnan historia ja sen päivittäinen todellisuus.

Riippumatta siitä, miten nykypäivän valtiot itsensä organisoivat, ovat ne kaikki kuitenkin lopulta porvariston diktatureja, instituutioita, joiden avulla proletaaria alistetaan (Schleifstein 1980, 102). Näiden tehtävänä on luoda keino alistaa hallittavia ja luoda hallitsijoille estradi, jossa se kykenee neuvottelemaan omista asioistaan (Marx 1989, 80). Mikään ei periaatteessa estä alistettua luokkakin astumasta tälle estradille, pyrkien hyödyntämään hallitsijan omaa järjestelmää itsensä hyväksi, mutta se ei lopulta ole politiikan tarkoitus yhteiskunnassa (Marx 2016, 11). Poliitikko voi kenties vaikuttaa sellaiselta, että kuka vain voi ottaa siihen osaa, mutta todellinen poliittinen valta vaatii sekä

poliittista osaamista että koordinaatiota, jotain mikä toistaiseksi kuuluu vain hallitsijoille (Newton 2016, 227).

Marxismiin mukaan tämän nykyisen järjestelmän tulevaisuus on ennustettavissa vedoten sen nykyiseen materiaaliseen todellisuuteen. Koska valtioiden eroavaisuudet luovat kitkaa kaupankäynnille, tulee porvaristo häivyttämään nämä voittoa rajoittavat eroavaisuudet ja valtiollinen suvereeni korvata globaalilla Lex Mercatoria järjestyksellä, maailman astuen harmonisoinnin aikaan (Marx 2016, 14). Lex Mercatoria on nimike sille, kuinka kauppiat tekevät sopimuksia suvereenista riippumatta (Hardt 2005, 169). Tässä uudessa globaalissa maailmassa, jossa valtioiden eroavaisuudet ovat muuttuneet olemattomiksi, proletaarit tulevat porvarien tavoin muodostumaan globaaliksi luokaksi, havahtuen jakavansa samat olosuhteet luokkana maailman halki (Gilbert 1978, 348). Havahduttuaan siitä, että kapitalistinen järjestelmä on jättänyt proletaarit vaille omistusta, on marxismiin mukaan tällä vain yksi mahdollinen seuraus luokkasodan periaatteita seuraten, proletaarin vallankumous (Marx 2016, 20).

Ennustettu vallankumous on perinteinen osa marxismia, jossa proletaari vapauttaa itsensä valtiosta, joka häntä alistaa (Marx 1989, 85). Kestämätön kapitalistinen järjestelmä ja epäreilu yksityisomaisuus ajetaan alas, proletaarin syöstyessä porvariston vallasta (Marx 2016, 23). Tämän vallankumouksen jälkeen maailmanhistoria tulee saavuttamaan lopullisen pisteensä, sosialismin (Schleifstein 1980, 83).

Tämä ennustettu vallankumous sekä sitä edeltävä harmonisoinnin aika tuovatkin tämän tutkielman tärkeän konseptin äärelle. Sota on jotain, mikä on ollut läsnä ihmisen historian alusta lähtien, useiden ajattelijoiden tulkiten sen luonnetta, syitä ja seurauksia. Marxismikin on antanut omia tulkintojaan sotaan ja sen syihin liittyen, mutta kokonaisuutena sota on muodostunut vaikeaksi käsitteeksi marxismille käsitellä (Balibar 2010, 9). Tästä huolimatta, marxismi on kuitenkin kyennyt tekemään syvällistä analyysiä maailmansotia edeltäneistä valloitus sodista, imperialismista.

2.3. Marxisin tulkinta imperialismista

Marxismi sai alkunsa imperialistisessa Euroopassa, minkä takia imperialismille tyypillinen toiminta pääsi osaksi sen perusteellisia konsepteja. Imperialismi oli ensimmäinen kerta historiassa, jolloin valtion toimintaa ajoi rahan ja voiton osoittama tie, sen sijaan että valtio olisi raivannut tien, jossa rahaa saattoi olla tehtävissä (Arendt 2013, 195). Tämän voidaan katsoa olevan ajankohta, jolloin kapitalismi siirtyi nousevasta yhteiskuntajärjestelmästä yhteiskunnan hegemoniaksi, feodalististen

järjestelmien rippeiden väistyessä sen tieltä. Imperialismissa valtion - ja talouden hyöty nähdään samana asiana, porvariston saaden voittoja ja valtion valtaa sekä resursseja, joilla se voi hankkia niitä lisää (Arendt 2013, 193). Valtion tahdon ja porvariston toiveiden muuttuen yhdeksi ja samaksi, on porvaristo noussut luokkasodan hallitsevaksi osapuoleksi.

Kapitalismi saavuttaa kehityksessään lopulta pisteen, jossa sen porvaristo on täydessä hallinnassa omilla markkinoillaan. Tämän pisteen jälkeen ainoaksi vaihtoehdoksi voittojen ja tuotannon kasvattamiseksi jää markkinoiden laajentaminen (Marx 2016, 16). Tämä voi tarkoittaa joko uusien markkinoiden luomista oman valtion sisällä, luoden uutta kysyntää ja tarjontaa, tai nykyisten markkinoiden kantaman laajentamista. Marx tulkitsi kolonialismin olevan osa tätä kapitalistista prosessia ja globalisaatiota, jossa porvarit luovat maailmanmarkkinat ja yhdistävät työläiset yhdeksi luokaksi (Gilbert 1978, 356). Näin ollen imperialistinen Eurooppa ja sen harjoittama kolonialismi olivat vain osa kapitalismin leviämistä, jossa maailman vielä feodalistiset tai alkeellisemmat yhteiskunnat saatetaan osaksi modernia kapitalistista yhteiskuntaa. Globaali maailmanjärjestys saavutetaan kapitalismia levittämällä, jota seuraa ennustettu harmonisointi.

Eurooppa oli 1900-luvulla saapuessa saavuttanut lähes täydellisen yliotteen maailmasta, sen siirtomaiden koristellen maailmankarttaa. Nämä siirtomaat olivat puolestaan ajaneet niiden toivottua tarkoitusta, rikastuttaen niiden emämaita ja täydentäen vanhoilla markkinoilla koettuja puutteita (Gilbert 1978, 363). Samalla ne loivat uusia markkinoita, joiden kaupallisen todellisuuden ja mahdolliset sotakorvaukset emämaa kykeni vapaasti asettamaan (Weber 1978, 917). Sama materialistinen voima, johon kapitalismi perustui, kykeni vielä selittämään kolonialistisia valloituksia. Tämä järjestelmä ei kuitenkaan kestänyt, ja 1900-luvun alussa Eurooppa kulki pitkin polkua, jonka päässä sitä odotti ensimmäinen maailmansota.

Euroopasta löytyi 1900-luvun alussa ajattelijoita, jotka uskoivat rahan vallan voivan ylläpitää status quota. Lontoo, Pariisi, Wien, Berliini tai Pietari eivät tulisi käymään toisiaan vastaan, sillä Euroopan kansainväliset pankit, jotka toimivat kaikissa näissä kaupungeissa eivät suvaitse sisällissotaa omassa pankki-imperiumissaan (Arendt 2013, 71). Tämä usko osoittautui kuitenkin vääräksi, kun Euroopan keisarikunnat lähtivätkin sotaan. Tämä kaikenkattava eurooppalainen sota vaati teoreettista selitystä olemassaololleen ja tähän tarpeeseen vastasi Vladimir Lenin, joka pyrki luomaan marxistista raamia selittämään, kuinka tähän oli päädytty.

Leninin teorian mukaan kapitalismi oli 1900-luvun alkaessa saavuttanut monopolivaiheen, muuttuen siitä mitä Marx ja Engels olivat kuvailleet uuteen muotoonsa, eli imperialismiin (Lenin 1999, 86). Imperialismin saavuttamiseksi, alueellisten markkinoiden kilpailun on täytynyt saavuttaa

piste, missä vain pieni joukko kykenee hallinnoimaan koko markkinoita tuotannollaan. Tämä pieni porvaristo tulee asemansa saavutettuaan muodostamaan kartellin tai monopolin markkina-alueelleen ja tekevät itsestään alueensa taloudellisen selkärangan (Lenin 1999, 33). Nämä kartellit ovat luonteeltaan raakamaisia ja vallanhimoisia, pyrkien joko tuhoamaan tai alistamaan kaiken markkinoiden tuotannon, joka ei ole niiden suorassa hallinnassa.

Näiden kartellien toiminta tulee niiden kehityksen alussa pysymään oman valtionsa rajojen sisällä, mutta saavutettuaan valta-asemansa, tulee niiden ahne luonne pakottamaan niitä etsimään uusia rintamia. Tämä vaurauden vaatiminen tulee lopulta ajamaan porvariston oman valtionsa ulkopuolelle, missä se pyrkii tuhoamaan tai alistamaan itselleen lisää tuotantoa (Lenin 1999, 36). Ongelma, johon porvaristo Leninin mukaan 1900-luvulla törmäsi, oli että kaikki maailman kolkat oli edellisen vuosisadan saatossa jo valloitettu, jättäen jälkeensä kapitalistisen maailmanjärjestyksen. Tässä tilassa maailma oli jaettu globaalin porvariston kesken niin, että ainoa tapa kasvattaa omaa vaurauttaan, oli riistämällä toisen porvariston omimaa vaurautta (Lenin 1999, 77).

Keisarikuntien kesken jaettu maailma ei voinut olla kestävä, sillä maailma olosuhteet eivät ole pysyviä. Aiemmin vahvemmassa asemassa neuvotelleet porvarit eivät luonteensa johteesta suostu uudelleenneuvottelemaan maailman jakoa edes silloin, kun heidän neuvotteluasemansa on jo kauan sitten romahtanut (Lenin 1999, 92). Tämä joustamattomuus puolestaan johtaa tilanteeseen, missä tuotanto ja pääoma eivät kohtaa maailmanmarkkinoilla, epätasapainon itsensä vaatien etupiirien ja siirtomaiden uudelleenjakamista, mutta häviävän osapuolen aina siitä kieltäytyen.

Tämä monopolistien luonteenomainen vallanhimo oli Leninin mukaan ensimmäisen maailmansodan takana. Valtioiden porvarit toivovat voivansa jatkaa samalla käytöksellä, jonka ansiosta ne saavuttivat itselleen valta-asemansa omissa maissaan. Kun tämä tahto kohtaa toisen samassa asemassa olevan porvarin, on konflikti ainoa mahdollinen lopputulos. Tämä väkivaltainen käytös tulee jatkumaan joko; jaksoissa, joissa valtiot voimakeinoin uudelleenasettavat maailman etupiirit ja siirtomaat, tai kunnes imperialismi saavuttaa tilan, jossa hallitsijaluokan lukumäärä ei voi olla enää rajatumpi, sen alistettua onnistuneesti koko maailman tuotannon oman valtansa alle, luoden käytännössä globaalin imperiumin. Tämä tulkinta luo voimakasta pesäeroa perinteisen marxismin ymmärrykseen porvariston globaalista- ja rationaalista luonteesta. Sen sijaan että maailman porvareista muodostuisi ensimmäinen globaali luokka, joka ymmärtää omaksi intressikseen yhteistyön vaurauden keskittämiseksi, tulee se Leninin mukaan sitoutumaan valtiokeskeiseen ajatteluun, jossa paikalliset markkina-alueet taistelevat vallasta.

2.4. Sodan poliittinen käsite

Ensimmäisen maailmansodan luoma teoreettinen tarve ja Leninin laatimat vastaus viestittävät marxismin heikosta kyvykkyydestä ymmärtää sotaa. Ennen kuin tämä tutkielma voi vastata tutkimuskysymykseensä, on sen itse määriteltävä sodalle käyttökelpoinen käsite, jonka avulla marxistista teoriaa on mahdollista hyödyntää ja arvioida. Tämä tutkielmassa tulee hyödyntämään Carl von Clausewitzin sodan määritelmää, joka on yhteensovitettavissa marxismin peruskäsitteiden kanssa.

Sota on luonteeltaan alkeellista ja raakalaismaista, oleskellen jossain yhteiskunnan normaalin toiminnan ulkopuolella. Clausewitz vertaa sotaa kaksintaisteluun, jota käydään yksilöiden sijaan suuremmalla, yhteiskunnallisella tasolla (Clausewitz 1997, 5). Sodan raakamaisen luonteen takia, kenelläkään osanottajasta ei ole rationaalista syytä rajoittaa omaa käyttäytymistään, tämän muodostuen ainoastaan vastustajan eduksi. Tämän takia sodankäynnin säännöt eivät kumpua itse sodasta, vaan ne ovat miljöön asettamia rajoitteita, joita sodan ulkopuolelle jäävät osapuolet valvovat (Clausewitz 1997, 6). Raakamaisuus ja halu tuhota vihollinen eivät ole kadonneet ajan saatossa, mutta sivistys ja halu ylläpitää järjestystä voivat pitää sitä kurissa.

Sota on siis alkeellinen ja raakamainen voima, joka oleksii jossain normaalin yhteiskunnan ulkopuolella, mutta miten siihen päädytään? Clausewitzin mukaan sodalla on aina poliittinen motiivi, sodan ollen ei pitäisi poliittinen toimi vaan myös yksi politiikan instrumenteista (Clausewitz 1997, 22). Vaikkakin sota on luonteeltaan ja keinoiltaan erilainen kuin sitä edeltänyt poliittinen toiminta, on se siitä huolimatta suoraa jatkumoa siitä diplomatiasta, joka sitä edelsi. Sota ei koskaan syty tyhjästä, vaan se on jo olemassa poliittisena ideana, ennen manifestoitumistaan todelliseen maailmaan (Clausewitz 1997, 12). Pienet poliittiset tavoitteet eivät kuitenkaan riitä sodan manifestoitumiseksi kenellekään sen osapuolista. Jotta sotaan voitaisiin päätyä, on sitä edellyttävä politiikan kaikki muut keinot, sillä pienet poliittiset tavoitteet eivät edellytä sodan manifestointia, ollen paremmin ratkaistavissa politiikan muilla keinoilla (Clausewitz 1997, 13).

Marxismin mukaan ulkopoliitiikkaa ei voi myöskään erottaa sisäpolitiikasta, vaan se politiikka, jollaista valtiot harjoittavat keskenään riippuu niiden sisäisestä tilanteesta (Kára 1968, 3). Mikäli jokin valtio esimerkiksi kokee sisäisesti puutetta jostakin raaka-aineesta, tulee se harjoittamaan sellaista ulkopoliitiikkaa, jolla se turvaa sitä itselleen. Mikäli kauppa tai neuvottelut eivät tuota tulosta, on voimankäyttö aina jotain mihin valtio voi turvautua.

Sodan taustalla on aina poliittinen motiivi, ja sodan tarkoituksena on tehdä sen taustalla olevasta poliittisesta tavoitteesta poliittista todellisuutta. Sodassa valtio käyttää väkivaltaa saadakseen vastapuolensa taipumaan omaan tahtoonsa (Clausewitz 1997, 5). Tämä halutaan toteuttaa riisumalla poliittinen vastustaja aseista, tehden tästä kykenemättömän vastustamaan voittajan tahtoa väkivalloin. Taistossa aseistariisumiseen kumpikin osapuoli on aina valmis palauttamaan sotaa edeltäneen poliittisen tilan, jossa politiikkaa harjoitetaan väkivallattomin keinoin. Tämä rauhanehtojen tarjoaminen on poliittinen vaihtoehto aseistariisumiselle. Kun jompikumpi sodan osapuolista joko kukistetaan ja riisutaan aseistaan tai osapuolet suostuvat rauhanneuvotteluihin, tulee sota päätökseensä ja sitä edeltänyt väkivallaton politiikka tekee paluun. Jokaista sotaa seuraa aina väkivallattoman politiikan paluu, jossa uusi poliittinen todellisuus neuvotellaan (Clausewitz 1997, 12). Näiden neuvotteluiden luonne riippuu siitä mitä sodassa tapahtui. Voi olla, että se poliittinen tavoite, jonka saavuttamiseksi sota julistettiin, on muuttunut sodan seurauksena käyttökelvottomaksi. Kenties sodan toinen osapuoli on sodan ansiosta vahvistanut poliittista asemaansa niin paljon, että se voi joko hyväksyttää, muokata tai hylätä poliittisen tavoitteen kokonaan. Toisaalta on myös mahdollista, että sota ei saavuttanut tarpeeksi suurta poliittista etulyöntiasemaa kummallekaan osapuolella, voimasuhteiden säilyen samanlaisina kuin ennen sotaan lähtöä. Tässä tilanteessa sodan voidaan katsoa vain luoneen poliittista painetta ratkaisun löytämiseksi, sen sijaan että poliittinen ratkaisu olisi löydetty sen kautta.

Tämä tutkielma tulee hyödyntämään Clausewitzin määritelmää sodasta suvereenin toimena, joka on samalla yhteensovitettavissa marxistisen teorian kanssa. Vaikkakin sota on tavallisesta politiikasta poikkeavaa, on se edelleen poliittinen instrumentti. Näin ollen sota on vain yksi niistä monista poliittisista ja yhteiskunnallisista toiminnoista, joita yhteiskunnassa voi tapahtua. Marxismissa itsessäänkin on hyödynnetty Clausewitzin poliittista määritelmää, mutta se on usein tapana kääntää pääläelleen, politiikan ollen luokkasodan alistamista väkivallattomin keinoin ja sodan sen puhtaampi, väkivaltainen muoto (Balibar 2010, 10). Mutta kysymys kuuluu edelleen, miksi marxismin on niin vaikeaa ymmärtää ja selittää sotaa valtiollisena toimintana, vaikka Clausewitzin määritelmä on sille käyttökelpoinen?

2.4.1. Marxismin ongelma

Mikäli sota on poliittinen toimi, sen selittävien tekijöiden tulisi olla ymmärrettävissä samoin materialistisin perustein kuin valtion muukin toiminta. Marxismi on kuitenkin perinteisesti kokenut sotien teoreettisen tulkinnan hankalaksi historiallisen materialismin kautta (Balibar 2010, 9). Tämän

voidaan katsoa johtuvan pääasiallisesti kahdesta syystä, sodan tutkimisen vähäisyydestä ja sodan historiallista materialismia vastustavasta luonteesta.

Marxismien teoreettinen ongelma sodan kanssa on, että marxismi ja sen sisarteoriat ovat keskittyneet liikaa vallankumouksen ennustamiseen ja teoriointiin, sen sijaan että marxismi olisi tutkinut itse sotia, joita maailmassa on tapahtunut (Hardt 2005, 70). Tämä teoreettinen kiinnostus on luonut paljon kirjallisuutta vallankumoukseen liittyen, mutta luonut sokean kulman marxismien teoreettiseen viitekehukseen. Joten, miten tämä proletariaatin vallankumouksen ja luokkasodan teoreettinen viitekehys epäonnistuu sodan ymmärtämisessä?

Yksi keskeinen ongelma, johon marxismi on törmännyt, on identiteetti ja sen merkitys sodissa. Sotien taustalla on aina valtio ja sotakoneisto, kaksi erittäin voimakasta instituutiota, jotka ovat keskeisessä osassa sotilaiden identiteettiä (Balibar 2010, 13). Nämä identiteetit puolestaan rikkovat harmonisoinnin ja kansainvälisyyden teoriaa, jotka ovat keskeisiä marxismille. Sen sijaan että porvaristo ja proletariaatit muodostuisivat globaaleiksi luokiksi, valtiot ja armeijat luovat, ylläpitävät ja vahvistavat eroavaisuuksia globaalissa mittakaavassa (Balibar 2010, 13). Erityisesti armeija on marxismille haitallinen voima yhteiskunnassa, sillä se kykenee luomaan proletariaatista koostuvalle armeijalle identiteetin, joka ei perustu luokkaan (Kitchen 1977, 121). Tämä identiteettikysymys onkin muodostunut haasteeksi vallankumousarmeijaa teorioidessa. Niin kauan kuin ihmiset omaavat identiteettejä, jotka ylittävät luokan tärkeysjärjestyksessään, on proletariaatin armeijan muodostaminen mahdotonta (Hardt 2005, 72).

Sodat toimivat identiteettien kautta ja vaikka marxismi löytäisikin ratkaisun globaalien luokkaidentiteetin muodostamiseksi, ei tämä itsessään vastaisi sodan luomaan teoreettiseen ongelmaan, tarjoten vain ratkaisun isoon esteeseen vallankumouksen tiellä. Sotien syyt ovat edelleen historiallisen materialismin ymmärryksen ulkopuolella ja avoimesti ristiriidassa harmonisoinnin kanssa.

Marxismiin kuuluu perusteellinen usko siitä, että halki historian yhteiskunnassa on käyty sotaa sorrettujen ja sortajien välillä (Marx 2016, 9). Mutta tätä luokkasotaa ei voi kuitenkaan käyttää teoreettisena pohjana niille sodille, joita maailmanhistoria on täynnä. Syy siihen, miksi marxismi ei voi suoraan soveltaa luokkasodan konseptia muihin sotiin on, että luokkasodan taustalla on taloudelliset voimat, toisin kuin sotien, joiden takana on poliittiset voimat (Balibar 2010, 9). Porvariston vallankumouksen takana ei ollut politiikka tai poliittiset ideaalit, vaan feodalismi ja sen ajan merkantilistiset talousjärjestelmät ajettiin alas niiden tehottomuuden ja voitontavoittelun takia (Marx 2016, 10). Samalla tavalla proletariaatin vallankumouksen takana on materialistiset syyt, sen

nousten vallankumoukseen turvatakseen itselleen omaisuutta, jota ilman se jää kapitalistisessa järjestelmässä. Tämä ei-poliittinen luonne on syy siihen, miksi luokkasota ei sovellu selittämään sotia, jotka ovat lopulta poliittisia toimintoja.

Sodan fundamentaalinen ongelma on siis sen ristiriitaisuus harmonisoinnin ja globalisoinnin kanssa. Sen sijaan että maailman porvarit toimisivat yhteistyössä keskenään oman etunsa mukaisesti, käyvät ne aika ajoin taistoon keskenään. Tämän lisäksi sotien taustalla vaikuttavat identiteetit rikkovat ennustetun globaalien luokan muodostumista, ihmisten omaksuen enemmän identiteettejä, jotka ovat sidoksissa historiaan, etnisyyteen, kieleen, valtioon tai uskontoon, luokkien sijaan. Mutta tämän lisäksi nykypäivän sodat muodostavat myös tuotannollisen ongelman marxismille, sen taloudellisen luonteen haastaen marxismin voitontavoittelun oletusta.

2.4.2. Vankien dilemma ja peliteoria

Sotien ongelmana historiallisen materialismin näkökulmasta on, että ne eivät teorian tasolla istu vaurauden maksimoimisen periaatteeseen. Mikäli valtioita johtavan luokan pyrkimyksenä on kasvattaa ja keskittää vaurautta itselleen, ei sen voida olettaa toimivan tavalla, joka vaarantaa tämän pyrkimyksen tai aktiivisesti kumooa sitä. Tämä ongelma on mahdollista ilmaista hyödyntämällä taloustieteellisiä peliteorian malleja, joita on tapana hyödyntää ilmaisemaan firmojen strategista käyttäytymistä markkinoilla.

Peliteoria käsittelee kaikkea sellaista toimintaa, jossa yhden palkkio ei riipu vain tämän omasta toiminnasta, vaan myös muiden osapuolien toiminnasta (Krugman 2018, 422). Nämä pelaajat joutuvat tämän riippuvuuden takia huomioimaan toisten pelaajien vaikutuksen pelin mahdollisiin lopputuloksiin ja strategisoimaan niiden ympärillä.

Peliteoriassa pelaajat pyrkivät hyödyntämään erilaisia strategioita löytääkseen itselleen parhaan mahdollisen lopputuloksen. Mikäli pelissä ilmenee toiminta, joka on toisesta pelaajasta riippumatta aina optimaalisin valinta, on pelaaja löytänyt pelissä oman dominoivan strategiansa (Varian 2020, 543). Tämän lisäksi peliteoriassa on mahdollista ilmetä dominoivan strategian lisäksi toinenkin loppupiste, Nash tasapaino. Nash tasapainopisteessä pelaaja ei voi parantaa omaa asemaansa muuttamalla omaa käytöstään (Krugman 2018, 424). Tämä tarkoittaa, että yhdessä pelissä voi olla useampi Nash tasapainopiste, sillä on mahdollista, että vastustajan käytös voi määrittää pelaajalle useamman optimaalisen pisteen (Varian 2020, 544).

Peliteoriassa pelattavat pelit voivat olla myös erilaisia. Pelattavat pelit voivat olla joko kertaluonteisia, rajallisia tai jatkuvia. Kertaluonteisissa peleissä pelaajien on ainoastaan pyrittävä löytämään dominoiva strategia, mikäli sellainen on olemassa, sillä kummallakin pelaajalla on vain yksi mahdollisuus pelata peliä (Varian 2020, 548). Mikäli pelattava peli on määrältään rajallinen, on siinä käytettävä strategia lopulta sama kuin kertaluonteisissa peleissä. Tämä johtuu siitä, että kun pelissä saavutaan tiedostettuun viimeiseen peliin, muuttuu peli luonteeltaan kertaluonteiseksi (Varian 2020, 549). Mutta koska molemmat pelaajat tietävät viimeisen kierroksen olevan kertaluonteinen, on peliteoreettisesti rationaalista pelata toiseksi viimeisenkin kierros kertapelinä ja niin edelleen, kunnes rajallinen peli on vain toistettu sarja kertaluonteisia pelejä. Jatkuvissa peleissä on fundamentaalisesti eri strategia kuin kertaluonteisissa peleissä, sillä kumpikin osapuoli haluaa jatkaa pelaamista eikä tiedä, milloin peli tulee loppuunsa. Tämä rohkaisee pelaajia hyödyntämään strategioita, jotka palvelevat heitä yhtä päätöstä pidemmälle (Varian 2020, 550).

Pelien osapuolet voivat olla myös painoarvoltaan erilaisia. Taloustieteissä tunnetaan ilmiö, joissa yhdellä tuottajalla on dominoiva asema markkinoilla ja kykenee tämän ansiosta harjoittamaan markkinavaltaa (Krugman 2018, 432). Tyypillisesti nämä markkinavaltaa omaavat tuottajat voivat olla joko hinta- tai määräjohtajia (Varian 2020, 527). Hintajohtajat ovat niitä, jotka kykenevät asettamaan tuotantonsa myyntihinnan ensimmäisenä, muiden joutuen omaksumaan johtajan määrittämän todellisuuden. Määräjohtajat puolestaan voivat asettaa tuotantonsa ensimmäisinä, luoden seuraajille todellisuuden, jossa tietty määrä asiakkaista on jo poissa. Johtuen johtajan vaikutusvallasta, ei tämän kanssa kilpailla, vaan tämän tuotantona on vakio seuraajan laskelmissa (Varian 2020, 520). Johtajakin tunnistaa oman voimansa, ja joutuu tuotantonaan laskelmoidessa huomioimaan oman vaikutuksensa markkinoilla, jotka seuraavat hänen perässään.

Pelejä on myös mahdollista kuvata joko johtajan kanssa tai ilman. Johtaja on se pelaaja, joka saa toimia ensin ja näin ollen määrittää toisen pelaajan todellisuuden. Johtajalla on kyky eliminoida kokonaisia tuloksia todellisuudesta, hylkäämällä sen valinnan, joka ei palvele tämän toiveita. Seuraaja joutuukin toimimaan ainoastaan siinä todellisuudessa, jonka johtaja määrittää, toimien parhaaksi näkemällään tavalla. Toinen pelaaja voi kuitenkin myös rajoittamalla omia valintojaan ohjata johtajan valintoja, sitoutumalla aina toimimaan tietyllä tavalla, joka parhaimmillaan on tälle hyödyksi ja pahimmillaan johtajalle haitallista. Mikäli johtaja uskoo seuraajan toimivan aina samalla tavalla, on sen otettava se huomioon omassa toiminnassaan, jotta ei vahingossa luo todellisuutta, jossa jää itse tappiolle seuraajan käyttäytyen määrätietoisesti jopa vasten omaa etuaan. Mutta mikäli kumpikaan pelaajista ei omaa kykyä toimia ensin, on kyseessä samanaikainen peli,

jossa molemmat osapuolet tekevät päätöksen samanaikaisesti ja voivat vain arvailla, miten toinen osapuoli lopulta tulee toimimaan (Varian 2020, 573).

Mikäli tietyt pelin ehdot täyttyvät, on samanaikaisissa ja kertaluonteisissa peleissä mahdollista havaita vankien dilemmana tunnettu ilmiö (Krugman 2018, 423). Tällaisen pelin voittomatriisi voi olla esimerkiksi seuraavan näköinen:

		Pelaaja A	
		Vasen	Oikea
Pelaaja B	Ylös	5 / 5	10 / -15
	Alas	-15 / 10	-5 / -5

Kuvaaja 1: Kahden pelaajan samanaikaisen pelin voittomatriisi.

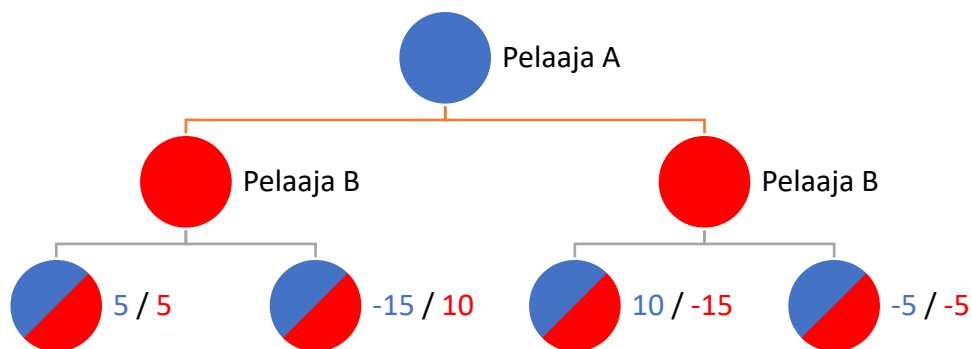
Vankien dilemman ilmenee, kun molemmat pelaajat: Omaavat kannustimen parantaa omaa asemaansa toisen kustannuksella tämän teoista riippumatta, ja jos molemmat toimivat tämän kannustimen mukaan, molemmat päätyvät huonompaan asemaan kuin jos kumpikaan ei olisi toiminut (Krugman 2018, 423). Kuvaajan 1 esimerkissä pelaajan A kannattaa aina valita oikea vaihtoehto vasemman sijaan, riippumatta siitä mitä pelaaja B tekee. Toimimalla näin, tulee A joko maksimoimaan oman etunsa tai minimoimaan itselleen koituvan haitan. Pelaaja B:n kannattaa myös aina valita alempi vaihtoehto samoista syistä, kuin miksi A valitsee oikean. Pelin dominoivaksi strategiaksi muodostuu oikea alanurkka. Matriisia katsomalla on kuitenkin havaittavissa, että kaikille osapuolille paras vaihtoehto olisi pyrkiä vasempaan ylänurkkaan, jossa kumpikin osapuoli saa jotakin hyötyä ja yhteenlaskettu hyöty on positiivinen.

Kuvaaja 1 matriisin pohjalta on mahdollista rakentaa peli, jolla kuvataan sodan strategista laskelmointia. Tässä pelissä pelaajat A ja B ovat kaksi eri valtiota, ja niiden on päätettävä haluavatko ne lähteä sotaan keskenään vaiko eivät. Mikäli valtio A päättää valita vasemman ja olla lähtemättä sotaan, tulee se joko jatkamaan kasvuaan ja kauppaa valtio B:n kanssa, tai joutumaan B:n hyökkäyksen kohteeksi. Mutta valitsemalla oikean ja lähtemällä sotaan, tulee se joko kykenemään

ryöväämään osan B:n vauraudesta tai vastustamaan B:n mahdollista hyökkäystä, vähentäen itselleen koituvaa vahinkoa. B:llä luonnollisesti on edessään sama dilemma kuin valtio A:lla.

Pelaajien on mahdollista paeta vankien dilemmaa joko toistuvien pelien ja sen tuomin strategioin tai pyrkimällä yhteisymmärrykseen toisen osapuolen kanssa, mahdollistaen kaikille osapuolille parhaan lopputuloksen. Dilemma nojaa kommunikaation ja luottamuksen puutteeseen, sekä pelin samanaikaisuuteen ja pelin kertaluonteisuuteen (Krugman 2018, 425). Koska molemmat pelaajat tunnistavat vastustajansa toimivan samojen intressien ja periaatteiden mukaan, jotka ajavat tämän omaakin toimintaa, molemmat pelaajat ymmärtävät, että sota on dominoiva strategia. Tämä ei kuitenkaan tulisi lopulta olemaan kummallekaan pelaajalle mieluisa lopputulos, sillä niin toimiminen tulee lopulta johtamaan molempien tappioon. Tästä syystä pelaajilla on jaettu intressi pyrkiä kommunikoimaan keskenään, voidakseen saada vastustajansa pidättäytymään sodasta. Ja koska esimerkissä osapuolet ovat yhtä vahvoja, tulevat ne pyrkimään sitomaan toisensa rauhaan, joka on matriisin tehokkain piste ja luo molemmille osapuolille vaurautta.

Mutta miltä tämä peli näyttäisi, jos toinen osapuoli olisi johtajan asemassa ja kykenevä tekemään ensimmäisen siirron? Saman pelin johtajalla olisi seuraavan näköinen:

Kuvaaja 2: Kahden pelaajan peräkkäispelin voittomatriisi.

Johtajapelissä osapuolten intressi neuvotteluun on entistäkin selkeämpi. Mikäli valtio A valitsee rauhan, tulee se jättämään itsensä avoimeksi valtio B:n aggressiolla, jolla ei olisi mitään syytä olla valitsematta itselleen tuottoisampaa vaihtoehtoa sodan julistuksessa. Mutta jos A valitsee sodan, tulisi tämä vain takaamaan sen, että molemmat päätyvät sotaan keskenään. Tässä tilanteessa A:n on tunnistettava se valta ja haavoittuvaisuus, joka ensimmäisen siirron tekemisestä muodostuu, ja toimittava sen mukaisesti. Ennen kuin A:lla on takuut siitä, miten B tulee toimimaan, on sille paras

ratkaisu pidättäytyä tekemästä mitään päätöstä ja antamasta vuoroa B:lle (Varian 2020, 564).

Samoin kuin samanaikaisessakin pelissä, molempien osapuolten voidaan katsoa ymmärtävän, että vastustajakaan ei tahdo joutua sotaan ilman vastarintaa, mutta mikäli molemmat valitsevat väkivallan, tulevat kaikki kärsimään.

Peliteoriassa kiteytyy sodan ongelma marxismin näkökulmassa. Kun kapitalismi oli vielä vasta kehittyvässä vaiheessaan, sodankäynti voidaan katsoa kannattavaksi, sillä oletuksella että kapitalistinen valtio on voimakkaampi kuin feodalistiset yhteiskunnat. Tässä ajassa kolonialismi on kuin pelin pelaamista ilman vastustajaa, joka kykenee päätöksillään vaikuttamaan lopputulokseen tai tekemään vastarintaa. Näissä olosuhteissa kapitalistinen valtio tulee aina valitsemaan sodan ja sen vastustaja ei kykene valitsemaan muuta kuin alistumisen. Ongelma ilmeneekin, kun maailman kaikki kolkat on valloitettu, eikä jäljellä ole enää kuin muita kapitalistisia valtioita, jotka omaavat samat voimavarat ja lähtökohdat valintojen tekemiseen kuin muutkin. Tässä tilanteessa toinen osapuoli kykenee tekemään omia päätöksiään sekä vaikuttamaan pelin lopputulokseen.

Maaailmanvalloituksen jälkeen porvaristolla olisi tullut olla edessään kaksi vaihtoehtoa, joko tehdä yhteistyötä tai taistella keskenään. Peliteoreettisesti on mahdollista nähdä, miten nämä nuoret maailmanvalloittajat ovat voineet päätyä sotaan keskenään, ensimmäisen siirron tärkeyden sodassa ja vankien dilemman rohkaisten jatkamaan sotaisaa käytöstä. Mutta todellisuus ei ole kertaluonteista peliä niin kauan tulevaisuuden voidaan olettaa olevan olemassa, eivätkä maailman valtiot tai porvarit ole kyvyttömiä kommunikaatioon. Kuten marxismin, myös peliteorian mukaan porvareilla tulisi olla jaettu intressi yhteistyöhön ja neuvotteluun, jolla kaikki osapuolet voivat maksimoida oman ja koko järjestelmän vaurauden. Taloudellisten intressien tulisi tässä jatkuvassa pelissä ajaa maailman valtioita ennustettuun harmonisointiin ja yhteistyöhön, sotaretkien sijaan.

2.5. Marxismin modernia tulkintaa

Lähes parin vuosisataa vanhana poliittisena teoriana, maailma, jossa marxismi syntyi ja josta sen alkuperäiset kirjoitukset kertoivat, on jäänyt historiaan. Tällä matkalla kohti nykyaikaa, monet teoreetikot ovat käyttäneet, lisänneet ja muokanneet marxismin teoreettista viitekehystä osana omaa työtään, Leninin ollen vain yksi esimerkki lukuisista uusista marxismin tulkintojen luojoista. Tämän tähden onkin perinteisten tekstien ja teorioiden rinnalle hyvä nostaa myös pari esimerkkiä modernista marxistisesta teoriasta. Seuraavissa kappaleissa esitellään Eageltonin sekä Hardtin ja Negrin marxistista teoriaa, sekä heidän tulkintojaan modernista marxismista ja sen soveltamisesta yhteiskunnallisena teoriana.

2.5.1. Marxismi Eagletonin mukaan

Vuosisatojen vaihtuessa seuraavaan, on maailma muuttunut radikaalisti sitten marxismin synnyn. Tämä muutos puolestaan on tuonut mukanaan paljon marxismiin kohdistuvaa kritiikkiä, kyseenalaistaen sen relevanssia ja käyttökelpoisuutta tässä uudessa ajassa, erotettuna siitä teollistuvasta maailmasta, jossa se luotiin. Tähän kritiikkiin marxismista on pyrkinyt vastaamaan Terry Eagleton, analysoiden marxismin fundamentaalisia periaatteita erotettuna oman aikansa asiayhteydestä, luoden marxismille teoreettista legitimitettä nykypäivänäkin, kun tehdasteollisuus on muuttunut teknologian huipusta vanhentuneemmaksi tuotantomenetelmäksi.

Eagletonin mukaan nykymaailman voidaan katsoa muodostuvan kahdenlaisista järjestelmistä, kaikenkattavasta päällysrakenteesta ja sen alle jäävistä alueellisista perusrakenteista (Eagleton 2011, 149). Tämä kaikenkattava päällysrakenne on kapitalistinen järjestelmä, joka pyrkii Marxin määritelmiä seuraten suojaamaan yksityisomaisuutta, työvoiman hyväksikäyttöä ja pääoman palvontaa maailmassa. Sen alle jäävät perusrakenteet, jotka ovat kaikki maailman pienemmät instituutiot, kuten pakalliset järjestöt tai maailman valtiot. Nämä perusrakenteet voivat olla hyvinkin erilaisia, mutta moninaisuudestaan huolimatta niitä yhdistää niukkuuden vaikutukset ja kapitalismilta peritty ahneus ja antagonismi (Eagleton 2011, 185). Tämän perintönsä takia, valtiot ovat taipuvaisia väkivallalle, jota ne saattavat käyttää toisiaan tai kansalaisiaan vastaan.

Mitä tulee maailman kapitalistiseen päällysrakenteeseen, Eagletonin mukaan perinteisen marxismin oletukset pitävät edelleen paikkansa. Eagletonin mukaan harmonisointi on jotain, joilla kapitalistinen päällysrakenne vaikuttaa sen alle jääviin perusrakenteellisiin instituutioihin, porvaristo pyrkiessä häivyttämään perusrakenteista muodostuvia haittoja maailmanjärjestyksessä ja yhtenäistää valtakuntaansa lähemmäksi päällysrakennetta. Eagleton ajoittaa valtioiden harmonisoinnin alun toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, kun Reagan ja Thatcher toimeenpanivat uusliberaaliset poliittiset päätöksensä (Eagleton 2011, 5). Tämä uusliberaalinen aikakausi toi mukanaan ahneuteen perustuvan maailmanjärjestyksen, jonka pohjalta monet maailman instituutiot toimivat ja joka valta-asemallaan harmonisoi yhteiskuntia.

Kuten harmonisoinnin kanssa, myös perinteisen marxismin käsitys globaalista hallitsijaluokasta on Eagletonin mukaan edelleen käyttökelpoinen osa nykypäivän marxismia. Perinteisessä marxistisessa käsityksessä valtioiden voidaan katsoa olleen edelleen varteenotettavassa asemassa. Ne toimivat paikallisina markkina-alueina ja omien alueidensa porvareiden valtainstrumentteina, mahdollistaen näitä koordinoimaan keskenään, kunnes globaali porvaristo tulisi harmonisoinnin

kautta hävittämään nämä erilliset valtiot. Eagletonin mukaan harmonisointi on ollut poliittinen realiteetti jo vuosikymmenten ajan, ja sitä ovat ajaneet maailman todelliset suvereenit, globaali porvaristo. Tämä globaali porvaristo koostuu miljardööreistä, kansainvälisistä organisaatioista ja globaaleista suuryrityksistä (Eagleton 2011, 202). Tämä porvaristo on kaikenkattavan päällysrakenteen hallitsijaluokka, toimien yli valtionrajojen sekä kulttuurien, ajaen omia intressejään ja ollen vastuussa ainoastaan osakeomistajilleen, jotka itsekin sijaitsevat missä milloinkin toivovat (Eagleton 2011, 163). Porvaristo ei koostu tehtaanomistajista tai valtiot vallanneista monopoleista, vaan nykypäivän porvaristo on kollaasi kasvottomista ja ylikkaista laillisista- ja luonnollisista henkilöistä. Lex Mercatoria on nykypäivän todellisuutta, valtioiden ollen perusrakenteellisia instituutioita, joita porvaristo hyödyntää valvoakseen ylikansallisten sopimustensa toteuttamista ja joilla se voi tarvittaessa iskeä takaisin, mikäli jokin uhkaa kapitalistista päällysrakennetta (Eagleton 2011, 198).

Missä Eagletonin voidaan nähdä tekevän pesäeroa perinteisestä marxismista, on se poliittinen vapaus, minkä olemassaolo ei perinteisessä marxismissa ole taattua. Maailman valtiot ja niiden toiminta perustuvat edelleen materialistisiin ja taloudellisiin voimiin, näiden luoden maailman kapitalistisen päällysrakenteen (Eagleton 2011, 156). Mutta tähän kapitalistiseen järjestelmään syntyvät valtiot ovat kuitenkin kykeneviä autonomiseen toimintaan (Eagleton 2011, 113). Niitä ohjaavat edelleen materialistiset voimat kuten niukkuus ja tuotanto todellisuuden perustana, mutta ne kykenevät myös luomaan itselleen ei-materialistisia toiminnan ohjaajia. Nämä voivat olla esimerkiksi aikanaan luotujen instituutioiden polkuriippuvuudesta aiheutuneita toimintamalleja, alueelle muodostuneen kulttuurin vaikutuksia tai valtiokohtaisia poliittisia voimia. Nämä ei-materialistiset voimat tekevät maailman valtioista hyvinkin moninaisia, mutta ne eivät kuitenkaan korvaa materialistisia syitä toiminnan takana, vaan ainoastaan nousevat niiden rinnalle muina mahdollisina vaikuttavina tekijöinä (Eagleton 2011, 113). Näin ollen valtiot voivat toimia myös tuotannollisesti epärationaalisella tavalla, tuhoten omia vaurauden edellytyksiään tavoitellessaan jotain ei-materialistisia ihanteita, jotka se on itse nostanut materialististen tarpeiden ylle.

Lex Mercatoria ei järjestelmänä nojaa yksittäisiin valtioihin ja tämän takia valtioiden voidaan todistaa voivan toimia paitsi epärationaalisesti, myös sabotoiden omaa olemassaoloaan.

Porvaristolla ei ole tarvetta turvata yksittäisten valtioiden olemassaoloa, niin kauna kun sen tuho ei vaaranna globaalia maailmanjärjestystä. Joten on täysin mahdollista, että yksittäiset valtiot voivat omia ihanteitaan seuraten jopa tuhota oman olemassaolonsa materialistiset vaatimukset. Olkoot syyt tuhoon sota, korruptio tai poliittinen vallankumous, porvaristo ja Lex Mercatoria tulevat kuitenkin lopulta jälleen omaksumaan roolinsa valtion alueen suvereenina.

2.5.2. *Marxismi Hardtin ja Negrin mukaan*

Toinen moderni marxistinen tulkinta perustuu havaintoon siitä, että maailma on muuttunut sitten marxismin synnyn, marxismin ollen tämän tähden muutoksen tarpeessa. Hardt ja Negri huomioivat, että jos tuotannon realiteetit muodostavat yhteiskunnan todellisuuden, niin teoria, joka on rakennettu ymmärtämään teollista vallankumousta, ei voi muuttumattomana ymmärtää modernin teollisuuden rakentamaa yhteiskuntaa (Hardt 2005, 140).

Nykyistä kapitalistista aikakautta edelsi feodalistinen aikakausi, jonka aikana tapahtui kaksi nykytilanteen kannalta hyvin merkittävää yhteiskunnallista kehitystä. Näistä tunnetumpi on taloudessa tapahtuneet muutokset, jotka mahdollistivat kapitalistisen aikakauden alun ja feodalismin päätöksen. Feodalismin lopun voidaan katsoa alkaneen Kolumbiaaninen vaihdosta, joka loi maailman ensimmäisen globaalien talousalueen Atlantin ylle (Lewis 2018, 147–188, ks. erityisesti kuvaaja 5.1.). Tämä uusi globaali talousalue toi mukanaan merkantilistisen aikakauden, jossa Euroopan kauppiaat kasvoivat rikkaimmaksi kuin koskaan aiemmin, ja tuonti- sekä vientisuhteet alkoivat muuttamaan työskentelyn realiteetteja ja tehokkuutta. Tämä globaali talousalue loi lopulta porvaristisen luokan, joka perinteisen marxismin mukaan nousi lopulta yhteiskunnan herraksi ja toi lopun feodalismille.

Toinen tärkeä yhteiskunnallinen muutos feodalismin aikakauden lopulla oli sodan uudelleenmäärittely yhteiskunnassa. Eurooppalainen modernismi syntyi verisessä Euroopassa, jossa sodasta oli muodostunut kaikenkattava ja ikuisesti läsnä oleva voima (Hardt 2005, 5). Kun Englannin sisällissodat ja kolmikymmenvuotinen sota olivat tulleet päätökseensä, Eurooppalaisessa yhteiskunnassa tapahtui kaksi merkittävää kehitystä sotaan liittyen. Näistä ensimmäisenä, sota työnnettiin normaalin yhteiskunnan ulkopuolelle. Missä ennen sodat olivat voineet olla yhteiskuntien normeja, tulisivat ne jatkossa olemaan poikkeustiloja yhteiskunnissa, joiden normaalitila on rauha (Hardt 2005, 6). Tämän normaalitilan muuttaminen sodan poikkeustilaksi tulisi olemaan suvereenin yksinoikeus, ja tämä tulisi julistamaan sotia ainoastaan toista suvereenia vastaan. Toinen tärkeä muutos oli pyrkimys erottaa sota ja politiikka toisistaan. Vaikkakin sodalla olisi poliittisia olemuksia, tämän ei kuitenkaan tulisi tarkoittaa sitä, että sota olisi legitiimi politiikan väline (Hardt 2005, 6). Missä politiikka kuuluu yhteiskunnan normaaliin toimintaan rauhan aikana, ei sodalle voida antaa sijaa sen ulottuvuuksiin, jottei se pääsisi takaisin yhteiskunnan ytimeen.

Teollisessa vallankumouksessa feodalistinen aikakausi on jäänyt historiaan, ja yhteiskunta on siirtynyt uuden aikakautensa ensimmäiseen periodiin. Tämä periodi pitää sisällään paljon

alkuperäisestä marxistisesta kirjallisuudesta. Marxismi perustuu historialliseen materialismiin, jonka mukaan yhteiskunnan todellisuus pohjautuu sen materiaaliin todelluuksiin ja tarkemmin sen tuotannollisiin kyvykkyyksiin. Kapitalismin ensimmäisen periodin aikana tämä tarkoitti tehdastyöläistä, joiden ympärille marxistista teoriaa alettiin rakentaa. Mutta historiallinen materialismi on luonteenomaisesti muutoksessa elävä teoria. Kun yhteiskunnan materialistiset ehdot muuttuvat tuotannollisten muuttujien kehittyessä, tulee sillä olemaan vaikutus koko yhteiskuntajärjestelmään. Perinteinen marxismi on aikanaan ollut kykenevä kuvailemaan ensimmäisen periodin kapitalismia, mutta on jäänyt omahyväisyydessään ajasta jälkeen, kapitalismin siirryttyä kehityksen mukana periodista toiseen.

Kapitalismin ensimmäisen periodin perustui fordismiin, jossa työläiset kokoontuivat yhdessä määrättyinä kellonaikoina määrättyyn paikkaan työskentelemään, nykyisen periodin perustuen post-fordismiin, jossa työajat ovat joustavia ja työläiset desentralisoituneet (Hardt 2005, 82). Tämän lisäksi perinteisen marxismin tehdastyöläinen on menettänyt entisen asemansa. Vaikkakin määrällisesti mitattuna maailmasta löytyy edelleenkin suuria määriä tehdastyöläisiä, jotka tuottavat perinteisiä tuotteita, ei tämä ryhmä ole enää maailman politiikassa merkityksellinen ryhmä (Hardt 2005, 223). Sen on korvannut uusi työläinen, joka tuottaa ei-materiaalisia palveluja kuten innovaatioita, jotka muodostavat modernin talouden selkärangan (Hardt 2005, 159). Perinteisen marxismin soveltaminen ei tästä syystä onnistu kuvailemaan tai ymmärtämään nykytilannetta, sillä se luotiin kapitalismin ensimmäisessä periodissa ja on siksi sidoksissa jo kadonneisiin materialistisiin perusteisiin. Marxismin periaatteet ovat luonnollisesti yleispäteviä, historiallisen materialismin ja tuotannon realiteettien kehityksen ollen itsessään syy siihen, miksi marxismi on jälkeenjäänyt. Voidakseen ymmärtää kapitalismin tuoreinta periodia, marxismin on hylättävä vanha kirjallisuutensa ja rakennettava sen tilalle uusi oppi, joka vastaa nyky maailman tuotannollisia realiteetteja.

Jälkeen jäämisen lisäksi, marxismin toinen vajaavaisuus kapitalistisen ajan ymmärtämisessä on, kuinka sota käsitteenä on muuttunut kapitalistisessa ajassa. Marxismi on perinteisesti ollut huono analysoimaan sotia, sen olleen paljon kiinnostuneempi selvittämään luokkasodan ja vallankumouksen ulottuvuuksia, sekä käytännöllisen työläisarmeijan koordinoinnin haasteita (Hardt 2005, 70). Samaan aikaan kapitalistinen järjestelmä on vakiintunut ja sen mukana kapitalistinen suhde sotaan. Missä feodalismi ajoi sodan yhteiskunnan ulkopuolelle, tehden siitä poikkeustilan, johon alennutaan vain viimeisenä keinona, on kapitalismi tuonut sen paitsi takaisin normaalia yhteiskuntaa, myös rakentanut koko järjestelmänsä sen varaan (Hardt 2005, 90).

Kapitalismi on luonteeltaan alistava ja kilpailuhenkinen, pyrkimyksenään saattaa haltuunsa elämä kaikki osa-alueet ja kasvattaa omaa vaurauttaan. Tämä toteutetaan valloituksilla ja yksityisomaisuuden keskittämällä. Valloitukset ovat luonteeltaan ilmiselvempiä, ollen aihealueena sellainen, johon marxistit ovat aiemminkin ottaneet kantaa. Voitontavoittelu ajaa porvarin lopulta valloittamaan koko markkinat ja luomaan itselleen monopolin aseman, päihittäen tai ostaen kaikki kilpailijansa. Kun porvari on valloittanut omat markkina-alueensa, tulee hän luonnostaan suuntaamaan katseensa niiden ulkopuolelle, valloittaen itselleen uusia markkina-alueita ja vaurastumisen väyliä. Tämän mentaliteetin tulkittiin toimivan voimakkaana tekijänä kolonialismissa, Eurooppalaisessa imperialismissa yleisesti sekä ensimmäisen maailmansodan taustatekijänä marxistisessa teoriassa. Mutta huomio siitä, millainen muutos sodan ja yhteiskunnan suhteessa oli tapahtunut, jäi laajalti huomaamatta, sillä kyseessä ei ollut vain vanhan alistamisen jatkumo uuden aikakauden toimesta, vaan nimenomaan muutos, jossa yhteiskunnan periferiasta tehtiin se pohja, jolle kapitalismi rakennettiin (Hardt 2005, 21).

Sota osoittautui täydelliseksi välineeksi uusien markkina-alueiden valloitukselle, mutta tämän lisäksi sotakoneisto osoittautui kapitalismille hyödylliseksi työkaluksi. Kapitalistisessa järjestelmässä porvaristo hyväksikäyttää yhteiskunnan työvoimaa, mutta tämä järjestelmä tarvitsee selvittääkseen paitsi kannustimia, myös pelotteita. Työläisten saama palkka toimii tämän kannustimena, mutta kapitalistisen järjestelmän pelotteena toimivat sekä köyhien luokka, että uhka suvereenin väkivallasta, mikäli työläiset yrittävät nousta järjestelmään vastaan (Hardt 2005, 130). Sama voima, jolla kapitalismi valloitti maailman, voidaan hetkessä kääntää valtion kansalaisia kohtaan, mikäli järjestelmä kokee itsensä uhatuksi. Jotta tämä väkivallan uhka toimisi, ei kapitalismi voinut jättää sotaa yhteiskunnan periferiaan, vaan sen oli tehtävä sodasta alati läsnä oleva voima, joka voi ilmentyä tavallisessa politiikassa yhtä helposti, kuin mikä tahansa instrumentti. Tämä järjestelmä puolestaan palvelee porvaristoa keskittämällä niille yksityisomaisuuden muodossa yhteiskunnan vaurauden. Tämä yksityisomaisuus on myös luonteeltaan altis varkaudelle, minkä tähden sekin tarvitsee selviytyäkseen sodan ja valtion tuomaa suojelua (Hardt 2005, 179).

Missä Eagleton on määrittänyt valtion perusrakenteelliseksi instituutioksi, joka sijaitsee päällysrakenteisen Lex Mercatorian vaikutuksen alaisena, Hardt ja Negrin tulkitsevat harmonisoinnin olevan edelleen kesken ja valtioiden olevan yhä varteenotettavassa asemassa. Missä Eagleton katsoo modernin porvariston jo muodostuneen globaaliksi luokaksi, Hardt ja Negrin argumentoivat maailman omaavan suvereenia imperiumeja, jotka olemassaolollaan vastustavat harmonisointia.

Kansainväliset organisaatiot ja kansainvälinen laki eivät Hardtin ja Negrinin mukaan ole niin voimakkaita, kuin monet niiden uskovat olevan. Vaikkakin globaali kauppa, kansainväliset organisaatiot ja kansainvälinen laki ovat voimakkaita entiteettejä, jotka pyrkivät ajamaan omaa tahtoaan globaalissa mittakaavassa, ovat ne edelleen liian heikkoja, jotta niistä voitaisiin puhua siihen sävyyn, kuin ne jo muodostaisivat Lex Mercatorian (Hardt 2005, 305). Nämä kansainväliset voimat voivat pyrkiä tukahduttamaan pienempiä valtioita ja onnistua luomaan paikallista harmonisointia, mutta tämä voima johtaa itsensä lopulta maailman imperiumeista. Nämä harmonisointia ajavat kansainväliset järjestöt ja asetukset eivät kykene kahlitsemaan taikka selviää ilman tiettyjen valtioiden tukea (Hardt 2005, 304). Hardt ja Negrin nostavat esimerkikseen Yhdysvaltojen uniikin aseman maailman vauraimpana ja sotilaallisesti voimakkaimpana valtiona, jonka avulla se kykenee lisäämään tai vähentämään ylikansallisten liikkeiden legitimitettä. Imperiumi voi toimia autonomisesti vastoin kansainvälistä lakia ja järjestystä niin toivoessaan, sekä vedota näihin samoihin periaateihin, mikäli joku toinen pyrkii niitä rikkomaan (Hardt 2005, 8). Maailma ei siis ole Hardtin ja Negrinin mukaan vielä saavuttanut Lex Mercatoriaa, sillä siltä vaikuttavat voimat johtavat valtansa suvereenista imperiumeista, ollen ennemmin vallan työkaluja, joita imperiumit voivat käyttää heikompia suvereenia vastaan, saattaen ne oma hegemoniansa alle.

Nykyisessä järjestelmässä ei voida Hardtin ja Negrinin mukaan saavuttaa harmonisoinnin aikaa, ennen kuin globaali valtakamppailu on tullut lopulliseen päätökseensä. Niin kauan maailmassa on useampi kuin yksi imperiumi, tulee maailma jakautumaan imperiumien vaikutusalueiden mukaan ja kärsimään sen aiheuttamasta kitkasta, kun kaksi taipumatonta voimaa kohtaavat ominen järjestelyineen. Vasta kun maailman imperiumit on karsittu lukumäärältään yhteen, voidaan maailman nähdä astuvan Lex Mercatorian aikakauteen, jossa koko maailma harmonisoidaan suvereenin hegemoniaksi ja vain yhdellä valtiollisella visiolla on valta määrittää järjestelmän luonne.

3. Taloustieteellinen teoria

Yhteiskuntatieteellisen teorian lisäksi tämä tutkielma tulee tarvitsemaan tiettyjä taloustieteellisiä käsitteitä sekä teoreettisia viitekehyksiä. Valtioiden taloudet ovat monimutkaisia kokonaisuuksia, joiden ymmärtäminen vaatii teoreettisia malleja, joilla talouden realiteetteja on mahdollista ilmentää. Tämän lisäksi taloustieteelliset mallit pystyvät osoittamaan kuinka valtiontaloudet reagoivat ja miksi ne reagoivat havaitulla tavalla olosuhteiden muuttuessa.

3.1. Valtiontalous

Kaiken taloudellisen toiminnan ytimessä ovat markkinat, jotka muodostuvat sen osallistujien kanssakäymisestä (Krugman 2018, 2). Nämä markkinat muodostuvat tuotteiden kysynnän ja tuotannon perusteella, ollen se estradi, jossa vaurautta kaupataan. Tätä vaurautta ei tule sekoittaa rahan kanssa, sillä raha on vain kaupan väline, tuotannon itsensä ollen itse vaurautta (Jones 2018, 20). Rahan tehtävä markkinoilla on helpottaa kaupankäyntiä, sitoa arvoa ajan halki ja ilmaista tuotannon realiteetteja (Jones 2018, 216). Näitä realiteetteja voivat olla esimerkiksi tuotantoketjun niukkuudet, tämän niukkuuden heijastuen hintoihin ja ilmaisten tuotannon niukkuutta. Vaurautta on se mitä markkinoilla saa rahaa vastaan, eli valmistetut tuotteet ja palvelut.

Markkinoiden toivotaan kokoluokastaan riippumatta toimivan tehokkaasti. Mitä tämä tehokkuus tarkoittaa, on että markkinat päätyisivät tasapainoon. Tämä markkinatasapaino tarkoittaa tilaa, jossa markkinat tuottavat yhtä paljon hyödykkeitä kuin niille on kysyntää (Krugman 2018, 84). Tämä kysynnän ja tarjonnan piste tunnetaan myös Pareto-tehokkuutena, tilana, jossa kenenkään asemaa ei voi parantaa ilman että siitä koituisi haittaa jollekulle toiselle (Varian 2020, 15). Markkinat tyypillisesti pyrkivät luonnostaan saavuttamaan Pareto-tehokkuuden ja useimmat vapaat markkinat tulevatkin kykenemään saavuttamaan sen (Krugman 2018, 87).

Valtiot itsessään ovat paikallisia markkina-alueita, jotka pitävät sisällään useita pienempiä markkinoita, joissa kaikki valtion tuotanto tapahtuu. Valtioiden vaurautta taloustieteissä on tapana mitata bruttokansantuotteen [BKT] avulla, joka on tapana kuvastaa seuraavalla funktiolla:

$$Y=C+I+G+NX \quad (1)$$

Y kuvastaa valtion tuotantoa, toisin sanoen sen BKT:tä, C kuvastaa valtiossa tapahtunutta yksityistä kulutusta, I kuvastaa valtiossa tapahtuneita investointeja, G kuvastaa valtion julkista kulutusta ja NX kuvastaa valtion nettovientiä, eli viennin ja tuonnin erotusta.

Valtio on merkittävässä roolissa oman vaurautensa määrittäjänä, voiden omalla kulutuksellaan tai säästämisellään suoraan vaikuttaa siihen, miten sen oma kansantalous kehittyy (Jones 2018, 22). Tämän tosiasian on puolestaan nähty luovan kiusaus puuttua markkinoiden toimintaan, joka olisi pitkällä aikavälillä markkinoille haitallista (Paloheimo 2012, 347). Kiusaus painaa loputtomasti rahaa omiin hankkeisiin tulisi lopulta johtamaan kestäättömään inflaatioon, mikä tuhoaisi markkinat, joiden hyvinvointi on valtionkin oman edun mukaista. Tämä Odysseuksen ongelma, tilanne, jossa pidättäytyminen on lopulta onnistumisen kannalta paras ratkaisu, on johtanut muun muassa useita valtioita luovuttamaan rahapoliittisen vallan valtiosta itsenäisille keskuspankeille,

jotta valtion rahamarkkinat eivät päätyisi omaksi harmikseen poliittisen vallan alle (Paloheimo 2012, 347). Mutta rahapolitiikan lisäksikin valtiot vaikuttavat omaan vaurauteensa muilla konkreettisilla tavoilla.

Valtio voi vaikuttaa markkinoihin joko suoralla- tai epäsuoralla väliintulolla. Esimerkkinä valtion suorasta väliintulosta markkinoilla on niiden kyky luoda markkinoidensa ympäristö, säätämällä ne lait ja säännöt, joiden mukaan markkinoiden on toimittava (Gruber 2019, 9). Toinen selkeä esimerkki on yksinkertaisen kysynnän luominen. Valtio voi luoda kysyntää ja näin kasvattaa omia markkinoitaan esimerkiksi infrastruktuurihankkeilla. Tämän lisäksi valtio voi vaikuttaa markkinoihin epäsuoralla väliintulolla, jossa valtion väliintulo markkinoilla vaikuttaa niiden toimintaan myös suoran toimen lisäksi (Gruber 2019, 9). Hyvä esimerkki epäsuorasta väliintulosta on valtion oma varainkeruun, josta merkittävä osa koostuu verotuksesta (Blanchard 2019, 34). Verotus ja tullit muuttavat markkinoiden kustannuksia, mikä puolestaan tulee muuttamaan sitä hintaa, jota markkinat tulevat käyttämään (Krugman 2018, 184). Tämä kustannusten muutos puolestaan tulee vähentämään markkinoilla tapahtuvaa tuotantoa luoden tehokkuustappiota, kun kaupankäynti, joka olisi tapahtunut ilman verotusta ei tapahdukaan (Varian 2020, 308). Näin ollen, valtion kustannusten kasvattaminen funktiossa I veroihin ja tulleihin perustaen tulisi vaikuttamaan C ja NX muuttujiin, voiden jopa supistaa BKT:tä, jos C ja NX laskevat lopulta enemmän kuin G kasvaisi.

Valtion on siis hyvä toimia markkinoillaan maltilla, jotta se ei aiheuttaisi niille suurempaa haittaa kuin hyötyä. Vaikkakin taloustieteissä normaalisti valtioiden toivotaan jättävän markkinat rauhaan, on markkinoiden kuitenkin mahdollista päätyä epätasapainoon itsestään, myös ilman että niihin muodostuu kartelleja. Näin tapahtuessa on valtio ainoa toimija, joka kykenee palauttamaan markkinat tasapainoon.

Tilanteita missä näin voi tapahtua on muutamia, näistä yhden yleisimmistä ollen ulkoisvaikutteet. Ulkoisvaikutukset ovat joko positiivisia tai negatiivisia sivuilmiöitä, joita muodostuu tuotannon yhteydessä, mutta jotka eivät sisälly tuottajan omiin laskelmiin (Krugman 2018, 460). Hyvä esimerkki negatiivisesta ulkoisvaikutuksesta on saastuttaminen, jota ilmenee, kun hyödykkeiden tuottajat valmistavat tuotteitaan. Saasteet eivät itsessään vaikuta tuotannon taloudellisiin ulottuvuuksiin, joten niitä ei huomioida tuotannossa, vaikka niiden seuraamuksista joutuvat kärsimään kaikki. Kun tuotannossa ilmenee ulkoisvaikutuksia, on valtiolla kyky saattaa tuotanto optimaaliseen pisteeseen, joko rankaisemalla negatiivisista ulkoisvaikutuksista tai palkitsemalla positiivisista ulkoisvaikutuksista, sisäistäen näin ulkoisvaikutukset osaksi tuotannon ulottuvuuksia

(Krugman 2018, 464). Kun koetusta ulkoisvaikutuksesta on tehty positiivinen tai negatiivinen kustanne tuotannolle, tulevat markkinat korjaamaan vinoumansa.

Ulkoisvaikutusten lisäksi markkinat voivat päätyä epätasapainoon tuotteiden luonteen vuoksi. Yleinen ymmärrys on, että yksityiset markkinat kykenevät käsittelemään ongelmitta tuotteita, jotka ovat luonteeltaan sekä poissulkevia että kulutukseltaan kilpailevia (Krugman 2018, 485).

Luonteeltaan poissulkevat tuotteet tarkoittavat sellaista tuotantoa, jossa sen kulutus on evättävissä niiltä, jotka eivät ole valmiita maksamaan siitä. Kulutukseltaan kilpailevat tuotteet ovat puolestaan sellaisia, joissa useampi ihminen ei voi kuluttaa yhtäaikaisesti samaa tuotetta.

Markkinoiden kyky käsitellä tuotantoa tehokkaasti heikkenee, kun tuotetut hyödykkeet alkavat olla luonteeltaan ei-poissulkevia tai kulutukseltaan ei-kilpailevia, johtuen markkinoiden tehostomuuteen. Mikäli tuotettava hyödyke on luonteeltaan sekä ei-poissulkeva ja kulutukseltaan ei-kilpaileva, eivät markkinat tule kykenemään tuottamaan tuotetta laisinkaan, jättäen valtion ainoaksi toimijaksi, joka voi taata tarjontaa. Näitä hyödykkeitä ja markkinoiden kykyä tarjota niitä tehokkaasti on mahdollista ilmaista seuraavalla kuvaajalla:

	Kilpaileva	Ei-Kilpaileva
Poissulkeva	Yksityinen tuote	Keinotekoisesti niukka tuote
Ei-Poissulkeva	Yhteinen resurssi	Julkinen palvelu

Kuvaaja 3: Yksityisten markkinoiden kyvykkyys käsitellä tuotteita.

Esimerkki keinotekoisesti niukasta tuotteesta voisi olla esimerkiksi tietokoneohjelma, jonka tuottaja voi myydä halukkaille asiakkaille, myyden kuitenkin heille kaikille saman pätkän koodia. Tämän kaltaiset tuotteet ovat haastavia, sillä niillä on alkuperäisen tuotteen luoma kiinteä kustanne, mutta niillä ei ole marginaalikustannusta. Tämä tekee niiden hinnoittelusta tehotonta, luoden keinotekoista niukkuutta tuotteelle, jota voisi todellisuudessa kaupata loputtomiin. Yhteinen resurssi voisi puolestaan olla esimerkiksi valtamerien kalamassat, joista kukaan kalastaja ei voi onkia samaa kalaa toisen kanssa, mutta jossa ketään ei voida myöskään estää kuluttamasta kaloja resurssina. Yhteisen resurssin hyödyntäminen ilman mitään rajoitteita tulee lopulta johtamaan ylikulutukseen, mikä edellyttää valtiollista tahoja luomaan rajoitteita yhteisen resurssin käytölle, jotta markkinat on mahdollista säilyttää tulevaisuuteen. Tämän lisäksi markkinoilla on myös julkisia palveluja, joista

maanpuolustuksen luoma turva voi toimia hyvänä esimerkkinä. Maanpuolustuksen luoma turva on jotain mitä ei voi evätä keneltäkään, joka jää sen luoman suojan alle, minkä tähden markkina ovat tehottomia tarjoamaan sotilaallista turvaa kokonaiselle väestölle. Näissä tilanteissa, joissa markkinat epäonnistuvat on valtiolla velvollisuus väliintuloon, jotta näitä kyseisiä tuotteita olisi tarjolla asiakkaille tasapainoiseen hintaan tai jotta niitä tuotettaisiin ylipäänsä (Krugman 2018, 487).

Valtion viran voidaan kiteytetysti ilmaista olevan vakauden tuoja, varmistaen että markkinat löytävät tasapainonsa, joka puolestaan maksimoi kaikkien edut. Mikäli markkinat ajautuvat epätasapainoon, on valtio ainoa taho, joka kykenee palauttamaan niihin järjestyksen. Muissa tilanteissa valtion tulisi pyrkiä pidättäytymään markkinoihin kajoamisesta, sillä sen vaikutusvalta voi helposti ajaa markkinat tehottomaan pisteeseen ja vääristää tuotannon tehottomaan pisteeseen. Näitä markkinoiden taloudellisia toimintoja on mahdollista ilmentää tietyillä teoreettisilla malleilla, jotka mahdollistavat markkinoiden ja valtiontalouden syvemmän ymmärryksen.

3.2. AD-AS malli

Vielä 1920-luvulla valtioiden talouksia ei ollut tapana mallintaa tai seurata kokonaisuutena, mutta suuren laman jälkeen Yhdysvallat löysi itsensä vakavassa taloudellisessa tilassa, luoden uuden tarpeen pyrkiä ymmärtämään miten taloudet kokonaisuutena toimivat (Jones 2018, 19).

Työttömyyden kasvaessa, taloustieteilijä John M. Keynes argumentoi, että valtion tulisi hankalina taloudellisina aikoina kasvattaa omaa kulutustaan ja näin stimuloida kärsivää taloutta (Newton 2016, 310). Tätä ajattelua, jossa valtion tehtävänä nähdään talouden stimulointi vaikeina aikoina, kutsutaankin keynesiläiseksi taloustieteeksi. Nykyisessä taloustieteessä Keynesin huomio valtion kyvystä stimuloida taloutta on vakiintunut fakta, jonka voi nähdä tuotantoa ja inflaatiota mittaavassa AD-AS mallissa. Valtion kokonaiskysyntää kuvataan mallissa AD-käyrällä, joka voidaan kuvailla seuraavalla funktiolla:

$$\tilde{Y}_t = \bar{a} - \bar{b}\bar{m}(\pi_t - \bar{\pi}) \quad (2)$$

\tilde{Y}_t kuvastaa lyhytaikaista tuotantoa ajassa t . \bar{a} kuvastaa talouden kysynnän kokemaa shokkia, saaden arvon 0 kun talouden kysyntä vastaa sen pitkäaikaista vakaata pistettä. \bar{b} kuvastaa taloudessa tapahtuvan investoinnin herkkyyttä reagoida korkojen muutoksiin. \bar{m} kuvastaa kuinka aggressiivisesti valtion keskuspankki pyrkii kontrolloimaan inflaatiota. π_t kuvastaa valtion inflaatiota ajassa t . $\bar{\pi}$ kuvastaa keskuspankin asettamaa inflaatiotavoitetta.

Valtion kokonaistarjontaa kuvataan mallissa AS-käyrällä, joka voidaan kuvailla seuraavalla funktiolla:

$$\pi_t = \pi_{t-1} + v\tilde{Y}_t + \sigma \quad (3)$$

π_t kuvastaa inflaatiota ajassa t . π_{t-1} kuvastaa edellisen ajankohdan inflaatiota. v kuvastaa kuinka herkästi tuotanto reagoi inflaatioon. \tilde{Y}_t kuvastaa lyhytaikaista tuotantoa ajassa t . σ kuvastaa talouden hintatason kokemaa shokkia, saaden arvon 0 kun talouden kysyntä vastaa sen pitkäaikaista vakaata pistettä.

AD-AS malli kuvastaa kuinka tuotannon muutokset ja inflaatio ovat suhteessa toisiinsa. Valtiolla on mallissa mahdollisuus vaikuttaa kokonaiskysyntään muuttujan \bar{a} avulla, voiden tarvittaessa luoda markkinoille kysyntää. Keynesiläisen opin mukaan valtion tulisikin hyödyntää tätä ominaisuutta talouden ajautuessa kriiseihin, jotta talouden vaihtelut säilyisivät mahdollisimman rauhallisina. Pidättäytymällä projekteista talouden ollessa vahvalla pohjalla ja painottaen projekteja hankalina aikoina, valtio kykenee täydentämään stabilisoivan velvoitteensa. Mutta mikä tärkeintä, AD-AS malli ilmaisee, että tuotannon ja inflaation välillä on havainnoitava suhde. Taloudet ylikuumenevat positiivisten shokkien seurauksena, mikä johtaa inflaatioon, joka tulee puolestaan aikanaan jäädyttämään tuotantoa. Samalla negatiivinen shokki jäädyttää taloutta, joka tuo mukanaan deflaatiota, millä on aikanaan elvyttävä vaikutus tuotannolle. Näin ollen, mikäli valtio päättäisi yllättäen alkaa stimuloimaan omaa talouttaan esimerkiksi sotataloudellisin keinoin, tulisi tämä positiivinen shokki ilmaisemaan itseään inflaation muodossa, talouden reagoidessa positiiviseen shokkiin. Inflaatiota seuraamalla on siis mahdollista arvioida, mitä taloudessa tapahtuu tiettyjen tapahtumien aikana.

3.3. Solow'n kasvumalli

Solow'n kasvumalli on klassinen valtioiden vaurastumista kuvastava malli kansantaloustieteessä (Jones 2018, 103). Sitä on tavallista kuvailla seuraavilla funktioilla ja muuttujilla:

$$Y_t = AK_t^x L_t^{1-x} \quad (4)$$

$$\Delta K_{t+1} = I_t - \delta K_t \quad (5)$$

$$I_t = sY_t \quad (6)$$

$$Y_t = C_t + I_t \quad (7)$$

Y_t kuvastaa talouden tuotantoa ajassa t . Tämä tuotanto puolestaan syntyy ajan t pääoman K ja työvoiman L pohjalta. K koostuu siitä pääomasta, joka jää jäljelle investointien katettua tuhoutunut pääoma. A kuvastaa mallissa tehokkuutta ajassa t . δ kuvastaa taloudessa tapahtuvaa pääoman tuhoutumista. I kuvastaa investointia ajassa t , joka perustuu siihen osaan tuotannosta, joka säästetään. C puolestaan kuvastaa taloudessa tapahtuvaa kulutusta ajassa t .

Solow'n kasvumallin perustana toimii pääoman, tehokkuuden, työvoiman, investoinnin ja tuhoutumisen dynaaminen vuorovaikutus (Jones 2018, 107). Kuinka paljon taloudessa lopulta tuotetaan, riippuu siitä, kuinka paljon työvoimaa sillä on käytössä, kuinka paljon pääomaa tällä työvoimalla on ja kuinka tehokkaasti näitä molempia taloudessa kyetään hyödyntämään. Mutta samalla, talouden pääoman määrä riippuu sen investoinnin ja pääoman tuhoutumisen suhteesta toisiinsa. Nämä muuttujat vievät Solow'n kasvumallin mukaan valtioita kohti niiden omaa vakaata pistettä, joka määräytyy muuttujien kanssakäynnistä (Jones 2018, 115). Tämä vakaa piste on se, jossa valtion investoinnin riittävät kattamaan siinä tapahtuvan pääoman tuhoutumisen, joka puolestaan tarkoittaa, että talouden pääomassa ei enää tapahdu muutoksia. Tämä vakaa piste voi myös muuttua. Esimerkiksi, valtio voi onnistuneesti laskea pääoman tuhoutumista pysyvästi, tehden näin jo tapahtuvasta investoinnista suhteutetusti suuremman. Tämä loisi valtioon ylimääräistä pääomaa, joka puolestaan lisää sitä määrää tuotantoa, jota taloudessa on mahdollista saavuttaa (Jones 2018, 118).

Sota ja sotateollisuus omaavatkin Solow'n kasvumallin näkökulmasta mielenkiintoisia ominaisuuksia. Valtio voi kasvattaa tuotantoa mallissa nostamalla hetkellisesti investointien määrää sotilaallisilla hankkeilla, mutta tämä ei kuitenkaan tarkoita sotateollisen investoinnin välttämättä johtavan pidemmän aikavälin muutoksiin. Infrastruktuurihanke, jolla rakennetaan rautateitä ja valtateitä, joita voidaan hyödyntää sotilaallisiin tarkoituksiin, tulevat olemaan myös siviilien käytettävissä. Tällöin tällä investoinnilla olisi myös siviiliominaisuuksia, johtaen todennäköisesti hetkelliseen kasvuun investoinnin luoman kysynnän aikana ja tämän jälkeen tehokkuuden kasvuun, kun siviilitalous pääsee hyödyntämään päivitettyjä yhteyksiä. Mikä tekee sotateollisuudesta uniikkia, on että sillä ei ole siviiliulottuvuutta (Weber 1978, 918). Sotateollisuuden tuotteet ovat taloudelliselta luonteeltaan tehottomia, sillä ne usein joko valmistetaan tuhoutumaan tai niitä käytetään olosuhteissa, joissa ne eivät kestä (Toporowski 2016, 440). Sotateollisuus luo itselleen tuotantoa, jonka lopputulosta ei voi hyödyntää konfliktin ulkopuolella, ja tuossa konfliktissa se usein tuhoaa vihollisen lisäksi myös itsensä.

Sotakalusto ja valtion infrastruktuurikin joutuvat sodissa vihollisen hyökkäyksen kohteeksi ja mikäli ne siitä selviävät, tulevat niihin sidottu pääoma menettämään arvoaan nopeammin, kuin mikä

olisi normaalia rauhan aikana, nostaen pääoman tuhoutumista mallissa. Mutta samalla, sodan uskoisi nostavan valtion investoinnin määrää, jotta sodan rahoittaminen olisi edes mahdollista. Toisaalta sodat vaativat sotilaita, mikä puolestaan vaikuttaa valtion työvoiman määrään. Solow'n kasvumallia hyödyntäen, valtion taloudellista todellisuutta on mahdollista analysoida, kun konflikti alkaa muuttamaan näitä tuotannon muuttujia.

3.4. Tasa-arvo kertoimet

Marxistisesta näkökulmasta se kuinka valtion vauraus jakautuu sen väestön kesken, on erittäin keskeistä. Taloudellinen tasa-arvo on myös jotain, josta taloustieteet ovat kiinnostuneet, laatiin keinoja mitata taloudellista epätasa-arvoa tutkittavassa järjestelmässä. Gini-kerroin tai vaihtoehtoisesti Gini-indeksi, on taloudellisen epätasa-arvon mittari, joka perustuu järjestelmän kokemaan varallisuuden jakautumiseen, mitaten täydellisen tasa-arvon ja todellisen vaurauden jakautumisen erotusta (Borjas 2020, 254). Täydellisen tasa-arvoisessa järjestelmässä vauraus on jakautunut tasan, jokaisen yksilön omistaen saman verran koko järjestelmästä. Täydellisen epätasa-arvoisessa järjestelmässä vauraus on puolestaan keskittynyt yhdelle yksikölle, tämän omistaen koko järjestelmän vaurauden. Gini-kertoimessa täydellinen tasa-arvo saa arvon 0 ja täydellinen epätasa-arvo saa arvon 1 (Borjas 2020, 254). Joten mitä lähempänä valtion 0 sitä tasa-arvoisempi sen talous on, epätasa-arvon kasvaen Gini-kertoimen lähestyessä 1.

Gini-kerroin on vakiona käyttökelpoinen epätasa-arvon mittari, vaikkakin sen muodostamat kertoimet eivät aina kerrokaan koko totuutta (Borjas 2020, 254). Meidän on mahdollista saavuttaa identtiset muutokset Gini-kertoimessa uudelleenjakamalla vaurautta hyvin eri tavalla, esimerkiksi ottamalla vaurautta alimmalta 5 prosentilta ylimmälle 5 tai vaihtoehtoisesti ottamalla ylimmältä 5 prosentilta ylimmälle 1 prosentille. Molemmissa tapauksissa valtion epätasa-arvo kasvaa ja Gini-kertoimen muutoksesta on mahdollista saada identtinen, vaikkakin tuon muutoksen voima on hyvin erilainen luonteeltaan. Tästä syystä taloustieteissä voidaan myös hyödyntää jakolaskuun perustuvia kertoimia, yhden yleisimmistä ollen 10/50 indikaattori (Borjas 2020, 255). 10/50 indikaattorissa rikkaimman 10 prosentin vauraus jaetaan mediaanivauraudella, luoden valtiokohtaisen arvon sen taloudellisesta tasa-arvosta, suurempien lukujen ilmaisten suurempaa epätasa-arvoa.

Taloudellisen kasvun lisäksi myös taloudellinen tasa-arvo on merkittävässä asemassa sodan ulottuvuuksien ymmärtämiseksi. Vahvasti kasvavakaan talous ei ole keskivertokansalaiselle merkittävää, mikäli kasvu ei ilmene kuin valtion rikkaimmassa prosenttiyksikössä. Näin ollen hyödyntämällä Gini-kerrointa ja 10/50 indikaattoria, on valtion taloudellisen tasa-arvon

kehittymistä mahdollista seurata, sekä arvioida tasa-arvon muutoksen potentiaalisia selittäviä tekijöitä valtion toiminnassa.

4. Aineisto ja Metodi

4.1. Aineisto

Vuonna 2022 G20 koostui 19 valtiosta ja Euroopan unionista. Tässä tutkielmassa EU:ta käsiteltiin niinä 27 yksittäisenä valtiona, jotka yhdessä muodostavat unionin. Kun tämän jälkeen ne valtiot, jotka saavat unionin kautta kaksoisedustuksen G20:ssä sivuutettiin, kattoi aineisto yhteensä 43 valtiota. Tutkielman analyysi ajoitettiin Kylmän sodan jälkeiseen aikaan. Tämä rajaus on valitettavaa, sen pakottaen jättämään analyysin ulkopuolelle eräät suurimmista sodista sitten toisen maailmansodan. Mutta Neuvostoliiton ja sen yksittäisten neuvostojen vuosittaisen taloudellisen datan ollen rajallisesti saatavilla, tämä tutkimus ajoittuu vuodesta 1991 vuoteen 2022, kattaen jokaisen valtion kohdalla 32 vuotta.

Valittujen valtioiden taloustieteellisen datan pääaisallisena lähteenä toimii World Bankin tietokantaa, josta valtioiden vuosittainen BKT, BKT per henkilö, inflaatio, työttömyys ja työllisyys saatiin kerättyä (World Bank, 2024). Muutaman valtion kohdalla näitä arvoja ei ollut tarjolla koko tutkittavalta ajanjaksolta tai muuttuja saattoi puuttua kokonaan. Mikäli yksittäisen valtion BKT:ssä oli muutaman vuoden puute, mitä ilmeni entisten itäblokkivaltioiden kohdalla, täydentävät arvot haettiin TradingEconomics nettisivulta (TradingEconomics, 2024). Näiden täydennettyjen arvojen ja World Bankin väkilukuarvon pohjalta luotiin myös täydennykset puuttuville BKT per henkilö havainnoille. Inflaatio-muuttujan kohdalla World Bankin tietopankissa ei ollut yhtään havaintoa Argentiinan osalta, jolloin muuttuja haettiin vaihtoehtoisesta WorldData lähteestä (WorldData, 2024). Tšekin ja Slovakian vuoden 1991 puuttuva inflaatioarvo nostettiin Drábek, Janáček ja Tůman Tšekin ja Slovakian inflaatiota käsitelleestä artikkelista (Drábek, 1994). Viron vuoden 1991 ja 1992 inflaatioarvot puolestaan nostettiin Baucin Viron markkinoiden vapautumista käsitelleen artikkelin arvoista (Bauc, 1995). Latvian vuoden 1991 inflaatioarvoa haettiin Latvian tilastokeskuksen inflaatiolaskurilla (CSB, 2024). Liettuan vuoden 1991 inflaatioarvo haettiin Official Data laskurilla (Official Data, 2024). Lopuksi Venäjän vuoden 1991, 1992 ja 2022 inflaatio havainnoissa käytettiin StatBureau sivun arvoja (StatBureau, 2024).

Näiden taloudellisten arvojen lisäksi aineistoa laajennettiin Uppsala Conflict Data Program (UCDP) ja Peace Research Institute Oslo (PRIO) laatiman datasetin avulla. UCDP ja PRIO datasetti luettelee maailmassa tapahtuneita aseellisia konflikteja vuodesta 1946 lähtien (Gleditsch, 2002). Nämä konfliktit on kategorisoitu intensiteetillään kahteen ryhmään, aseellisiin konflikteihin, joissa on tapahtunut 25 mutta alle 1000 taistelussa kaatunutta vuodessa, jotka saavat intensiteettiä arvon 1, sekä sotiin, joissa on kaatunut tasan tai yli 1000 henkeä vuodessa, jotka saavat intensiteettiä arvon 2.

Tätä datapankkia ja asteikkoa hyödyntämällä, tämä tutkimus loi neljä sotaa mittaavaa muuttujaa. Näistä ensimmäisessä valtion tulee olla toinen konfliktin pääasiallisista osapuolista. Toinen muuttuja ilmaisee valtion olleen toissijainen osapuoli konfliktissa, osallistuen konfliktiin omilla joukoillaan. Kolmas muuttuja sisällyttää sekä ensi- että toissijaiset konfliktit, ilmaisen valtion vuosittaista osallistumista aseellisiin konflikteihin. Mikäli kolmannessa muuttujassa samana vuonna havaittiin sekä pää- että toissijainen osallisuus konfliktiin, merkittiin havainnoksi intensiteeteistä korkeampi havainto. Viimeinen laadittu muuttuja on binäärinen konfliktimuuttuja, jossa valtion osallistumista konfliktiin havaintovuonna kuvataan 1 ja konfliktivapaita vuosia arvolla 0.

Lopuksi valtioiden taloudellista tasa-arvoa ilmaisevat muuttujat haettiin World Inequality Database tietopankista (WID). Sekä valtioiden sotilaallista kulutusta ilmaisevat muuttujat haettiin Stockholm International Peace Research Institute tietopankista (SIPRI, 2024b).

4.2. *Metodi*

Tämä tutkielma tulee käyttämään analyysissään lineaarista regressioanalyysia. Lineaarinen regressioanalyysi on tapa kuvastaa riippuvaisen muuttujan ja riippumattomien muuttujien suhdetta, luoden riippumattomille muuttujille kulmakertoimen, jonka avulla riippuvaisen muuttujan arvo muodostuu (Stock 2020, 145). Linearisessa regressioanalyysissä on tarkoituksena laatia riippumattomille muuttujille sellaiset kertoimet, jossa mallin residuaalit eli ennustevirheet, olisivat mahdollisimmat pienet (Stock 2020, 149). Tällöin mallin kertoimet pystyvät tarkasti ilmaisemaan muuttujien suhdetta ja toimimaan ennustetyökaluina. Matemaattisesti tätä voidaan ilmaista seuraavalla kaaviolla:

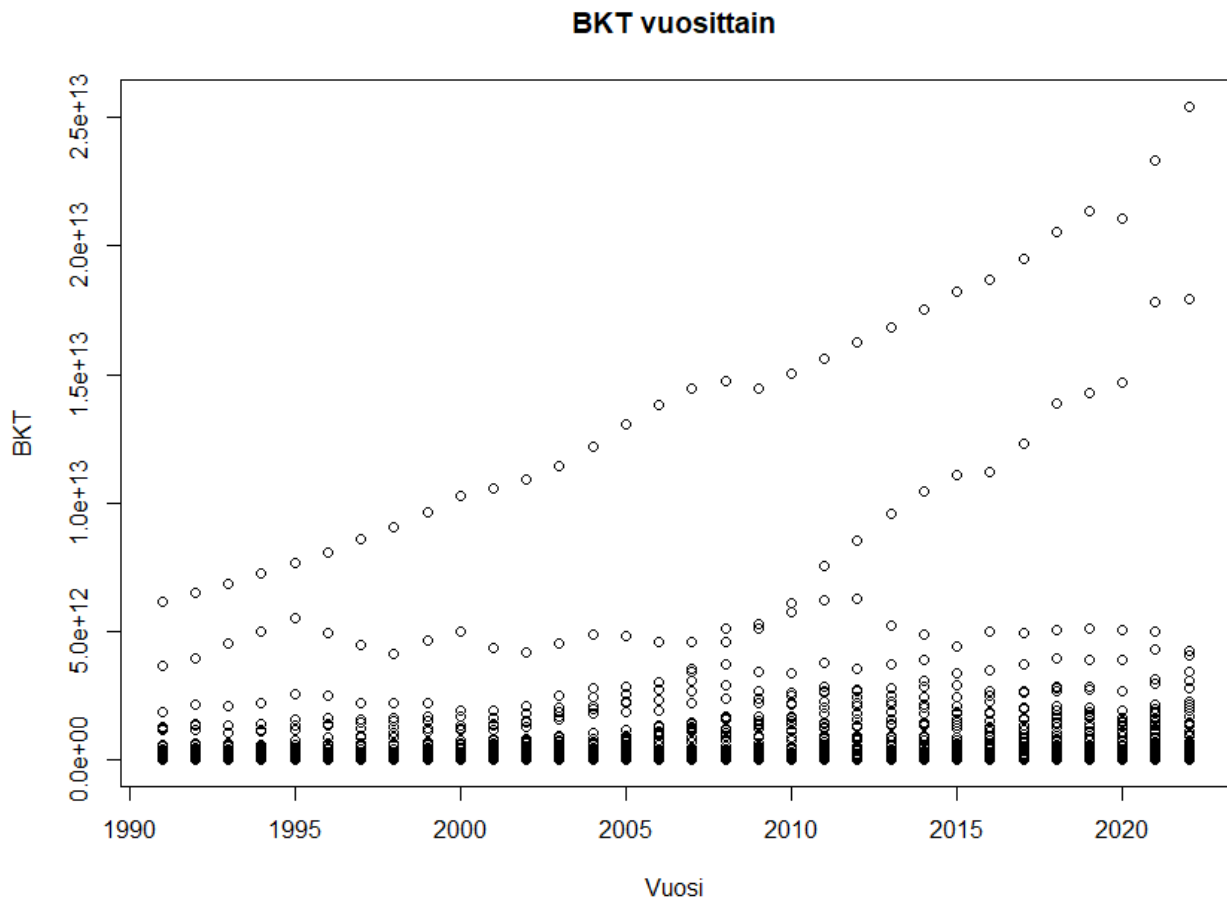
$$Y = \beta_{x_0} + \beta_{x_1} + \varepsilon \quad (8)$$

Kaaviossa Y on regression riippuvainen muuttuja. Regression leikkauspistettä ilmaistaan β_{x_0} ja sen kulmakerrointa β_{x_1} . Funktio sisältää myös virhearvio ε , joka ilmaisee mittauksen ennusteen virhemarginaalia.

Regressioanalyysia hyödyntämällä tämä tutkimus kykenee arvioimaan aineiston riippumattomien muuttujien vaikutusta valtioiden taloudellisiin indikaattoreihin. Näitä regressioanalyysillä luotuja kertoimia ja keskivirheitä hyödyntämällä, tämä tutkimus pystyy arvioimaan valtioiden toiminnan taloudellisia olemuksia. Taloudellisesti kannattavalla toiminnalla tulisi olla mallissa positiivinen kerroin taloudelliseen riippuvaiseen muuttujaan, ja kannattamattomalla toiminnalla negatiivinen kerroin. Samalla, mikäli laskelmat tuottavat korkeita residuaaleja, ilmaisee se sitä, että malli ei kykene tehokkaasti ennustamaan muuttujien suhdetta, viitaten siihen, että nämä muuttujat eivät välttämättä ole suhteessa toisiinsa.

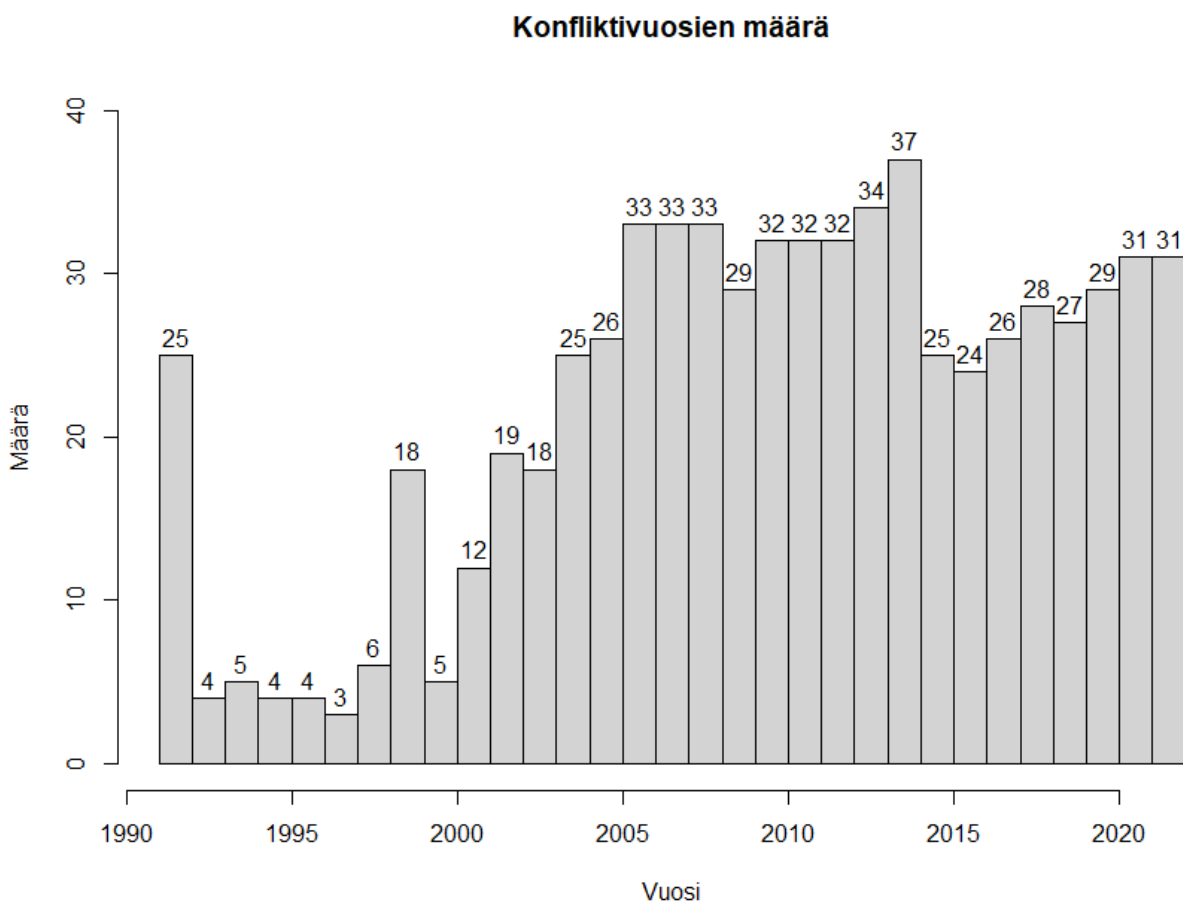
5. Analyysi

Aineiston muuttujien silmäily paljastaa kuinka monimuotoinen valtioiden kollaasi on. Absoluuttisesti mitattuna valtiot ovat olleet rikkaimmillaan aikahaarukan loppupäässä, kolmen yksittäisen rikkaimman valtion oltua rikkaimmillaan vuosina 2022 ja 2012, sekä kolmen yksittäisen köyhimmän valtion oltua köyhimmillään vuosina 1993 ja 1992. Tämän tutkielman kannalta suhteellinen vauraus ja sen muuttuminen ovatkin relevantimpia muuttujia, valtioiden pyrkiessä parantamaan suhteellista asemaansa vuosi vuodelta.

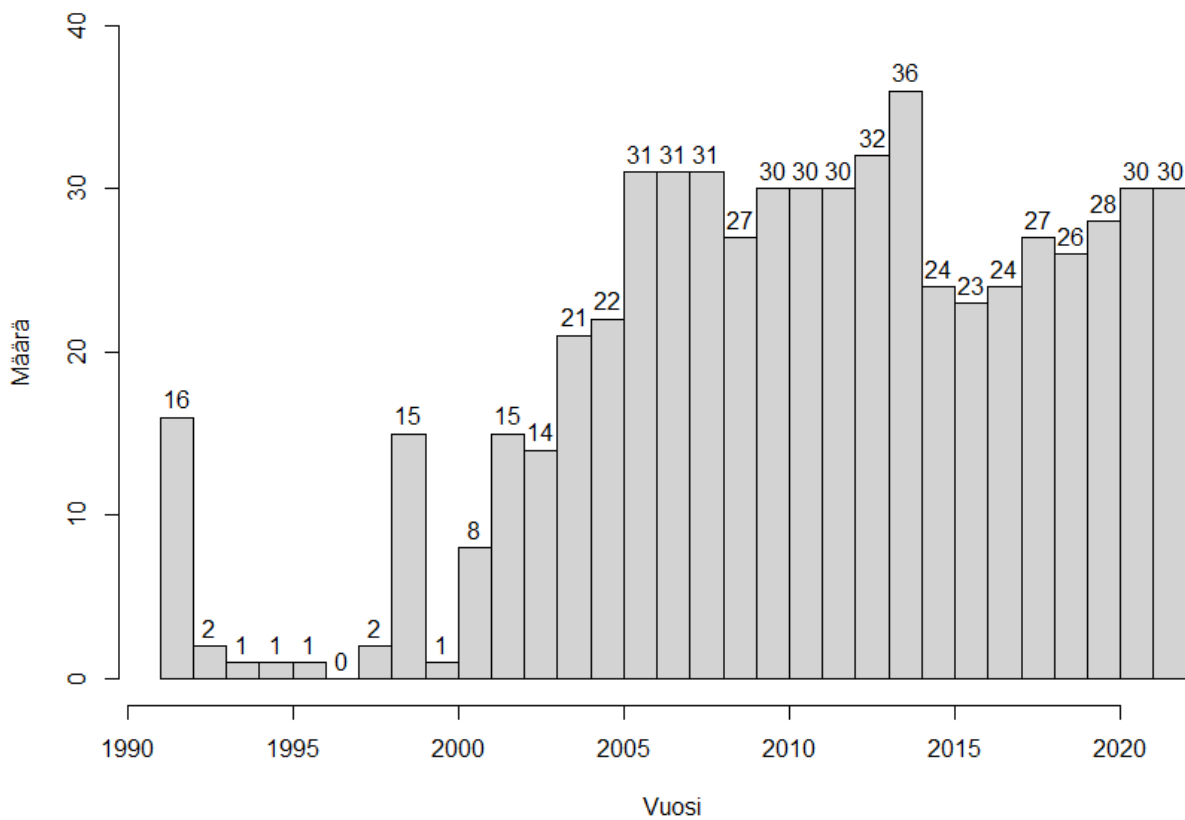
Kuvaaja 4: Valtioiden BKT vuosittain (Lähde: World Bank)

Konfliktien määrä aineistossa on kokonaisuutena selkeästi noussut aikahaarukan loppupuoliskolla, valtioiden ottaen kasvavissa määrin osaa kolmansien osapuolten konflikteihin. Ennen vuotta 2001 ulkoisiin konflikteihin osallistuminen oli valtioiden osalta selkeästi vähäisempää, Jugoslavian ja Neuvostoliiton hajoamisen sekä Kosovon-sodan tehden kuitenkin itsensä tiedostetuiksi. 2000-luvulle saapuessa G20 edustetut valtiot ovat kuitenkin osallisina useammissa kolmansien osapuolten konflikteissa, vuotuisten konfliktien osallisuuden normalisoituneen viimevuosina noin 30 konfliktiin vuodessa. Aineiston valtioiden rooli konfliktien pääasiallisena osapuolena on puolestaan säilynyt vakaana halki tutkittavan ajanjakson, pysytellen 1991 luvun jälkeen pääasiallisesti neljässä konfliktissa vuosittain.

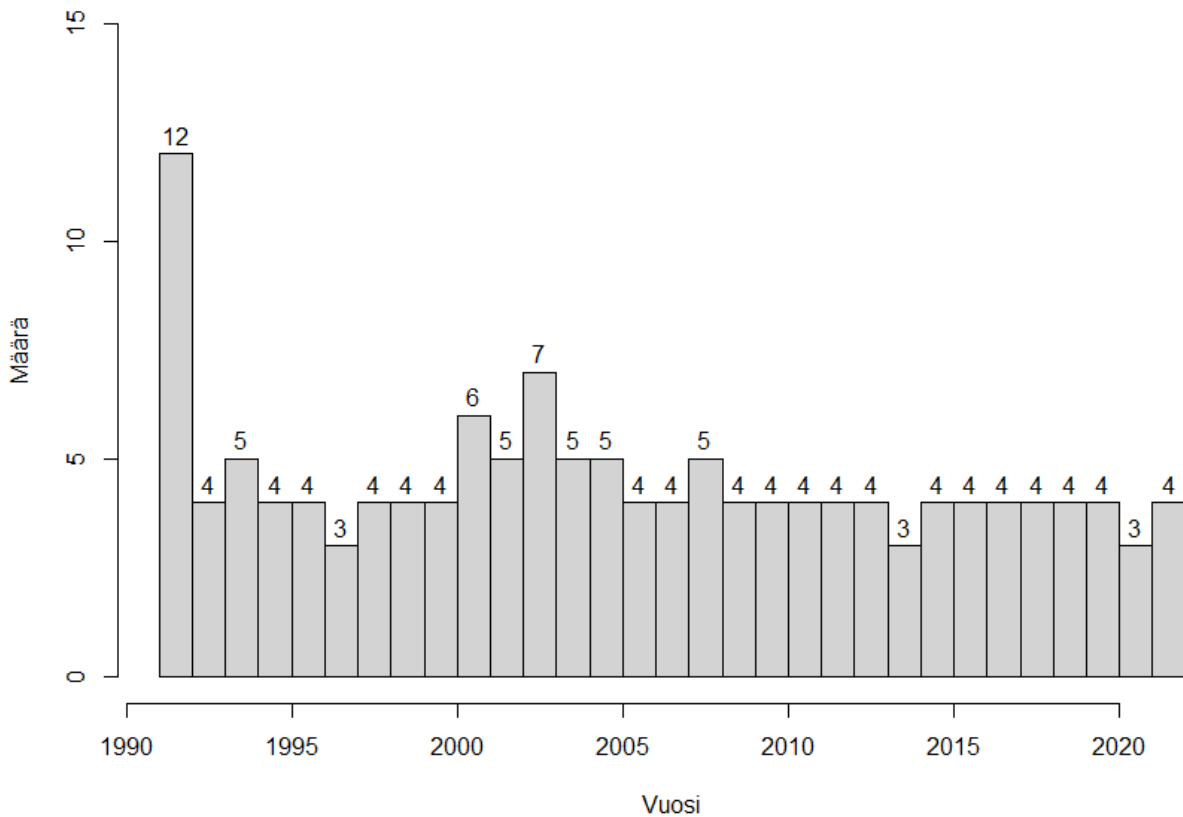
Kuvaaja 5: Valtioiden osaan otettujen konfliktien määrä vuosittain (Lähde: Gleditsch, 2002)

Osaanotettujen konfliktien määrä

Kuvaaja 6: Konfliktit, joissa valtio on osallisena kolmantena osapuolena vuosittain (Lähde: Gleditsch, 2002)

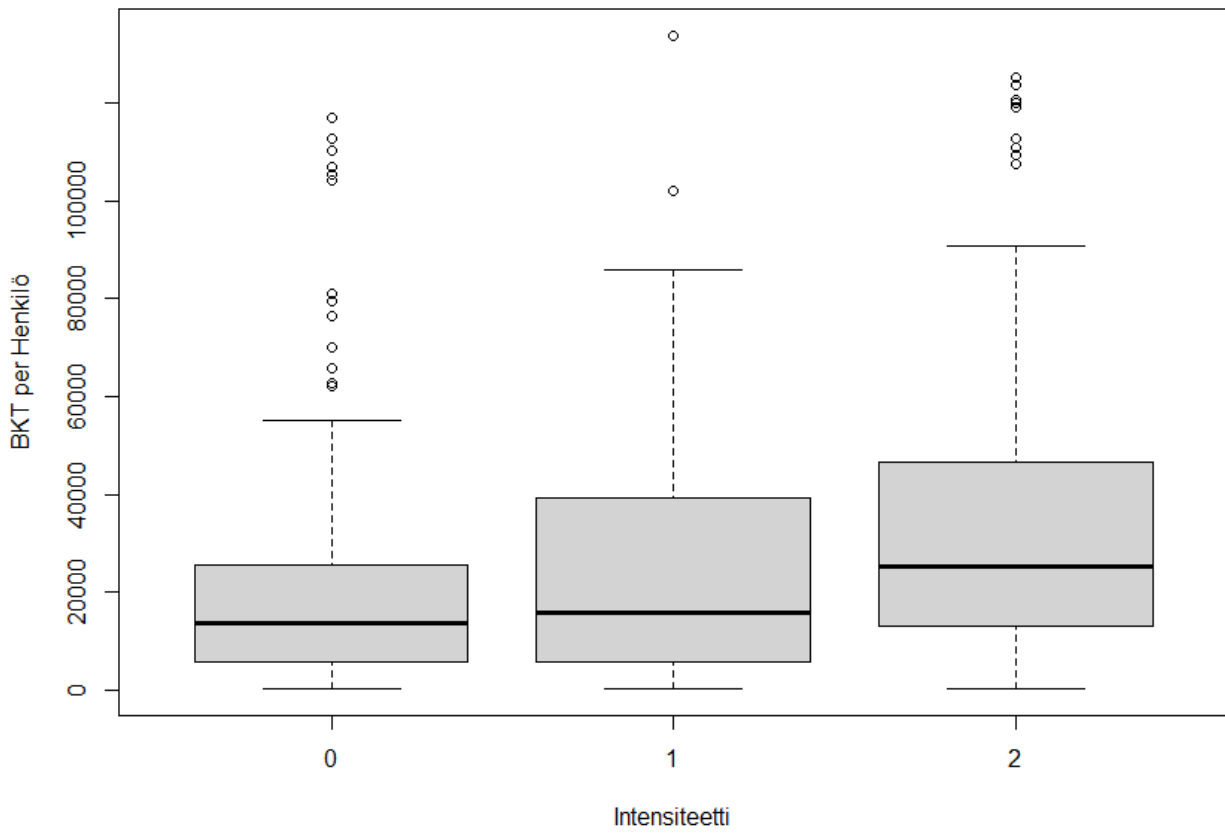
Pääasiallisten konfliktien määrä

Kuvaaja 7: Konfliktit, joissa valtio on ensisijainen osapuoli vuosittain (Lähde: Gleditsch, 2002)

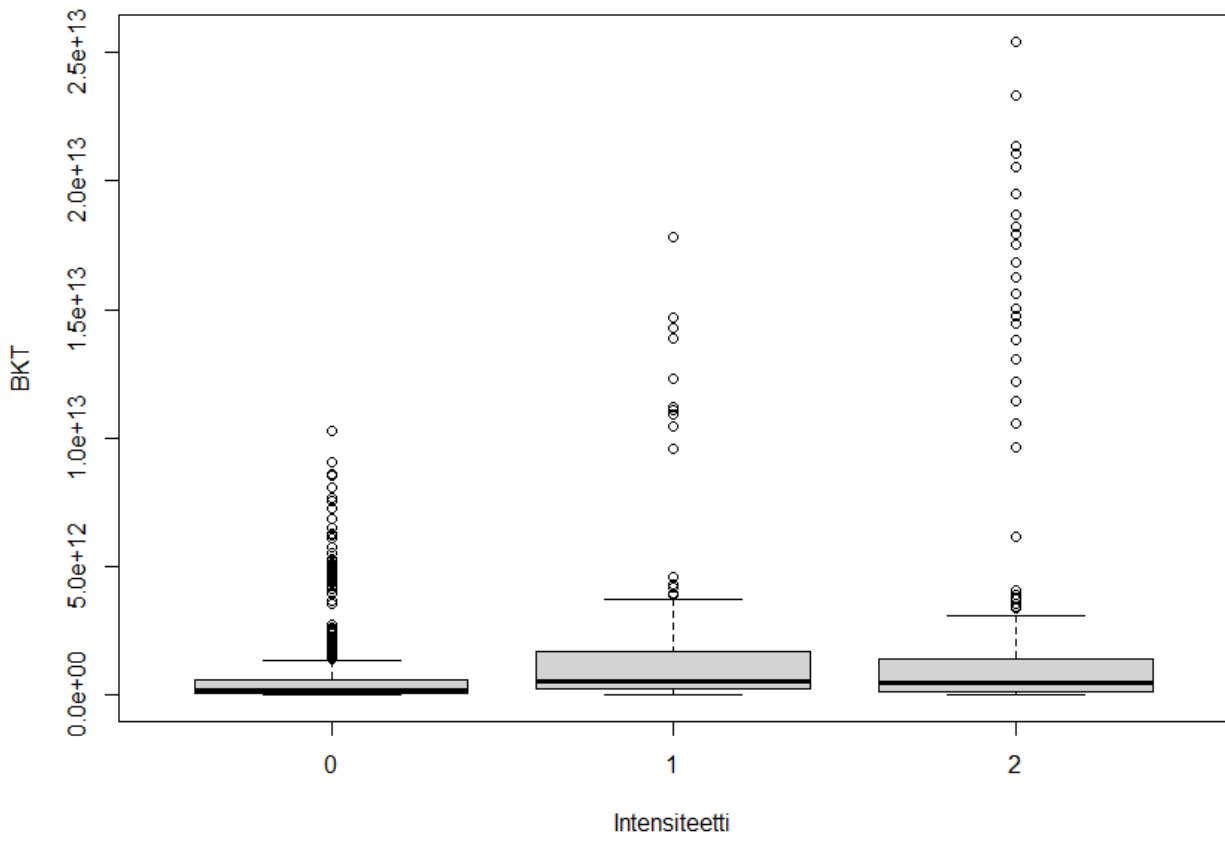
Silmäilemällä muutamaa muuttujaa aineistossa, konfliktin intensiteetti näyttää vaikuttavan siihen, miten yksittäiset muuttujat keskittyvät. Esimerkiksi BKT on sekä absoluuttisesti mitattuna että per henkilö suurempi intensiivisimmissä konflikteissa, viitaten kuinka valtioista vauraimmat ovat köyhempiä enemmän osallisina intensiteetti 2 konflikteissa. Mutta BKT:n kasvu puolestaan on pienin intensiteetti 2 konflikteissa, rauhan ja etenkin pienten konfliktien ollen taloudellisesti kannattavampia, keskusluku kasvuprosentin ollen rauhan aikana 0,66 prosenttiyksikköä ja pienemmissä konflikteissa 2,6378 prosenttiyksikköä suurempi kuin korkeimman intensiteetin konflikteissa.

BKT per henkilö konfliktasteittain

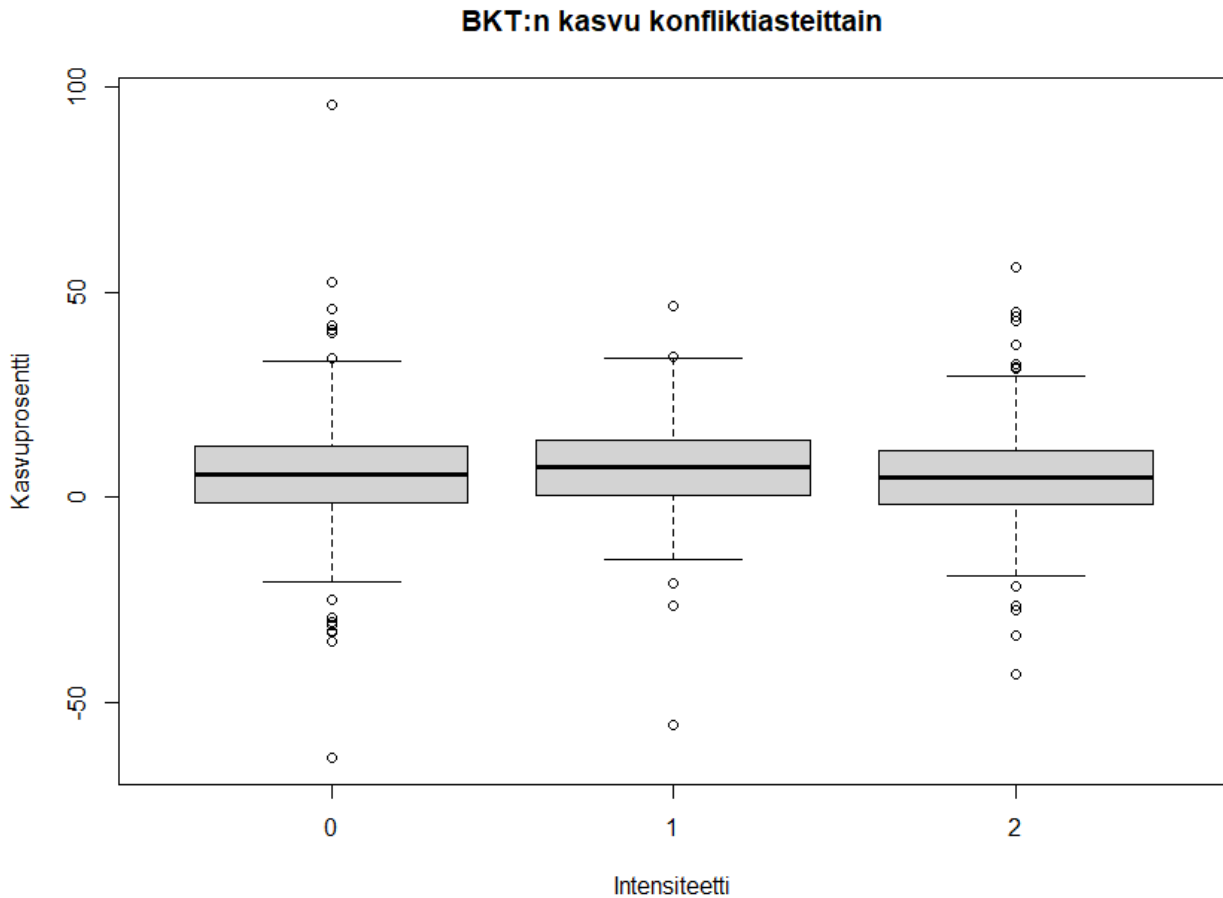

Kuvaaja 8: Valtioiden BKT per henkilö konfliktin eskaloitumisasteittain (Lähde: Gleditsch, 2002. & World Bank, 2024)

BKT konfliktiaseteittain

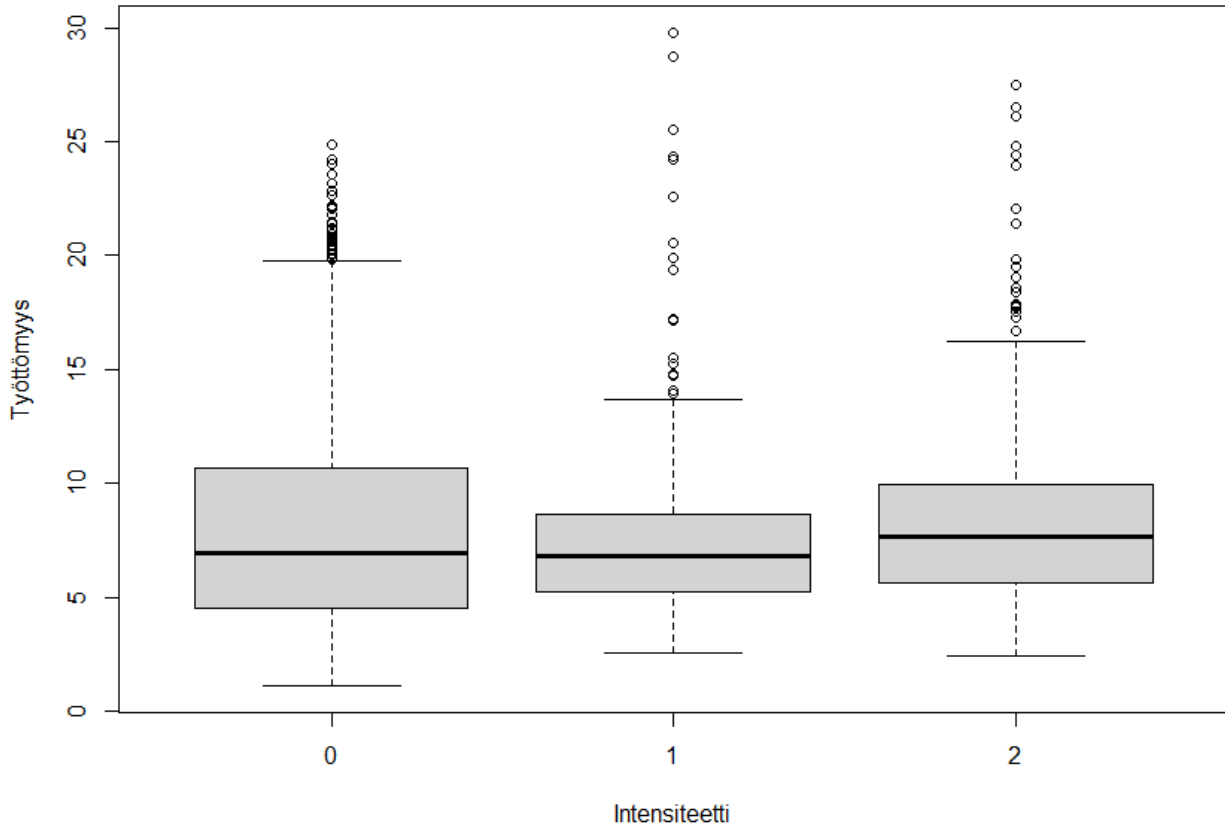
Kuvaaja 9: Valtioiden BKT konfliktin eskaloitumisasteittain (Lähde: Gleditsch, 2002. & World Bank, 2024)

Kuvaaja 10: Valtioiden BKT kasvu konfliktin eskaloitumisasteittain (Lähde: Gleditsch, 2002. & World Bank, 2024)

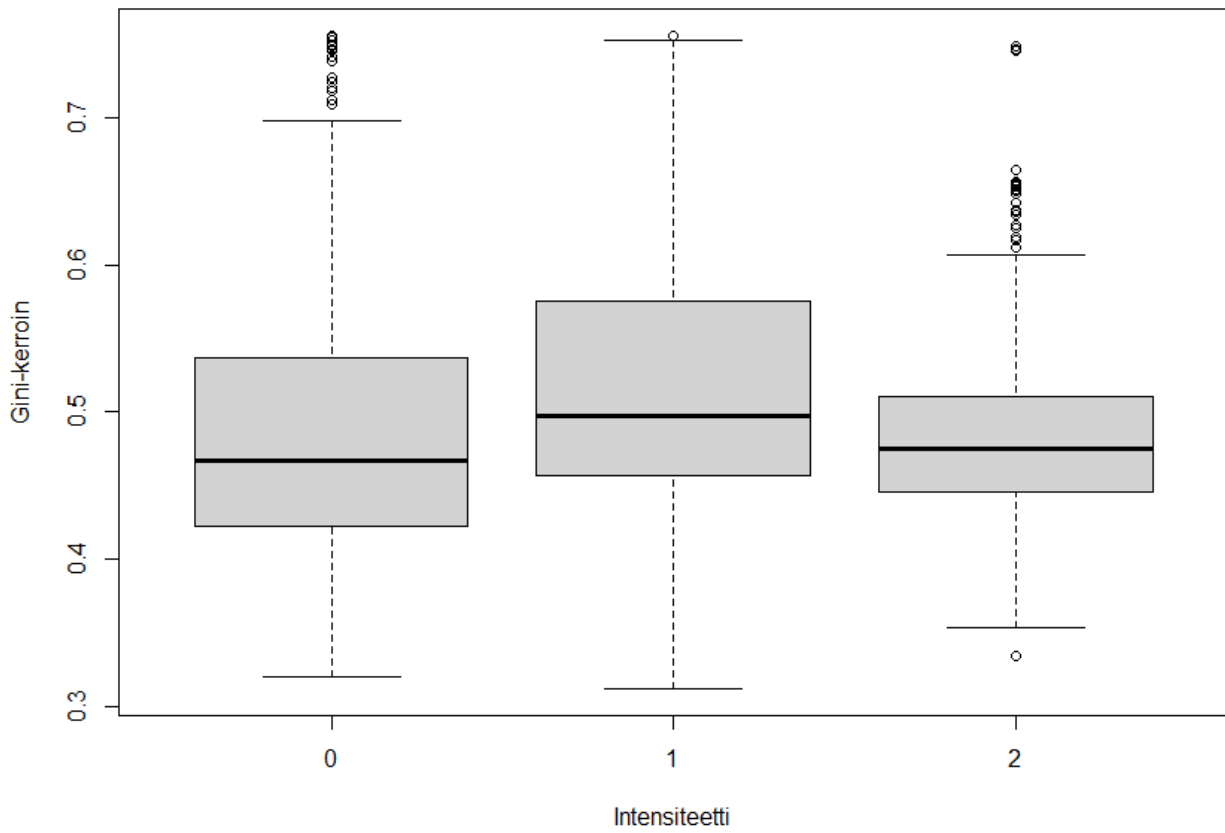
Silmäilemällä taloudellisen kasvun lisäksi muita yhteiskunnan Aspekteja, on lievemällä konfliktilla havaittavissa oma keskittymisensä rauhaan ja sotaan verrattuna. Työttömyys on selkeästi keskittyneempi alhaisemmalle tasolle lievissä konflikteissa, nousten kuitenkin konfliktien eskaloituessa jälleen lähelle rauhanajan lukemia. Samantapainen erkaantuminen lievien konfliktien osalta on havaittavissa Gini-kertoimissa. Gini-kertoimen osalta epätasa-arvo nousee rauhan eskaloituessa lieväksi konfliktiksi, laskien jälleen konfliktin eskaloituessa.

Työttömyys konfliktiaseteittain

Kuvaaja 11: Valtioiden työttömyys konfliktin eskaloitumisasteittain (Lähde: Gleditsch, 2002. & World Bank, 2024)

Gini-kerroin konfliktiasteittain

Kuvaaja 12: Valtioiden Gini-kerroin konfliktin eskaloitumisasteittain (Lähde: Gleditsch, 2002. & World Bank, 2024)

<u>Konflikti 0</u>	Min.	1st Qu.	Median	Mean	3rd Qu.	Max.
<i>BKT</i>	2,71E+09	3,73E+10	1,92E+11	7,03E+11	5,78E+11	1,03E+13
<i>BKT per henkilö</i>	359,2	5834,6	13769,1	17746,5	25607,6	116905,4
<i>BKT kasvuprosentti</i>	-63,63	-1,565	5,461	5,716	12,412	95,841
<i>BKT kasvuprosentti per henkilö</i>	-64,019	-2,072	4,81	5,146	11,706	96,715
<i>Gini-kerroin</i>	0,3196	0,4225	0,4668	0,4893	0,5369	0,7559
<i>10/50 kerroin</i>	4,179	6,964	8,836	12,758	13,186	62,148
<i>Inflaatio</i>	-4,478	1,623	3,055	26,903	6,725	2508,85
<i>Työttömyys</i>	1,1	4,513	6,9	8,247	10,617	24,9
<i>Absoluuttinen sotilaallinen kulutus</i>	0	633,4	2708,8	12718,4	9913,4	325033,7
<i>Suhteellinen sotilaallinen kulutus</i>	0,23 %	0,97 %	1,53 %	1,86 %	2,02 %	14,31 %
<u>Konflikti 1</u>	Min.	1st Qu.	Median	Mean	3rd Qu.	Max.
<i>BKT</i>	1,33E+10	2,51E+11	5,38E+11	1,44E+12	1,67E+12	1,78E+13
<i>BKT per henkilö</i>	301,5	5714,5	15865,4	22817,5	38884,2	133711,8
<i>BKT kasvuprosentti</i>	-55,7608	0,3674	7,4388	7,3002	13,8553	46,6819
<i>BKT kasvuprosentti per henkilö</i>	-56,4478	-0,00819	6,64007	6,68076	13,75499	44,49804
<i>Gini-kerroin</i>	0,3117	0,4569	0,4972	0,5207	0,5753	0,7563
<i>10/50 kerroin</i>	3,848	8,303	10,409	14,315	15,926	56,338
<i>Inflaatio</i>	-1,545	1,346	2,578	7,769	6,355	307,723
<i>Työttömyys</i>	2,55	5,263	6,812	7,736	8,609	29,806
<i>Absoluuttinen sotilaallinen kulutus</i>	181,5	3262,5	8800	26679,2	32674,7	378463,1
<i>Suhteellinen sotilaallinen kulutus</i>	0,25 %	1,15 %	1,46 %	1,85 %	2,15 %	11,15 %
<u>Konflikti 2</u>	Min.	1st Qu.	Median	Mean	3rd Qu.	Max.
<i>BKT</i>	1,03E+10	1,42E+11	4,68E+11	1,63E+12	1,40E+12	2,54E+13
<i>BKT per henkilö</i>	303,9	13241,6	25356	30981,7	46532,1	125006
<i>BKT kasvuprosentti</i>	-43,392	-1,58	4,801	5,05	11,417	56,23
<i>BKT kasvuprosentti per henkilö</i>	-41,992	-2,05	4,278	4,622	10,966	57,312
<i>Gini-kerroin</i>	0,3342	0,4457	0,4753	0,4881	0,5104	0,7488
<i>10/50 kerroin</i>	4,512	7,882	9,24	10,891	11,273	56,338
<i>Inflaatio</i>	-2,093	1,543	2,613	13,534	4,457	1500
<i>Työttömyys</i>	2,39	5,628	7,655	8,407	9,912	27,47
<i>Absoluuttinen sotilaallinen kulutus</i>	127,1	1894,9	7559,6	48129,7	26821,5	876943,2
<i>Suhteellinen sotilaallinen kulutus</i>	0,36 %	1,22 %	1,60 %	2,06 %	2,27 %	13,33 %

Kokonaisuudessa tutkielmassa suoritettiin 29 lineaarista regressiota. Näissä regressioissa eri taloudellisten muuttujien ja konfliktin intensiteetin suhdetta tarkasteltiin yleisesti, toissijaisena osapuolena ja pääasiallisena osapuolena. Tämä suhde käännettiin päällelleen BKT:n ja konfliktien kohdalla, mitaten kuinka BKT vaikuttaa konfliktien intensiteettiin yleisesti, toissijaisena osapuolena ja pääasiallisena osapuolena. Tämän lisäksi sotilaallisen kulutuksen vaikutuksia BKT:hen arvioitiin sekä yleisesti että konfliktin ja rauhan aikaan. Laskelmoitujen lineaaristen regressioiden tulokset löytyvät seuraavasta taulukosta:

	Suhteellinen sotilaallinen kulutus	Absoluuttinen sotilaallinen kulutus	Konflikti	Osallistuminen	Sota	BKT
Leikkauspiste	5,5284*** (0,5208)	5,838e+00*** (3,494e-01)	6,0038*** (0,455)	6,3586*** (0,4349)	5,5688*** (0,3491)	
BKT kasvuprosentti	15,4584 (21,0428)	-1,838e-06 (3,780e-06)	-0,2507 (0,3777)	-0,7547*** (0,3762)	1,9153*** (0,8632)	
R ²	0,0004065	0,0001779	0,003685	0,003015	0,003685	
Leikkauspiste			5,4160*** (0,4537)	5,7348*** (0,4338)	5,0786*** (0,3483)	
BKT per henkilö kasvuprosentti			-0,185 (0,3766)	-0,6338* (0,3753)	1,5492* (0,8612)	
R ²			0,0001813	0,002138	0,002425	
Leikkauspiste			25,064*** (4,716)	25,922*** (4,503)	15,588*** (3,618)	
Inflaatio			-7,199* (3,902)	-9,124** (3,889)	28,843** (8,812)	
R ²			0,002471	0,003989	0,007736	
Leikkauspiste			8,16008*** (0,16643)	8,1255*** (0,159)	8,2596*** (0,128)	
Työttömyys			0,05547 (0,1377)	0,108 (0,1373)	-0,4372 (0,3116)	
R ²			0,0001181	0,0004501	0,001431	
Leikkauspiste			54,6511*** (0,2309)	54,5473*** (0,2208)	54,4303*** (0,1778)	
Työllisyys			-0,3542* (0,1911)	-0,2521 (0,1907)	-0,5672 (0,4329)	
R ²			0,002496	0,001271	0,001248	
Leikkauspiste			0,4939970*** (0,0032872)	0,499014*** (0,003136)	0,487725*** (0,002453)	
Gini-kerroin			0,0007217 (0,0027198)	-0,005963** (0,002708)	0,055561*** (0,005974)	
R ²			0,00005124	0,003515	0,05922	
Leikkauspiste			13,1265*** (0,3436)	13,3230*** (0,3274)	12,0892*** (0,2633)	
10/50-kerroin			-0,8311*** (0,2843)	-1,1847*** (0,2827)	2,8717*** (0,6412)	
R ²			0,00618	0,01262	0,01439	
Leikkauspiste			0,0184141*** (0,0005942)	0,0193427*** (0,0005693)	0,0179220*** (0,0004417)	
Suhteellinen sotilaallinen kulutus			0,0009657** (0,0004907)	-0,0001778 (0,0004900)	0,0105819*** (0,0010852)	
R ²			0,002836	9,67e-05	0,06526	
Leikkauspiste						0,7592*** (2,573e-02)
Konflikti						5,461e-14*** (9,020e-15)
R ²						0,02598
Leikkauspiste						6,805e-01*** 2,581e-02
Osallistuminen						5,417e-14*** (9,045e-15)
R ²						0,02543
Leikkauspiste						9,437e-02*** (1,134e-02)
Sota						2,571e-14*** (3,976e-15)
R ²						0,02953
<i>Keskivirhe suluissa</i>						
*** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1						

Suoritetuista regressioista 14 tuotti tilastollisesti merkityksellisiä tuloksia 95 % merkityksellisyyden tasolla, näiden ollen BKT:n kasvuprosentin, inflaation, Gini-kertoimen, 10/50-kertoimen, suhteellisen sotilaallisen kulutuksen sekä konfliktin ja BKT:n regressiot. 90 % merkityksellisyyden tasolle jäi 4 tulosta, näiden ollen BKT per henkilö kasvuprosentin ensi- ja toissijaisen osapuolen regressiot ja inflaation sekä työllisyyden regressio konflikteissa yleisesti. Näistä BKT per henkilö kasvuprosentin kertoimet eivät suuresti eroa BKT: kasvuprosentin kertoimista, tehden niistä huomioimisen arvoisia, vaikka ovatkin tilastollisesti merkityksettömämpiä. Korkein R-arvo regressioissa oli ensisijaisen osapuolen ja BKT:n regressiossa, ilmaisten BKT:n kykenevän selittämään konfliktin intensiteetin kasvua mallissa lähes 3 prosentilla. Pääasiallisesti R-arvot olivat kaikkien tilastollisesti merkityksellisten regressioiden osalta matalia, muuttujien kyeten pääasiallisesti selittämään noin 0,1–0,3 prosenttia tapahtuneesta muutoksesta, korkeimpien selitysarvojen löytyen konfliktin ja epätasa-arvon sekä suhteellisen sotilaallisen kulutuksen ja myös BKT:n ja konfliktin regressioissa, joissa selitysarvo ylitti 1 prosentin.

6. Tulkinta

Aineiston analyysin suoritettua, on aika soveltaa teoreettisia viitekehyksiä näiden tulosten tulkittamiseksi. Analyysin tulkinta suoritetaan kahdessa osassa. Ensimmäiseksi tulkitaan, millaisia taloudellisissa vaikutuksia sodalla on tulosten perusteella. Tässä tulkinnassa hyödynnetään sekä itse tuloksia että taloustieteellisiä teoreettisia viitekehyksiä, joilla tuloksia ja niiden mekanismeja voidaan selittää. Tämän jälkeen tuloksia ja niiden mekanismeja arvioidaan marxistiseen teoriaan vedoten, tulkiten miten havaintoja on mahdollista ymmärtää marxismin toimesta.

6.1. Millaisia taloudellista vaikutusta sodalla on G20-maissa?

Ennen analyysin tulosten tulkintaa, on alhainen R-arvo kommentoimisen arvoinen seikka. Tulosten alhaisen selitysarvon voidaan katsoa olevan oire joko; kansantalouden monimuotoisuudesta ja sen monimutkaisesta luonteesta, käytetyn funktion kyvyttömyydestä ilmaista järjestelmän suhteita tai käytetty funktio ilmaisee onnistuneesti muuttujien suhteen puutetta. Tilastollisesti merkittävät muuttujat aineistossa ovat sellaisia, joissa teoreettiset mallit ennustaisivat muutoksia sotilaallisissa konflikteissa, ja tämän tutkimuksen on mahdollista ymmärtää näitä havaittuja suhteita teoreettisia malleja hyödyntämällä. Näin ollen, teoreettisen viitekehyksen salliessa aineiston regressioiden tulkinnan on todennäköistä, että käytetty regressio on onnistuneesti tunnistanut tilastollisesti

merkitykselliset muuttujat ja havaitut alhaiset selitysarvot ovat seurausta kansantalouden monimuotoisesta luonteesta, jossa merkitykselliseksi havaittu muuttuja on vain yksi monesta vaikuttavasta tekijästä. Joten, mitä analyysin voidaan katsoa ilmaisevan, mikäli alhaisen selitysarvon katsotaan ilmaisevan, kuinka mitattu muuttuja on yksi selittävä tekijä monimutkaisessa järjestelmässä, sen sijaan että tulokset hylättäisiin kokonaisuudessaan mitättöminä?

AD-AS-malliin näkökulmasta, regression relevantit tulokset ovat yhtenäisiä mallin kanssa sekä mielenkiintoisia. Funktiossa 2 investoinnin herkkyys ja keskuspankin aggressiivisuus ovat valtiokohtaisia muuttujia, mutta konflikti kysynnän kokeman shokin muodossa on jotain, minkä vaikutusta voidaan kuvastaa mallissa universaalisti. Samalla lailla funktion 3 tuotannon reagointi on valtiokohtaista, mutta konfliktia voidaan mallintaa jaettuna shokkina. Kun valtiot osallistuvat konfliktiin toissijaisena osapuolena, eskaloitumisella on negatiivinen vaikutus sekä inflaatioon että BKT:n kasvuprosenttiin. AD-AS-mallissa tämä lopputulos on mahdollista saavuttaa negatiivisella shokilla kokonaiskysynnässä, jossa konfliktin negatiivinen vaikutus laskee tuotantoa, mikä puolestaan tulee laskemaan inflaatiota. Mutta kun valtio on konfliktissa ensisijaisena osapuolena, shokin vaikutus on käänteinen, intensiteetin kasvun johtaen sekä BKT:n kasvuprosentin nousemiseen sekä inflaation kiihtymiseen. Mekaanisesti tämä tapahtuu samalla tavalla kuin toissijaisenkin shokin vaikutus, mutta nyt BKT:n kasvu johtaa markkinoiden kuumenemiseen, inflaation kasvaessa.

Kuten AD-AS-mallin kanssa, on relevantteja tuloksia mahdollista ymmärtää myös Solow'n kasvumallia hyväksikäyttäen. Joskin mallin kannalta merkittävässä roolissa oleva työvoiman muuttuja työttömyyden ja työllisyyden muodossa ei sisälly relevantteihin tuloksiin, voi Solow'n kasvumallia edelleen hyödyntää tuloksiin perustuvissa päätelmissä konfliktin vaikutuksista valtiontalouksiin. Edellä mainitusti toissijaisissa konflikteissa tilanteen eskaloitumisella on negatiivinen suhde BKT:n kasvuprosentin kanssa, ja ensisijaisissa konflikteissa eskaloitumisella on positiivinen suhde BKT:n kasvuprosentin kanssa. Solow'n kasvumallin kannalta toinen tärkeä ja tilastollisesti merkittävä muuttuja on suhteellisen sotilaallisen kulutuksen muuttuja, jonka kautta valtion tuotantoon käyttämään pääomaa on mahdollista arvioida. Suhteellinen kulutus tuotti positiivisen suhteen eskaloitumisen kanssa ensisijaisen sekä yleisen konfliktin regressiossa. Viimeinen Solow'n kasvumallin aineistossa arvioitu muuttuja on työvoiman muuttuja, jota mitattiin sekä työllisyyden että työttömyyden muuttujilla aineistossa. Kumpikaan näistä muuttujista ei tuottanut tilastollisesti merkityksellisiä tuloksia 95 % merkityksellisyyden tasolla, mutta työllisyyden muuttuja tuotti negatiivisen suhteen 90 % merkityksellisyyden tasolla konflikteissa yleisesti.

Miten näitä tulokisa on mahdollista ymmärtää Solow'n kasvumallia hyödyntämällä? Koska aineisto ei tuottanut tilastollisesti merkityksellistä lopputulosta jokaisen analysoitavan muuttujan osalta samassa regressiossa, vaan merkitykselliset tulokset jakautuvat yleisen-, ensi- ja toissijaisen konfliktin välillä, on tulkinnassa tehtävä muutamia perusteltuja oletuksia. Selkeimmän kuvan tulokset muodostavat ensisijaisen konfliktin luonteesta, jossa BKT:n kasvuprosentti ja sotilaallinen kulutus tuottivat merkityksellisen tuloksen. Ensisijaisen konfliktin eskaloituminen johtaa sotilaallisen kulutuksen kasvuun, mikä puolestaan nostaa tuotantoon käytettävää pääomaa funktiossa 4, johtaen tuotannon nousuun. Tämä suhde istuu Solow'n kasvumalliin, mikäli tehokkuuden, pääoman tuhoutumisen ja työvoiman oletetaan säilyvän muuttumattomina. Mikäli tämän suhteen oletetaan säilyvän myös toissijaisissa konflikteissa, voitaisiin eskaloitumisen negatiivisen suhteen katsoa ilmaisevan myös negatiivista suhdetta suhteellisen kulutuksen ja eskaloitumisen välillä, vaikka regressio ei tuottanutkaan merkityksellistä lopputulosta kulutuksen ja eskaloitumisen välille.

Mutta konfliktin eskaloitumisella uskoisi intuitiivisesti olevan positiivinen suhde pääoman tuhoutumisen kanssa funktiossa 5, riippumatta siitä onko kyseessä ensisijainen vai toissijainen konflikti. Tuho on luontainen osa sodankäyntiä, tehden oletuksesta, että pääoman tuho otetaan mallissa vakiona kyseenalaisen. Jotta valtion tuotanto säilyisi ennallaan tästä oletetusta tuhosta riippumatta, on muiden muuttujien kyettävä kompensoimaan mallissa kasvanutta tuhoa. Mikäli työllisyyden ja yleisen konfliktin 90 % merkityksellisyyden tason regressio otetaan myös hetkellisesti osviitaksi, olisi konfliktilla myös pääoman tuhoutumisen lisäksi negatiivinen vaikutus työvoimaan, eskaloitumisen johtaen työvoimaa siirtymään työmarkkinoiden ulkopuolelle. Yhdistettynä sotilaallisen kulutuksen tilastollisesti merkitykselliseen positiiviseen suhteeseen yleiseen eskaloitumiseen, tämän investoinnin olisi oltava riittävää kompensoimaan sekä kasvava pääoman tuhoutuminen, että laskeva työvoiman määrä. Mutta johtuen merkityksellisten tulosten vähäisyydestä, sodan taloudellisen vaikutuksen arviointi valtion työvoimaan ja sen tehokkuuteen konkreettisesti jää toistaiseksi vastaamatta.

Joten, millaisia taloudellisia vaikutuksia sodalla on G20-maissa? Sodan taloudellisten vaikutusten voidaan katsoa eroavan riippuen siitä, miten sekaantunut valtio on konfliktiin. Ensisijaisilla konflikteilla voidaan katsoa olevan positiivinen vaikutus valtiontalouteen, mutta tämä kasvu ei välttämättä ole toivotulla tai terveellä pohjalla. Konfliktin eskaloituessa valtio tulee stimuloimaan omaa talouttaan kasvattamalla omaa sotilaallista kulutustaan. Valtio tulee näin tehdessään luomaan markkinoilleen kysyntää sotakäyttöön soveltuville yksityisille tuotteille sekä julkisille palveluille positiivisen shokin muodossa. Tämä stimulointi tulee kasvattamaan valtion tuotantoa, mutta tämä

hetkellinen kasvu tulee luomaan myös nopeasti kasvavaa inflaatiota. Tämän lisäksi ensisijainen konflikti saattaa aiheuttaa osan työvoimasta poistumaan työmarkkinoilta, millä on inflaation tavoin pitkällä aikavälillä negatiivinen vaikutus valtion kasvuun. Hyperinflaation tekee talouteen investoinnin kannattamattomaksi funktion 2 mukaan ja laskeva työvoima tulee vähentämään sitä, kuinka paljon markkinoilla on mahdollista tuottaa. Toissijaisilla konflikteilla on eskaloituessaan negatiivinen vaikutus valtion talouskasvuun, mikä ilmenee myös deflaatiossa. Tämän voidaan katsoa olevan merkki siitä, että toissijaisena osapuolena valtio todennäköisesti menettää konfliktiin ja konfliktialueeseen tekemänsä investoinnit, kun toissijainen konflikti eskaloituu. Valtion talouden voidaan olettaa kutistuvan tuotannon keskittyessä tehottomasti osaan ottaessa toissijaisen konfliktiin, jolloin tuotantoon sidottu pääoma katoaa, mikä johtaa deflaatioon.

Hyödyntäen BKT:n funktiota 1, sodan taloudellisen vaikutuksen voidaan olettaa vaikuttavan muuttujiin esimerkiksi seuraavanlaisesti. Toissijaisissa konflikteissa yksityisen kulutuksen voidaan olettaa säilyvän lähes ennallaan, eskaloitumisen vaikuttaen lähinnä sellaiseen yksityiseen kulutukseen, joka on suoraan liitettävissä ulkoiseen konfliktiin. Investoinnin voidaan olettaa laskevan hieman eskaloitumisen seurauksena, eskaloitumisen ollen merkkinä osallistumisen kasvaneesta riskistä, minkä voidaan katsoa laskevan investoinnin kannattavuutta. Valtion kulutuksen voidaan olettaa laskevan eskaloituessa, sillä on oletettavaa, että toissijaisen sodan eskaloituessa poliittinen tahto sijoittaa valtion varoja vähenee, kriisin ilmaisten riskiä siitä, että osallistumiseen käytettävät varat päätyvät hukkaan. Lopuksi nettoviennin luonteesta on vaikea sanoa mitään toissijaisen konfliktin eskaloituessa, sillä nettovienti on luonteeltaan sidoksissa maailmankauppaan. Yksittäinen valtio, joka löytää itsensä eskaloituvasta sodasta ei voida olettaa säilyttävän ostovoimaansa entisellään, laskien vientiä. Mutta tämä puolestaan luo maailmanmarkkinoille puutetta niistä tuotteista, joita sotiva valtio vie maailmalle, luoden kasvannutta kysyntää kyseisille tuotteille myös ulkopuolisissa maissa, kasvattaen vientiä. Näin ollen, toissijaisella konfliktilla olisi negatiivinen vaikutus talouskasvuun, mikä on havaittavissa aineistossa.

Ensisijaisessa konfliktissa eskaloitumisella voidaan olettaa olevan negatiivinen vaikutus yksityiseen kulutukseen, riskien ja prioriteettien vaikuttaen markkinoiden preferensseihin ja uskottavasti laskien ei-välttämättömien tuotteiden kysyntää sekä tarjontaa. Investointien voidaan olettaa myös laskevan seuraten samoja riskeihin perustuvia päätelmiä, kuin toissijaisissa konflikteissa. Valtion kulutuksen voidaan puolestaan olettaa kasvavan reilusti, eskaloitumisen luoden kasvavaa tarvetta valtiolle ylläpitää toimintaansa sekä investoiden kasvavissa määrin omaan puolustukseensa. Nettovienti on jälleen vaikeasti ennustettavissa. Aineiston valtiot ovat luonteeltaan maailman vauraimpia, mikä voi

tarkoittaa aineiston valtioiden kykenevän tuomaan täydentäviä tuotteita maailmanmarkkinoilta myös sota-aikana, ilmeten nettoviennin pienenemisessä. Mutta samalla sisäisten markkinoiden kaventuessa yksityisen kulutuksen pienentyessä, maailmanmarkkinat muodostuvat kotimaanmarkkinoiden korvikkeeksi, mikä voi nostaa nettovientä. Ensisijaisessa konfliktissa, valtion voidaan olettaa joutuvan kompensoimaan suurestikin bruttokansantuotetta, yksityisen kulutuksen ja investointien kaventuessa. Aineistossa ensisijaisilla konflikteilla on eskaloituessaan positiivinen vaikutus BKT:n kasvuun, mikä tarkoittaisi julkisen kulutuksen todennäköisesti kykenevän kompensoimaan sodan shokkia. Tämä julkinen kulutus muodostuu kuitenkin samalla hyvin korkeaksi inflaatioksi, kun valtio pyrkii stimuloimaan ja ylläpitämään omia markkinoitaan. Valtio on voimakas entiteetti markkinoilla, kyeten vastaamaan sodan haasteisiin myös taloudellisella estradilla. Ensi- ja toissijaisen konfliktin eroavaisuudet niiden taloudellisissa vaikutuksissa ilmentävät valtion prioriteettien vaikututusta sodan taloudellisissa ulottuvuuksissa. Toissijaisessa konfliktissa eskaloituminen on taloudelle haitallista, mutta tämä ei riitä aktivoimaan valtiota sellaisiin toimiin, jotka neutralisoisivat tämän haitan. Mutta valtion ollessa sodan pääaisallinen osapuoli, tulee eskaloituminen johtamaan valtion kasvavaan osallistumiseen markkinoiden ja valtion oman stabiliteetin ja tulevaisuuden takaamiseksi. Toissijaisen konfliktin eskaloituminen ei edellytä valtiolta taloudellisia toimia vastaamaan sen negatiivisiin vaikutuksiin, mutta kun valtion oma tulevaisuus on vaakalaudalla ensisijaisen kriisin eskaloituessa, valtion intressi taata omaa olemassaoloaan johtaa sitä puuttumaan markkinoihin aggressiivisella stimuloinnilla, johtaen sekä BKT:n että inflaation kasvuun.

6.2. Miten marxistisen teorian tulisi tulkita sodan taloudellisia vaikutuksia G20-maissa?

Seuraten edellä käytyä taloudellista tulkintaa, on nyt aika arvioida sodan vaikutuksia marxismia hyödyntäen. Tämä suoritetaan asteittain, tulkiten sodan vaikutuksia marxismia hyödyntäen.

Miten sotaa voisi ymmärtää historiallisen materialismin perusteella? Historiallisen materialismin ytimessä on yhteiskunnan materialistinen pohja. Millä aseilla ja taktiikoin sota itsessään soditaan, tulee perustumaan yhteiskunnan ympäristön ja tuotannon todellisuuksiin, mutta jotta poliittinen todellisuus edes eskaloituisi sodaksi, tulisi tällä kehityksellä olla havaittavat materialistiset perusteet. Puolustuksen näkökulmasta selitys on suhteellisen ilmiselvä, voidakseen säilyttää päätäntävaltansa ja vaurautensa, valtion on oltava valmis puolustamaan omaisuuttaan hyökkävää valtiota vastaan. Näin ollen hyökkäyksellä voisi olettaa olevan materialistinen hyöty, hyökkäyksen

ollen keino ottaa toisen valtion vaurautta omakseen. Tämä valloituksen tuoma materialistien hyöty vaurauden muodossa olisi käypä materialistinen motiivi sodan aloittamiselle, mutta aineistossa tällaista suhdetta ei ole havaittavissa. Toissijaisilla sodilla on aineistossa havaittavissa negatiivinen suhde valtion vaurauden kasvun kanssa, mutta nimenomaan tämänkaltaiset konfliktit ovat aineistossa kasvussa. Sodilla, joissa valtio on pääasiallinen osapuoli, on aineistossa havaittavissa positiivinen suhde kasvun kanssa, mutta tämänkaltaiset sodat ovat normalisoituneet aineistossa vain noin neljään konfliktiin vuodessa. Materialistisesta näkökulmasta näiden kasvun ja konfliktien suhteiden uskoisi ilmentyvän pienessä määrässä toissijaisia konflikteja, joiden kanssa kasvulla on negatiivinen suhde ja suuressa määrässä ensisijaisia konflikteja, joiden kanssa kasvulla on positiivinen suhde. Sen sijaan aineistossa ilmenee päinvastainen todellisuus, toissijaisten konfliktien ollen noin seitsemän kertaa todennäköisempiä aineistossa kuin ensisijaisten konfliktien. Tämä toissijaisten konfliktin eskaloitumisen negatiivinen suhde ilmaisee myös marxismin ja peliteorian yhteistyötä rohkaisevia elementtejä, valtioilla ollen intressi pitää huoli siitä, että toissijaiset konfliktit eivät pääsisi eskaloitumaan, oletetun kasvun noustessa konfliktin rauhoittuessa.

Mutta taloudelliset kannustimet eivät ole kaikki kaikessa. Luokkasodan näkökulmasta sota voi edelleen tarjota yhteiskunnalle kannustimia hakeutua konfliktiin, mikäli sillä on porvaristolle havaittavaa hyötyä. Taloudellinen tasa-arvo on tässä hyödyllinen mittari, sillä vaikka sodalla olisikin negatiivinen vaikutus valtion taloudelle, jos se sivuvaikutuksena kasvattaa sitä osaa yhteiskunnasta, jonka porvaristo omistaa, on sodalla luokkasodallisesti olemassa kannustimia. Aineiston analyysi tuotti tilastollisesti merkityksellisiä tuloksia ensi- ja toissijaisissa konflikteissa sekä Gini-kertoimelle että 10/50-kertoimelle, 10/50-kertoimen ollen merkityksellinen myös konflikteissa yleisesti. Molemmissa tapauksissa, eskaloitumisella toissijaisessa konfliktissa oli negatiivinen suhde tasa-arvon kanssa ja ensisijaisissa konflikteissa suhde oli positiivinen. 10/50-kertoimen suhde konflikteihin yleisesti oli negatiivinen. Nämä tulokset ilmaisevat kuinka epätasa-arvo kasvaa, kun valtio sotii pääasiallisena osapuolena konfliktissa. Luokkasodan näkökulmasta tämä vain materialismin näkökulmasta olemassa olevia kannustimia lähteä sotaan pääasiallisena osapuolena. Odotetun talouskasvun lisäksi porvaristolla olisi myös ennustettavissa suurempi omistususuus yhteiskunnan vauraudesta, mutta jälleen nämä nimenomaiset konfliktit eivät ilmene aineistossa. Sen sijaan toissijaiset konfliktit, joilla on negatiivinen suhde taloudellisen tasa-arvon kanssa ovat selkeässä enemmistössä, valtioiden aineistossa käyttäytyen tavalla, jolla on ennustettavasti positiivinen vaikutus taloudelliseen tasa-arvoon, eskaloitumisen laskien epätasa-arvoa aineistossa. 10/50-kertoimen kohdalla konfliktilla yleisesti on negatiivinen suhde eskaloitumiseen, epätasa-arvon laskien konfliktien eskaloituessa. Tämän muuttujien välisen suhteen

tulisi luokkasodan näkökulmasta enteillä valtioita pyrkimään rauhaan toissijaisten konfliktien osalta ja sen sijaan aloittamaan mahdollisimman paljon suoria sotia. Mutta sen sijaan valtiot eivät ilmennä halua aloittaa suuria määriä suoria sotia, ottaen sen todennäköisemmin osaa kolmansien osapuolten konflikteihin, millä on ennustettavasti epätasa-arvoa laskeva vaikutus kotimaassa.

Kuten sota konseptina, myös sen aineistossa havaitut vaikutukset rikkovat materialismin ja luokkasodan olettamuksia ja motiiveja vastaan. Joten kysymys kuuluu, onko marxismilla tarjota teoreettista viitekehystä, jonka kautta sotaa olisi mahdollista ymmärtää, sen rikkoessa marxismin perinteisiä olettamuksia vastaan?

Eagletonin laatimassa tulkinnassa sodalla voidaan katsoa olevan kaksi selittävää mekanismia. Näistä ensimmäistä voidaan kutsua autonomiseksi motiiviksi. Eagletonin mukaan maailman valtioista muodostuva kokonaisuus on hyvinkin pluralistinen, yksittäisten valtioiden harjoittaen autonomiaansa ja toimien omien luonteenpiirteidensä mukaan. Nämä luonteet muodostuvat materialismin määrittämin menetelmin, luoden valtiokohtaisia toimintamalleja, jotka voivat olla mitä tahansa rationaalisen ja epärationaalisen, itsetuhoisen ja itsesuojelullisen tai itsekkään ja epäitsekkään väliltä. Näin ollen valtion sotaisaa toimintaa tulee lähestyä sen oman politiikan kautta, valtion kyeten itse määrittämään omaa kohtaloaan, tämän voidaan tarkoittaa myös sotaa. Autonomisena entiteettinä, valtioilla on kyky määrittää materialismin ulkopuoleisia arvoja, joita se on vapaa tavoittelemaan. Tämän tarkoittaen, että aineistossa havaitut materialistiset seuraamukset eivät välttämättä kykene ilmaisemaan valtioiden toimintaa, niiden seuraten sotiessaan materialistisen hyödyn sijaan muita motiiveja. Näiden motiivien olemassaolo ilmeneekin siinä, miten materialismi epäonnistuu rationalisoimaan valtioiden käytöstä. Sotimisen kannustimien ei tarvitse olla materialistisia, niin kuin imperialismiin aikaan, vaan autonomiset valtiot kykenevät luomaan itselleen poliittisia motiiveja sotien lietsomiseksi, jopa omaksi materialistiseksi ja monopolisoivaksi haitakseen.

Toista Eagletonin selittävää motiivia voidaan kutsua varjelevaksi motiiviksi. Eagleton nostaa esiin, kuinka maailman perusrakenteelliset valtiot ovat autonomisia poliittisia entiteettejä, mutta ne eivät kuitenkaan kykene horjuttamaan globaalia kapitalistista päällysrakennetta. Mutta perusrakenteen tuoma vapaus tarkoittaa kuitenkin sitä, että yksittäiset valtiot voivat alkaa luomaan itselleen poliittista agendaa, joka kyseenalaistaa tai vaarantaa kapitalistisen järjestyksen. Tässä tilanteessa globaalilla porvaristolla on tarve suorittaa korjausliike poliittisessa kehityksessä, minkä se luonteensa mukaisesti suorittaa väkivalloin. Sodasta tulee näin ollen keino ylläpitää kapitalistista järjestystä, globaalin hegemonian ohjaten valtioita tietynlaiseen toimintaan ja rankaisten niitä valtioita, jotka rikkovat päällysrakenteen asettamia normeja ja toimintatapoja. Kenties aineistossa

havaittava toissijaisten konfliktien määrä on merkki siitä, että päällysrakenteen vaikutusvalta on heikkenemässä, yhä useampien kriisien vaatien planeetan rikkaimpia valtioita hyödyntämään väkivaltaa nykyisen järjestelmän jatkumon takaamiseksi. Kapitalistinen järjestelmä on globaalin porvariston ensisijainen intressi, minkä säilyttämiseksi se on valmis ottamaan myös taloudellisia tappioita sotien aikana, sillä järjestelmän hajoaminen olisi sille kaikista lopputuloksista huonoin.

Eagletonin teorioiden lisäksi sotaa on mahdollista ymmärtää myös toisesta näkökulmasta, jossa Lex Mercatoria ei ole vielä saavutettu, ja maailman porvaristo elää hajautuneena omiin valtioihinsa. Lenin kirjoitti, että harmonisoinnin sijaan porvaristo tulee linnoittautumaan omiin valloitetuihin valtioihinsa, harjoittaen väkivaltaista vallanjakoa, kunnes lopulta nämä pienet alueet valloitetaan yhtenäiseksi luokaksi voimakkaimman monopolin toimesta. Hardt ja Negrin voidaan katsoa ilmaisevan kirjoituksissaan tätä valloitusta. Harmonisointi on edelleen porvariston agendassa, sen taloudellisten hyötyjen kannustaen valtioiden porvaristoja pyrkimään tähän lopputulokseen. Valtioiden ongelmana onkin tällä hetkellä se, että harmonisoinnin prosessi on jättänyt maailmaan muutaman yksittäisen imperiumin. Nämä imperiumit ovat todellisia suvereneja, kyeten toimimaan vapaasti ilman muiden valtioiden tai organisaatioiden kykyä vaikuttaa niiden perimmäiseen tahtoon. Tämän lisäksi ne omaavat omat hegemoniansa, kyeten vaikuttamaan siihen, kuinka niiden etupiirit käyttäytyvät. Imperiumin näkökulmasta harmonisointi loukkaa sen suvereniteettia ja siksi se olemassaolollaan vastustaa harmonisointia ja sitä ajavia voimia. Sen sijaan imperiumin intressinä on oman valtansa kasvattaminen, kunnes sen hegemonia kattaa koko planeetan. Harmonisoinnin tapahtuen imperiumin valloituksen kautta globaalien liikkeen sijaan, kuten Leninkin asian ilmaisi. Tässä kontekstissa valtiot eivät lähde sotaan materialista hyötyä tavoitellen tai ylläpitääkseen globaalia luokkayhteiskuntaa, vaan sotiin lähdetään oman imperiumin aseman takaamiseksi ja sen laajentamiseksi. Kilpailevat imperiumit haastavat toistensa valta-asemaa oman hegemoniansa saavuttamiseksi toistensa etupiireissä, tavoitteenaan murskata kilpaileva imperiumi ja jatkaa globaalia maailmanvalloitusta. Sodan taloudellisetkin vaikutukset tulee ymmärtää tämän prosessin kautta. Kyseessä on poliittinen valloitus, jonka päämääränä ei ole taloudellinen hyöty vaan poliittinen voitto uuden etupiirin muodossa.

Vauraus on kuitenkin tämänkin ymmärryksen mukaan mittapuu valta-asemalle, valloituksen tapahtuen vaurauden saamiseksi ja vallan ollen samalla vaurauden jatke. Aineistolle suoritettiin regressioanalyysi konfliktin eri muotojen ja BKT:n välillä, jokaisen tuloksen ollen positiivinen ja tilastollisesti merkittävä. Nämä tulokset ilmaisevat kuinka aineistossa ensi- ja toissijaisten sekä konfliktien yleensä voidaan olettaa eskaloituvan ja valtioiden osaan ottavan mitä vauraampia ne ovat. Tämä istuisikin loistavasta Hardt ja Negrin näkemyksiin imperiumeista, aineiston vauraimpien

valtioiden ollen köyhempiä todennäköisempiä olemaan osallisina sodissa ja konflikteissa, näiden ollen niitä valtioita, jotka omaavat omat imperiumiansa ja pyrkivät aktiivisesti kasvattamaan etupiiriänsä. Aineiston pienemmät valtiot puolestaan ovat todennäköisempiä pidättäytymään konflikteista ja erityisesti ensisijaisista sodista. Näillä valtioilla ei yksinkertaisesti ole varaa taikka poliittista valtaa harjoittaa imperiumin valtapolitiikkaa. Sen sijaan nämä pienemmät valtiot muodostavat imperiumien etupiirit ja toimivat niiden hegemonian mukaisesti.

Joten, mitä marxismi voi sanoa sodan taloudellisista vaikutuksista aineistossa? Aineistossa, sekä teoreettisessa viitekehyksessä sota rikkoo materialismin ja luokkasodan olettamuksia nykyajan yhteiskunnasta. Missä materialismin ja luokkasodan voidaan edelleen ymmärtävän yhteiskuntien historiallista kehitystä, kuinka ympäristö, tuotanto ja yhteiskunnan valtasuhteet määrittävät sen historiaa, on luokkasodan ja materialismin soveltaminen nykyisyyteen vaikeaa. Globaalin luokan koordinoitua harmonisointia ei ole havaittavissa, vaan valtioiden nähdään toimivan päinvastoin omia oletettuja intressejään vastaan. Ne ottavat osaa toimintaan, jolla on havaittava negatiivinen vaikutus niiden oman vaurauden määrittämisessä ja jossa yhteiskunnan vaurauden keskittyminen sen korkeimmalle murto-osalle heikkenee. Tämä viitanee siihen, että Hardt ja Negri olivat oikeassa todetessaan marxismin jääneen ajasta jälkeen.

Marxismin perustana toimivat materialismi ja luokkasota ovat poliittisina teorioina jotain, joita voi hyödyntää halki ajan ja paikan yhteiskunnan ymmärtämisessä. Mutta se aika, jossa ne kirjoitettiin, on jäänyt historiaan, ja niiden soveltaminen suoraan nyky-yhteiskuntaan luo ristiriitaisuuksia havaitun todellisuuden ja teorian välille. Materialismin ja luokkasodan olettamukset valtioiden käytöksestä voivat kuvata nuorta kapitalismia, mutta yhteiskuntien kehitys post-fordismiin luo teorian ytimeen tarpeen uusille selityksille ja olettamuksille. Sota itsessään on poliittinen instrumentti, minkä tähden sitä tulee ymmärtää poliittisesti. Luokkasodan ja materialismin teorioiden ja oletusten kyvyttömyys ymmärtää ja selittää sotaa, heijastaa niiden heikkoutta selittää modernin politiikan mekanismeja. Eagletonin sekä Hardt ja Negrin vastaukset sotaa ajaviin tekijöihin ilmentävät kuinka ajatukset ahneudesta tai ryöstämisestä eivät sisällytä koko totuutta sodankäynnistä. Eagleton kuvastaa kuinka sota voi olla osa olemassa olevan järjestelmän ylläpitoa väkivaltaisoin keinoin tai yksittäisen valtion omaa politiikkaa, joka ei vaaranna päällysrakenteen jatkumoa. Kummassakin tapauksessa sodan luonteen arvioiminen olisi tarpeellista, jotta olisi mahdollista vastata onko sodan taustalla luokkasodan mekanismi, nykyisen järjestelmän säilyttämisessä, vai luokkasodan ulkopuoleinen, yksittäisen valtion politiikan ilmentymä. Hardt ja Negri kirjoittivat imperiumeista, jotka olemassaolollaan vastustavat harmonisointia ja harjoittavat ennemmin omaa politiikkaansa omassa valtapelissään. Tässä tapauksessa sota itsessään tulee

johtamaan itsensä suoraan valtioon ja siihen, miten imperiumit reagoivat käytyyn taistoon. Hyväksyessä sota ei ole imperiumin intressien vastainen, mutta mikäli sota on imperiumin intressien vastainen, tulee se kohtaamaan imperiumin oman tai kansainvälisen oikeuden.

Sekä Eagleton että Hardt ja Negrin tuovat sodan analyysiin pelkän voitontavoittelun tai edes valloituksen ulkopuoleisen ulottuvuuden, sodan syyt voivat olla poliittisessa todellisuudessaan seurausta erittäin monimuotoisesta todellisuudesta ja historiasta. Niiden selittäminen pelkän ahneuden, voitontavoittelun tai edes väkivaltaisuuden kautta ei ole käypää teoriaa, vaan sotaa on tulkittava siinä poliittisessa kontekstissa, jossa väkivallasta tuli poliittinen ratkaisu. Näin ollen sodan taustalla ei tarvitse olla taloudellisia syitä. Sodan taloudelliset vaikutukset eivät kerro sen syistä, luonteesta tai seurauksista mitään ilman kontekstin poliittista analyysia, jotain mihin luokkasodan ja materialismi eivät lähtökohdistaan johtuen kykene. Nuorta kapitalismia kuvaavat teoriat eivät kykene ilmaisemaan todellisuutta, jossa tehdas on jäänyt historiaan. Ne tarvitsevat joko rinnalleen poliittisen teorian, joka kykenee ymmärtämään yhteiskuntaa nykyajassa tai nämä molemmat teoriat on modernisoitava uuteen, nykypäivän kontekstiin uusine olettamuksineen.

6.3. Kokoavia ajatuksia

Tässä tutkielmassa pyrittiin tutkimaan sodan taloudellisia vaikutuksia maailman vauraimmissa maissa, sekä arvioida näiden taloudellisten vaikutusten motivoivia vaikutuksia sodankäynnissä. Hyödyntämällä marxistista teoriaa, sota osoittautui teoreettisesta näkökulmasta sokeaksi kulmaksi marxistisessa ymmärryksessä. Sota olemassaolollaan rikkoo vasten marxismin perusteellisia oletuksia, jotka perustuvat voitontavoitteluun ja tätä havittelevaan yhteiskuntaluokkaan, jonka tulisi havaita oma olemassaolonsa sekä voitot maksivoiva toiminta yhteiskunnassa. Sota rikkoo nämä oletukset, ollen sekä kasvulle haitallista toimintaa että selkein ilmaisu eripurasta valtioiden välillä kuin on mahdollista. Sota ei ole taloudellisesti kannattavaa, joten sen ymmärtäminen tästä näkökulmasta ei onnistu luomaa todellisuutta vastaavaa teoriaa. Se miksi valtiot ryhtyvät sotaan on jotain, mitä ei ole mahdollista arvioida taloudellista kasvua ilmaisevalla datalla, sillä mikäli näin olisi, vaurauden mittaaminen yhdistettynä olettamukseen siitä, että voitontavoittelu on politiikkaa ajava voima, olisi todellisuus ja tämä teoria liitettävissä yhteen ongelmitta. Näin ei kuitenkaan ole, valtioiden täytyen perustaa poliittista toimintaansa johonkin muuhun, kuin vain voittoihin. Niiden takaa täytyy löytyä poliittista tahtoa, joka perustuu muuhunkin kuin rahaan ja sen haalimiseen.

Materialismin ja luokkasodan epäonnistuminen ilmaisemaan sotimisen syitä, nostaa esiin marxismin sisäistä tarvetta elää ajassa. Eagleton sekä Hardt ja Negri sisäistävät omiin tulkintoihinsa

talouden ulkopuoleisia ulottuvuuksia, mikä teki mahdolliseksi ymmärtää tutkielman aineistoa, vaikka se sisälsikin pelkkää taloudellista dataa. Eagleton sekä Hardt ja Negri nostavat esiin taloudesta irrallisen poliittisen todellisuuden tärkeyden valtion toiminnan ymmärtämisessä, minkä tähden aineisto ei suoraan riko kumpaakaan teoreettista viitekehystä, niiden vain ollen heikossa asemassa arvioimaan sitä, minkälainen konflikti milloinkin on kyseessä ilman tarvittavaa poliittista kontekstia. Kysymykseen siitä kannattako sotia ei voi vastata yksin materialismilla tai luokkasodalla, kysymyksen vaatiessa nykyaikaa ymmärtävään ja onnistuneesti kuvailevaa poliittista teoriaa. Sodalla on poliittisena instrumenttina poliittiset syyt, minkä tähden sitä ei voi ymmärtää pelkkänä taloudellisena toimenä. Sillä on poliittinen historia, poliittisia kannustimia, poliittisia liittolaisia ja vihollisia sekä poliittinen konteksti. Talouteen perustuva ja politiikkaa taloudellisesti ymmärtävä teoria murtuu sellaisen poliittisen toimen kohdalla, jota ei motivoi taloudellinen voitto. Sota ei kannata, ei ainakaan taloudellisesti.

7. Läheteet

Aijaz Syed, A. (2021). *The asymmetric relationship between military expenditure, economic growth and industrial productivity: An empirical analysis of India, China and Pakistan via the NARDL approach*. *Revista Finanzas y Política Económica*, 13(1), 77–97.

Arendt, H., & Kinnunen, M. (2013). *Totalitarismin synty*. Vastapaino.

Balibar, É. (2010). *Marxism and war*. *Radical Philosophy*, 160(2), 9–17

Bauc, J. (1995). *Estonian Way to Liberal Economic System*. CASE Network Studies and Analyses, (38).

Blanchard, O., Calmfors, L., Flan, H., Hasser, J., & Krusell, P. (2019). *Makroekonomi*. Liber AB

Borjas, G. J. (2020). *Labor Economics, (8.ed) international student edition*. McGraw-Hill Education

Borodulina, T., Marx, K., Engels, F., & Lenin, V. I. (1980). *Marx, Engels, Lenin historiallisesta materialismista: Kokoelma*. Edistys.

Clausewitz, C. v., & Graham, J. J. (1997). *On war*. Wordsworth

CSB. [Online] Available at URL [19.2.2024]: https://tools.csb.gov.lv/cpi_calculator/lv/1991M01-1992M01/0/100

Drábek, Z., Janáček, K., & Tůma, Z. (1994). *Inflation in the Czech and Slovak Republics, 1985–1991*. *Journal of Comparative Economics*, 18(2), 146–174.

Eagleton, T. (2011). *Why Marx was right*. Yale University Press

ECB. [Online] Available at URL [24.11.2022]:

https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-rub.en.html

G20. [Online] Available at URL [13.12.2022]: <https://www.g20.org/en/about-g20/#overview>

Gilbert, A. (1978) *Marx on Internationalism and War*. *Philosophy & Public Affairs*, (Vol. 7), 346–369. Wiley

Gleditsch, Nils Petter; Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margareta Sollenberg & Håvard Strand (2002) *Armed Conflict 1946–2001: A New Dataset*. *Journal of Peace Research* 39(5): 615–637

- Gruber, J. (2019). *Public finance and public policy* (6 ed.). Worth Publishers
- Hardt, M. & Negri, A. (2005). *Multitude: war and democracy in the age of empire*. London, Penguin Books.
- Jesmy, A. R. S., Abd Karim, M. Z., & Applanaidu, S. D. (2019). *Does conflict have negative consequences on economic growth in South Asia?*. *Institutions and Economies*, 45–69.
- Jones, C. I. (2018). *Macroeconomics, international student edition*. W. W. Norton
- Kára, K. (1968). *On the Marxist Theory of War and Peace: A Study*. *Journal of Peace Research*, 5(1), 1–27
- Kitchen, M. (1977). *Friedrich Engels' Theory of War*. *Military Affairs: The Journal of Military History, Including Theory and Technology*, 119–124.
- Krugman, P., & Wells, R. (2018) *Microeconomics* (5 ed.). Worth Publishers
- Lenin, V. I. (1999). *Imperialism, the Highest Stage of Capitalism*. Resistance Books
- Lewis, S. L., & Maslin, M. A. (2018). *The human planet: How we created the Anthropocene*. Yale University Press.
- Marx, K., & Engels, F. (1989). *The German ideology: Part 1* (2 ed., repr.). Lawrence & Wishart
- Marx, K., Engels, F., Koivisto, J., Mäki, M., Uusitupa, T., & Lahtinen, M. (2016). *Kommunistinen manifesti*. Vastapaino
- Marx, K., Louhivuori, O. W., Lehén, T., & Ryömä, M. (1948). *Pääoma: Kansantaloustieteen arvostelua. 1. osa, 1. kirja, Pääoman tuotantoprosessi*. Kansankulttuuri.
- Newton, K., & Van Deth, J. W. (2016). *Foundations of comparative politics: democracies of the modern world*. Cambridge University Press
- Paloheimo, H., & Wiberg, M. (2012). *Politiikan perusteet* (5. p.). Sanoma Pro
- Pieroni, L., d'Agostino, G., & Lorusso, M. (2008). *Can we declare military Keynesianism dead?* *Journal of Policy Modeling*, 30(5), 675–691
- Satuli, H. (2020) *EU-Perusteos, 2. uudistettu laitos*. Eurooppatiedotus
- Schleifstein, J., & Tiusanen, A. (1980). *Johdatus Marxin, Engelsin ja Leninin tutkimiseen* (2.p.). Kansankulttuuri

SIPRI. (2024a) [Online] Available at URL [11.2.2024]:

<https://www.sipri.org/visualizations/2023/sipri-top-100-arms-producing-and-military-services-companies-world-2022>

SIPRI. (2024b) [Online] Available at URL [13.12.2022]: <https://www.sipri.org/databases/milex>

StatBureau. [Online] Available at URL [19.2.2024]: <https://www.statbureau.org/en/russia/inflation/>

Stock, J. H., & Watson, M. W. (2020). *Introduction to econometrics (4.ed)*. Pearson.

Thies, C. F., & Baum, C. F. (2020). *The effect of war on economic growth*. *Cato J.*, 40, 199.

Toporowski, J. (2016). *Multilateralism and military Keynesianism: Completing the analysis*. *Journal of Post Keynesian Economics*, 39(4), 437–443

TradingEconomics. [Online] Available at URL [19.2.2024]: <https://tradingeconomics.com/country-list/gdp>

Van Rompuy, H., & Barroso, J. M. D. (2012). *From war to peace: A European tale*. Nobel Peace Prize Lecture [Online] Available at URL [4.4.2024]: https://nobelvideocdn01.azureedge.net/video/lecture_2012_pea_eu-vanrompuy_01_496.mp4

Varian, H. R. (2020) *Intermediate microeconomics, international student edition*. W. W. Norton

Weber, M. (1978). *Economy and society: An outline of interpretive sociology, 2. Vol. 2* ([2nd] pr.). University of California Press.

WID. [Online] Available at URL [19.2.2024]: <https://wid.world/>

WorldData. [Online] Available at URL [19.2.2024]: <https://www.worlddata.info/america/argentina/inflation-rates.php>

WTO. [Online] Available at URL [24.11.2022]: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp516_e.htm

World Bank. [Online] Available at URL [19.2.2024]: <https://data.worldbank.org/>